

5-12 maj

Debatter m. m.

	Sid.
Tisdagen den 5 maj	
Svar på interpellation av herr Berg, Gunnar, ang. den framtida organisationen av vissa örlogssvarv	5
Interpellationer:	
av herr Jonasson ang. översvämningarna i Värmland, Dalarna och Hälsingland	8
av herr Nestrup ang. tillgodoseendet av kommunala önskemål i fråga om bibehållande av existerande realskoleorganisation, m. m.	9
Onsdagen den 6 maj	
Den statliga exportkreditgarantiverksamheten	12
Ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo	14
Inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige	15
Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.	18
Finans- och kreditpolitikens inverkan på småföretagsamheten	34
Utredning om näringslivets lokalisering	36
Fredagen den 8 maj	
Anslag till socialattachéer	48
Ny organisation för civilförsvaret m. m.	56
Riksdagens revisorers berättelse om granskning av statsverket:	
Handläggningen av visst låne- och bidragsärende	64
Lantbruksnämndernas organisation	68
Lantbruksnämndernas fastighetsinnehav	71
Vissa organisationsfrågor inom länsförvaltningen	75

	Sid.
Restitution av bensinskatt till skogsnäringen	76
Viss restitution av energiskatt på bränsle	85
Obligatorisk ansvarighetsförsäkring för moped	88
Risikförsäkring vid farligt räddningsarbete	90
Den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna	91
Rätt till kostnadsersättning i anledning av ifrågasatt expropriation m. m.	95
Översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader	98

Tisdagen den 12 maj

Svar på interpellationer:

av herr Eskilsson ang. åtgärder i samband med statens förvärv av Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar	106
av herr Edström ang. tillämpning av arbetarskyddslagen i fråga om bilar värme- och ventilationssystem, m. m.	108
Interpellation av herr Larsson, Thorsten, ang. förarskydd å traktorer, m. m.	113

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 6 maj

Statsutskottets utlåtande nr 72, ang. anslagsbehovet till sjöbefäls-skolorna m. m.	11
— nr 73, ang. avtal om fortsatt drift av svenska träforskningsinstitutet m. m.	11
— nr 74, ang. ändrade riktlinjer för den statliga exportkreditgarantiverksamheten m. m.	12
— nr 75, ang. understöd åt båttrafiken i Stockholms skärgård	14
— nr 76, ang. ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo	14
— nr 77, ang. inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige	15
— nr 78, ang. uppräknig av den under Inkomster av statens kapitalfonder upptagna inkomstiteln Statens bosättningslånefond	18
— nr 79, ang. överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	18
— nr 80, ang. införlivande med statens järnvägar av Stockholm—Roslagens järnvägar	18
— nr 81, ang. förlängning av det skandinaviska luftfartssamarbetet inom SAS m. m.	18
Bevillningsutskottets betänkande nr 37, ang. förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.	18
— nr 44, ang. ändrad lydelse av 53 § och punkt 10 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen, m. m.	34

	Sid.
Bankoutskottets utlåtande nr 23, ang. utredning av näringslivets betingelser i Bohuslän, m. m.	34
— nr 26, ang. ändrad lydelse av 3 § förordningen om Sveriges all- männa hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.	34
— nr 27, om sådana riktlinjer för finans- och kreditpolitiken att småföretagsamhetens intressen tillgodoses	34
— nr 28, ang. utredning om näringslivets lokalisering	36
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24, om utredning i syfte att skydda Djurgårdens mark från exploatering	47

Fredagen den 8 maj

Statsutskottets utlåtande nr 82, ang. anslag till vissa kostnader för läkarutbildningen	48
— nr 83, ang. anslag till socialattachéer	48
— nr 84, ang. anslag till vattendomstolarna	56
— nr 85, ang. ny organisation för civilförsvaret m. m.	56
— nr 86, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten: avskrivning av nya kapitalinvesteringar	64
— nr 87, ang. riksdagens revisorers berättelse om granskning av statsverket m. m.	64
Bevillningsutskottets betänkande nr 41, ang. rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningstullar m. m.	76
Sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, ang. restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid använd- ning av motorredskap inom skogsbruket och sågverksindustrien	76
— nr 2, ang. viss restitution av energiskatt på bränsle	85
Bankoutskottets utlåtande nr 29, om pension åt städerskan vid riksbankens sedeltryckeri Hilma Nilsson	88
Första lagutskottets utlåtande nr 23, ang. tillägg till konkurslagen	88
— nr 24, ang. ändrad lydelse av 1 kap. 5 och 8 §§ lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynd- derskap och adoption	88
Andra lagutskottets utlåtande nr 24, om obligatorisk ansvarighets- försäkring för moped	88
— nr 25, om riskförsäkring vid farligt räddningsarbete	90
— nr 26, om allmänna barnbidrag för vissa blinda och döva barn	91
— nr 27, ang. den statsrättsliga ställningen för tidigare medbor- gare i de baltiska länderna	91
— nr 28, om tillstånd för utövande av fastighetsmäklaryrket	95
Tredje lagutskottets utlåtande nr 18, ang. rätt till kostnadsersätt- ning i anledning av ifrågasatt expropriation m. m.	95
— nr 19, ang. översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader	98
— nr 20, ang. ändrad lydelse av 16 § folkbokföringsförordningen	102
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25, om utredning be- träffande alkoholen i den officiella representationen	102

	Sid.
Tisdagen den 12 maj	
Jordbruksutskottets memorial nr 32, ang. gemensam votering i fråga om överförande av fiskerilånefonden från räntetyp III c till räntetyp I	111

Tisdagen den 5 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollen för den 24 och den 28 nästlidne april.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 208, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om handel med preventivmedel.

Ang. den framtida organisationen av vissa örlogsvarv

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ANDERSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Gunnar Bergs interpellation angående den framtida organisationen av vissa örlogsvarv, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Gunnar Berg frågat mig om jag avser att underställa riksdagen en av marinförvaltningen gjord framställning i fråga om ändring av ledningen för marinverkstäderna vid Stockholms örlogsvarv och om jag i så fall även har för avsikt att företaga liknande ändring i instruktionen för Karlskrona örlogsvarv.

Interpellantens fråga torde ha förärett av en av marinförvaltningen i skrivelse den 2 februari 1959 gjord framställning om sådan ändring av organisationen vid Stockholms örlogsvarv, att marinverkstäderna därstädes — som f. n. i tekniskt och ekonomiskt hänseende är direkt underställda marinförvaltningen — från och med den 1 juli 1959 i alla avseenden underställes vederbörande varvschef.

Med anledning härav får jag erinra om att frågan om örlogsvarvens organi-

sation senast prövats av riksdagen år 1944. Riksdagens beslut i fråga om ledningen av örlogsvarven innefattade endast att varven skulle ställas under enhetlig ledning. Den av marinförvaltningen föreslagna ändringen ligger sålunda väl i linje med riksdagsbeslutet.

I sin interpellation har herr Berg erinrat om att utredning pågår rörande örlogsvarvens organisation. Bland annat med hänsyn härtill har det synts mig i princip olämpligt att för närvarande göra någon ändring i den faktiskt tillämpade organisationen. Även de sysselsättningssvårigheter som gjort sig gällande vid örlogsvarven kan återopas som skäl för att marinverkstädernas driftfrågor alltjämt bör handläggas relativt självständigt. Jag är därför för närvarande inte beredd att helt tillmötesgå marinförvaltningens framställning. Vad gäller Stockholms örlogsvarv ställer emellertid den beslutade utflyttningen till Muskö skärpta krav på varvsledningen i fråga om enhetlighet i planeringen och klar ansvarsfördelning. Dessa omständigheter har jag ansett bestämt tala för att varvschefen ensam bör besluta i ärenden som sammanhänger med den planerade utflyttningen till Muskö. På min hemställan har Kungl. Maj:t därför den 30 april 1959 med anledning av den av herr Berg åsyftade framställningen från marinförvaltningen bemyndigat marinförvaltningen att meddela bestämmelser av innebörd att chefen för Stockholms örlogsvarv skall åga att — oavsett föreskrifterna i den provisoriska instruktionen för örlogsvarv — från och med den 1 juli 1959 besluta i alla till örlogsvarvet hörande ärenden, som angår örlogsvarvets beslutade utflyttning till Muskö. Jag vill betona att lösningen är provisorisk i avbidan på kommande omprövning av örlogsvarvets organisation i stort.

Vad beträffar Karlskronavarvet föreligger icke några omständigheter mot-

Ang. den framtida organisationen av vissa örlogsvarv

svarande dem som enligt vad jag angivit motiverar nyssnämnda beslut rörande Stockholms örlogsvarv. Någon organisationsförändring är alltså inte aktuell för Karlskronavarvets del i avbidan på resultatet av pågående utredningsarbete.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Bergs interpellation.

Herr **BERG, GUNNAR**, (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för hans svar på min interpellation, och detta tack vill jag gärna komplettera med ett omedelbart konstaterande att svaret ur de synpunkter som jag företräder är positivt.

Jag noterar att försvarsministern iakttagit restriktivitet när det gäller att tillmötesgå marinförvaltningens framställning i fråga om Stockholmsvarvet, och den restriktiviteten betecknar jag som välbetänkt. Likaså vill jag göra den kommentaren, att det naturligtvis inte finns någonting att erinra mot försvarsministerns beslut att på en hand samla befogenheter och ansvar när det är fråga om Stockholmsvarvets utflyttning till Muskö. Men alldeles särskilt vill jag betona, att jag är tillfredsställd med försvarsministerns besked att Karlskronavarvet inte beröres av det beslut, som nu fattats beträffande Stockholmsvarvet. Det var självfallet oron i Karlskrona för att någonting skulle ske även där i organisatoriskt avseende, som gav anledning till interpellationen. Den farhåga, som vi då hyste, har genom statsrådets svar eliminerats.

Jag vill till sist, herr talman, göra ett litet påpekande till statsrådets erinran om 1944 års beslut rörande örlogsvarven. Statsrådet säger att riksdagen då beslutade att man skulle ha en enhetlig ledning för örlogsvarven, och det är nog på sitt sätt riktigt, men jag har åtminstone för min del av handlingarna fått den uppfattningen, att detta riksdagens beslut avsåg ledningen av den militära sektorn vid örlogsvarven. I fråga om den tekniskt-ekonomiska ledningen vid marinverkstäderna, som också bedriver

industriell verksamhet, får man väl i riksdagens beslut 1944 tolka in det som har kommit att bli praxis, nämligen en viss rörelsefrihet, ehuru densamma kommit att bli naggad i kanten genom marinförvaltningens, låt mig säga, ibland litet för långt drivna militära syn på de problem som uppstått. Det hade varit bra, om statsrådet tagit med denna distinktion i sitt svar, men när detta inte skett, hoppas jag att statsrådet i alla fall inte har något emot att jag gör detta påpekande.

Jag ber ännu en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 154, med förslag till lag om ändrad lydelse av 39 § 1 mom. landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319) m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 155, med förslag till förordning med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 156, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet motionen nr 474, av herr *Jonasson m. fl.*

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionen nr 475, av herr *Bergh, Ragnar*.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet motionen nr 476, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Jonasson*.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1959/60, m. m.; samt

nr 157, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet ävensom beträffande vissa andra skatter.

Anmälades och bordlades
statsutskottets utlåtanden:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till vissa kostnader för läkarutbildningen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till socialattachéer jämte i ämnet väckta motioner;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 till vattendomstolarna;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation för civilförsvaret m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar; samt

nr 87, i anledning av riksdagens år 1958 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar m. m.;

sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner angående restitution av skatt å bensen,

som förbrukas vid användning av motorredskap inom skogsbruket och sågverksindustrin; samt

nr 2, i anledning av väckta motioner angående viss restitution av energiskatt på bränsle;

bankoutskottets utlåtande nr 29, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pension åt städerskan vid riksbankens sedeltryckeri Hilma Nilsson;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till konkurslagen; samt

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 5 och 8 §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckta motioner om obligatorisk ansvarighetsförsäkring för moped;

nr 25, i anledning av väckta motioner om riskförsäkring vid farligt räddningsarbete;

nr 26, i anledning av väckt motion om allmänna barnbidrag för vissa blinda och döva barn;

nr 27, i anledning av väckt motion angående den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna; samt

nr 28, i anledning av väckta motioner om tillstånd för utövande av fastighetsmäklaryrket;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av motion angående rätt till kostnadsersättning i anledning av ifrågasatt expropriation m. m.;

nr 19, i anledning av motioner om översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader; samt

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 § folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469); ävensom

Interpellation ang. översvämningarna i Värmland, Dalarna och Hälsingland

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om utredning beträffande alkoholen i den officiella representationen.

Interpellation ang. översvämningarna i Värmland, Dalarna och Hälsingland

Herr JONASSON (cp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Genom radion och pressen har svenska folket de senaste dagarna kunnat följa översvämningarna i Värmland, Dalarna och Hälsingland. Det är en stor katastrof som hemsökt vissa områden, av vilka jag vill nämna det jag bäst känner till, nämligen Klarälvdalen i Värmland, där översvämningen antagit stora proportioner.

Befolkningens kamp för att i det längsta genom gemensamma ansträngningar värna sina hem och sin egendom mot de anstormande vattenmassorna har i några fall krönts med framgång, men på många håll har trots intensivt arbete vattenmassorna vält in och lagt stora områden under vatten. Befolkningen har fått utrymma sina hem, husdjuren har flyttats till högre belägna fastigheter i grannskapet o. s. v.

Skadorna kan ännu ej överblickas, emedan vattenståndet är så högt att man ej kan se den förödelse som uppstått. Det kan dock redan nu sägas att skadorna är omfattande. Många bostäder har fått svåra vattenskador. Källarvåningarna är fyllda med vatten, trossbottnarna har vattendränkts, väggar, dörrar och fönster är vattenskadade. Ekonomibyggnaderna företer liknande skador. En del såväl yttre som inre inventarier har helt eller delvis blivit förstörda. Åkrarna har i många fall skurits sönder och blivit överspolade med sand, varför skörderesultaten i många fall säkerligen kommer att bli dåliga under flera år framöver. Stora arbeten förestår för jordbrukarna, när det gäller att forsla bort sanden och bota de skador i övrigt som uppstått på åkerjorden.

Hässjevirke och ved har flutit bort. En del virke, upplagt till försäljning vid älvstranden, har bortspolats av vattenmassorna innan det blivit inmätt, varför vederbörande ägare gör stora förluster. Vattentäkter är skadade, vägar och broar förstörda m. m. De ekonomiska förlusterna är således mycket betydande och har drabbat människorna mycket ojämnt. Ekonomisk hjälp är för den skull synnerligen välbehövlig.

Orsaken till översvämningarna är givetvis i första hand den s. k. vårfloden, men man kan även fråga sig i vilken utsträckning relativt nyuppförda kraftverk och vattenreservoarer för dessa kan ha inverkat. Sedan tillkomsten av de aktuella kraftverken har nämligen två stora översvämningar inträffat, dels hösten 1957, dels våren 1959.

Befolkningen i berörda områden känner oro inför risken för nya översvämningar. Tryggare förhållanden måste så långt möjligt skapas, så att befolkningen med större tillförsikt kan se framtiden an.

Med anledning av vad jag här anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande frågor:

1. Är herr statsrådet beredd att medverka till att de av översvämningarna hårdast drabbade lämnas gottgörelse för de förluster som uppstått?
2. Vill herr statsrådet medverka till en undersökning i avsikt att utreda orsakerna till de nu inträffade översvämningarna och i vilken utsträckning i för hög grad fyllda vattenmagasin kan ha bidragit?
3. Vilka åtgärder kan man vänta från statsmakternas sida för att i möjligaste mån förhindra liknande översvämningar i framtiden?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spørsmål finge framställas.

Interpellation ang. tillgodoseendet av kommunala önskemål i fråga om bibehållande av existerande realskoleorganisationer, m. m.

Ordet lämnades på begäran till herr **NESTRUP** (fp), som anförde:

Herr talman! När riksdagen 1956 fattade beslut om realskolans organisation under övergångstiden hette det bl. a., att den befintliga organisationen av olika skolformer borde kunna bevaras bl. a. för att möjliggöra jämförelser med den nya skolorganisation, som prövas i försöksverksamheten. 1954 års realskoleutredning hade också framhållit detta jämförelsebehov som ett av skälen för att omorganisationen av realskolestadiet ute i kommunerna borde prövas från fall till fall; utredningen hade därför inte kunnat förordna alternativet med en obligatorisk övergång till den nya organisationen. Utredningen tänkte sig att vissa orter med fyra- och femårig realskola skulle bibehålla den nuvarande organisationen. Den beskrev denna grupp av orter på följande sätt: »Antalet avvisade inträdessökande är kanske icke större än att platstillgången kan anses tillräcklig eller åtminstone blir det, i fall kommunens samtliga för skoländamål avsedda lokaltillgångar fullt effektivt utnyttjas. Olägenheterna för folkskolans del i form av klassupplösningar m. m. är måhända icke heller större än de kan bäras. Hinder bör då icke möta för kommunen att bibehålla existerande realskolorganisation, intill dess övergång till enhetsskolsystemet skall ske.» Departementschefen anslöt sig till utredningens uppfattning.

De kommunala önskemålen i fråga om skolorganisationen skulle alltså tillmätas mycket stor betydelse vid de centrala besluten i dessa frågor.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande fråga:

I vilken mån har genom Kungl. Maj:ts olika beslut i berörda skolorganisationsfrågor de kommunala önskemålen tillgodosetts och förutsättningar skapats

för den jämförelse mellan olika skolformer, som berördes i 1956 års riksdagsbeslut?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr andre vice talmannen avlämnade motioner:

nr 477, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Jonasson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.;

nr 478, av herr *Aastrup m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket;

nr 479, av herr *Aastrup m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 480, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 481, av herr *Carlsson, Georg, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 482, av herr *Domö m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 403, av herr *Elofsson, Gustaf, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 484, av herr *Eskilsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 485, av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 486, av herr *Hedström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 487, av herr *Johansson, Nils, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 488, av herr *Jonasson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 489, av herr *Jonasson* och herr *Carlsson, Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 490, av herr *Nilsson, Yngve, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 491, av herr *Nilsson, Yngve*, och herr *Eskilsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 492, av herr *Nilsson, Yngve, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 493, av herr *Nord m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 494, av herr *Olsson, Ernst*, och herr *Svensson, Rikard*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 495, av herr *Petersson, Bertil*, och herr *Larsson, Nils Theodor*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 496, av herr *Spetz m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 497, av herr *Spetz m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 498, av herr *Sörlin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 499, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.;

nr 500, av herr *Eskilsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.;

nr 501, av herr *Eskilsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.;

nr 502, av herr *Jonsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.;

nr 503, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Jonasson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.;

nr 504, av herr *Sundelin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.;

nr 505, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket;

nr 506, av herr *Eskilsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket;

nr 507, av herr *Jonasson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket; samt

nr 508, av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.23.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 6 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollen för den 29 nästlidne april.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1959/60, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick det procenttal av grundbeloppet, varmed statlig inkomstskatt för vissa skattskyldiga föreslagits skola ingå i preliminär skatt, till bevillningsutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 157, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet ävensom beträffande vissa andra skatter.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionen nr 477, av herr Nilsson, *Ferdinand*, och herr Jonasson.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

- nr 478, av herr Aastrup *m. fl.*,
- nr 479, av herr Aastrup *m. fl.*,
- nr 480, av herr Bengtson *m. fl.*,
- nr 481, av herr Carlsson, *Georg*,
- m. fl.*,
- nr 482, av herr Domö *m. fl.*,
- nr 483, av herr Elofsson, *Gustaf*,
- m. fl.*,
- nr 484, av herr Eskilsson *m. fl.*,
- nr 485, av herr Gustafsson, *Nils-Eric*,
- nr 486, av herr Hedström *m. fl.*,
- nr 487, av herr Johansson, *Nils*,
- m. fl.*,
- nr 488, av herr Jonasson *m. fl.*,
- nr 489, av herr Jonasson och herr Carlsson, *Eric*,

- nr 490, av herr Nilsson, *Yngve*, *m. fl.*,
- nr 491, av herr Nilsson, *Yngve*, och herr Eskilsson,
- nr 492, av herr Nilsson, *Yngve*,
- m. fl.*,

- nr 493, av herr Nord *m. fl.*,
- nr 494, av herr Olsson, *Ernst*, och herr Svensson, *Rikard*,
- nr 495, av herr Petersson, *Bertil*, och herr Larsson, *Nils Theodor*,
- nr 496, av herr Spetz *m. fl.*,
- nr 497, av herr Spetz *m. fl.*,
- nr 498, av herr Sörlin *m. fl.*,
- nr 499, av herr Bengtson *m. fl.*,
- nr 500, av herr Eskilsson *m. fl.*,
- nr 501, av herr Eskilsson *m. fl.*,
- nr 502, av herr Jonsson *m. fl.*,
- nr 503, av herr Nilsson, *Ferdinand*, och herr Jonasson,
- nr 504, av herr Sundelin *m. fl.*,
- nr 505, av herr Bengtson *m. fl.*,
- nr 506, av herr Eskilsson *m. fl.*,
- nr 507, av herr Jonasson, samt
- nr 508, av herr Persson, *Helmer*, och herr Öhman.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 82—87, bevillningsutskottets betänkande nr 41, sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 2, bankoutskottets utlåtande nr 29, första lagutskottets utlåtanden nr 23 och 24, andra lagutskottets utlåtanden nr 24—28, tredje lagutskottets utlåtanden nr 18—20 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslagsbehovet för budgetåret 1959/60 till sjöbefälsskolorna m. m.; och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av

Ang. den statliga exportkreditgarantiverksamheten

avtal om fortsatt drift av svenska träforskningsinstitutet m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Ang. den statliga exportkreditgarantiverksamheten

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade riktlinjer för den statliga exportkreditgarantiverksamheten m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 112 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 13 mars 1959, föreslagit riksdagen att dels medgiva, att staten finge intill utgången av budgetåret 1962/63 åtaga sig betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit till ett belopp av högst 600 miljoner kronor, dels ock godkänna i berörda statsrådsprotokoll angivna riktlinjer för den statliga exportkreditgarantiverksamheten.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Domö m. fl.* (I: 445) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 552),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Kronstrand* och *Anders Johansson* (I: 446) och den andra inom andra kammaren av herr *Stenberg m. fl.* (II: 551).

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) medgiva, att staten finge intill utgången av budgetåret 1962/63 åtaga sig betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit till ett belopp av högst 600 miljoner kronor;

b) godkänna de i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 13 mars

1959 angivna riktlinjerna för den statliga exportkreditgarantiverksamheten;

II. att motionerna I: 445 och II: 552 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionerna I: 446 och II: 551 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Då statsutskottet förra året behandlade frågan om utvidgningen av kreditramen för exportkreditnämndens verksamhet, uttalade utskottet en viss oro för eftersläpning i fråga om anpassningen av verksamheten efter de sedan år 1957 väsentligt ändrade förhållandena på exportmarknaderna. Utskottet förutsatte att nämnden och regeringen skulle — utan att avvakta beslut av riksdagen — omedelbart modifiera garantivillkoren efter detta nya läge. Nämnden fick så att säga *carte blanche*. Det tycks som om riksdagens uppfattning i frågan först senare på hösten trängde fram till exportkreditnämnden, vilket är beklagligt med tanke på den åtstramning som kännetecknat exportkonjunkturen sedan snart två år tillbaka.

Till det nu framlagda förslaget skulle kunna knytas en hel del reflexioner. Jag skall emellertid, herr talman, begränsa mig till endast ett par påpekanden.

För det första skulle jag vilja framhålla att andra industriländer, där man likaledes arbetar med statliga eller halvstatliga garantiinstitut, i allt större utsträckning använt och fortfarande använder exportkrediterna som ett instrument i konkurrensen. Det har funnits en viss tendens i den svenska inställningen till hithörande frågor att för vår egen del bromsa upp denna utveckling, och man har därvidlag velat åberopa internationella underhandsöverenskommelser. Jag tror inte att detta i dagens läge är en realistisk politik, och jag hoppas att nämnden i fortsättningen ger exportörerna sitt fulla stöd. Härav följer också att nämnden inte bör utnyttjas i handelspolitiskt eller valutapolitiskt syfte. Den skall vara ett serviceföretag till ex-

Ang. den statliga exportkreditgarantiverksamheten

portörernas tjänst och betraktas som ett försäkringsföretag, vars premiesatser och risktäckningsprocenter skall anpassas efter så objektiva bedömningar som möjligt. Skulle regeringen av handelspolitiska eller politiska skäl vilja utsträcka nämndens verksamhet utöver vad som kommersiellt kan anses vara normalt, bör detta ske i särskild ordning.

För det andra tror jag det skulle vara till nytta för nämndens verksamhet, såsom jag anser den bör utformas, om styrelsen fick en mera näringslivsbetonad sammansättning. Den stora rörlighet som kännetecknar exportmarknaderna förutsätter intim kännedom om den internationella handelns utvecklingstendenser, och därvidlag måste man väl säga sig att den bästa sakkunskapen finns hos dem som dagligen sysslar med dessa saker. Dessutom bör styrelsen inte handlägga rutinärenden utan mera ta ståndpunkt till principiella frågor och större engagemang. Direktionens rättigheter att handla på egen hand borde utan nackdelar kunna utvidgas.

För det tredje vill jag gärna peka på en annan sak som kan komma att spela en avsevärd roll under 60-talet. Det föreligger en tendens i handeln med kapitalvaror, alltså maskiner, apparater, entreprenader o. s. v., att en grupp av firmor slår sig ihop om en större leverans. Detta samarbete sträcker sig inte sällan över de internationella gränserna och bör hälsas med tillfredsställelse, eftersom härigenom även ett mindre land som Sverige har möjlighet att hävda sig i fråga om sina specialiteter. För de s. k. underutvecklade länderna spelar denna gruppbildning av leverantörer en mycket stor roll. Detta förhållande kan nu komma att påverka exportkreditnämnden, i den mån som en svensk exportör eller en svensk grupp av exportörer skulle vara den ledande i ett större internationellt sammanhang och därför har ett särskilt ansvar för finansieringen av en sådan affär.

Det bör alltså föreligga möjlighet för nämnden att teckna försäkringar i dylika fall, oaktat att en del av försäkrings-

beloppet kan komma att avse varor av icke svenskt ursprung.

Även om exportören fått exportkreditgaranti beviljad av kreditnämnden, kvarstår fortfarande problemet för honom, hur han skall finansiera affären eller de affärer han genomfört. Skall han kunna göra det med egna medel, eller måste han vända sig till utomstående? Detta problem är i själva verket av lika stor vikt som frågan om själva exportkreditgarantien. Här i landet har under de senaste månaderna påbörjats en debatt rörande betydelsen för exportindustrien och för exporthandeln att deras planering och försäljning kan ske med förlitande på att de erforderliga finansieringsmöjligheterna står till förfogande utan alltför stort beroende av konjunkturfluktuationerna. De penningpolitiska åtgärderna får alltså inte medföra sådana konsekvenser att exportnäringarnas behov av krediter ställs offside vid ett eller annat tillfälle. Det skulle medföra en ryckighet som skulle skada svensk export. Det är också klart att exportindustrien och exporthandeln ställer stora krav på statsmakternas valutapolitik och därmed indirekt på den ekonomiska politiken.

Vad jag emellertid närmast skulle vilja beröra är en teknisk fråga. Om exportkrediter blir vanligare och vanligare och tiden för dessa exportkrediter sträcks ut längre och längre — till tre, fem, ja kanske rentav tio år — har då vårt bankväsen, eftersom man inte kan tänka sig att våra företag själva skulle kunna finansiera sådana åtaganden, möjligheter att ta hand om exportfinansieringen på medellång och lång sikt? Det är uppenbart att vår banklagstiftning lägger vissa hinder i vägen för detta, och jag tror, herr talman, att det är i högsta grad angeläget att denna fråga med stor skyndsamhet blir föremål för utredning. Denna behöver inte vara statlig i första instansen. Det bör vara tillräckligt om våra banker själva tar ställning till hur man skall klara den långfristiga exportfinansieringen, eventuellt genom att bilda ett särskilt exportkre-

Ang. ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo

ditinstitut. I den mån som lagstiftningen lägger hinder i vägen för detta bör den självfallet ändras.

Värdet av exporten från Sverige av maskiner, apparater, transportmedel och annan teknisk utrustning uppgick under 1958 till drygt tre miljarder kronor. Självfallet kommer inte exportkrediter i fråga för hela denna export, men det kan röra sig om mycket betydande belopp ändå. Hur fördelningen och finansieringen skall ske mellan exportörer och banker och ett eventuellt nytt exportkreditinstitut är svårt att säga. Man bör emellertid räkna med att detta institut får en betydande kreditkapacitet. Som bekant har man i utlandet ordnat med dylika institut för att hjälpa det egna landets export.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt båttrafiken i Stockholms skärgård, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 113 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 20 mars 1959, föreslagit riksdagen medgiva, att ett belopp av högst 300 000 kronor av statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel finge

användas enligt av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll angivet förslag.

Vidare hade i en inom första kammaren av herr Hagberg väckt motion (I: 447) hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ett belopp av 123 195 kronor av statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel skulle utgå såsom ersättning åt Aktiebolaget Svenska ostasiatiska kompaniet för de av bolaget gjorda utläggerna till besättningen på det vid Hongkong 1941 sänkta motorfartyget Ningpo.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte medgiva, att ett belopp av högst 300 000 kronor av statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel finge användas enligt av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 20 mars 1959 angivet förslag;

b) att motionen I: 447 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! På grund av upplysningar, som framkommit efter det att statsutskottet behandlat detta ärende, ber jag att beträffande yrkandet i punkten b få yrka återremiss till utskottet. Beträffande punkten a yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten a hemställt.

I fråga om punkten b, fortsatte herr talmannen, hade endast yrkats att denna punkt skulle visas åter till utskottet.

På härefter gjord proposition bifölls nämnda yrkande.

**Ang. inrättande av en lärarhögskola i
södra Sverige**

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 89 framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 417, av herr Edström m. fl., och II: 514, av herr Blidfors m. fl.,

a) besluta, att i Malmö skulle upprättas en lärarhögskola med i huvudsak de uppgifter och den organisation, som departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 6 mars 1959 förordat;

b) besluta, att utbildningsverksamheten vid nämnda lärarhögskola skulle taga sin början höstterminen 1962, dock att utbildning av ämneslärare provisoriskt skulle anordnas från och med höstterminen 1960;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat sluta avtal med Malmö stad angående upprättande av en lärarhögskola i Malmö m. m. även som i övrigt fatta de beslut och vidtaga de åtgärder, som i samband med upprättandet kunde erfordras;

d) till Nybyggnad för lärarhögskolan i Malmö för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 417 och II: 514 hade hemställts, att riksdagen måtte, med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 89, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte ompröva frågan om den föreslagna lärarhögskolans förläggning och på grundval härav snarast möjligt framlägga nytt förslag för riksdagen.

Reservation hade avgivits av herrar Edström och Blidfors, vilka ansett, att

utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 417 och II: 514, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte ompröva frågan om den föreslagna lärarhögskolans utbildningskapacitet och förläggning i enlighet med var reservanterna angivit ävensom på grundval härav snarast möjligt för riksdagen framlägga nytt förslag i ämnet.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! All vår början varder svår. Detta ordspråk har även besannats beträffande vår första lärarhögskola, nämligen den i Stockholm. Det har varit besvärligheter, såväl administrativa som pedagogiska. Detta framgår av både sakkunnigbetänkandet, propositionen och utskottsutlåtandet.

Det har särskilt varit påfrestningar på de med högskolan samverkande läroverkens lärare och elever. Det har blivit för många undervisningsserier för varje lärare och klass, så att undervisningen blivit lidande beträffande läroverkets egna elever. Arbetsstrivseln för lärarkandidaterna har ej heller varit god, främst därför att skäligen lokalutrymmen för dem saknats. Dessa svårigheter accentuerades under den period då man ökade intagningen av ämneslärarkandidater från 60 till 70, och man har därför återigen minskat denna intagning. De samverkande två läroverken har visat sig vara i minsta laget för en sådan ökad intagning. Ändock omfattar de vardera 22 gymnasieklasser, d. v. s. tillsammans 44 gymnasieklasser, av vilka 36 tages i anspråk för lärarhögskolan i Stockholm.

Vid lärarhögskolan i Stockholm intages årligen 60 ämneslärarkandidater samt 96 mellanskollärarkandidater. Skolan har alltså, då undervisningen är tvåårig, omkring 300 elever. Den nu föreslagna skolan i Sydsverige skulle enligt propositionen komma att bli betydligt större. Det föreslås ett årligt intag av 90 ämneslärarkandidater, 96 mellanskolelärarkandidater samt 48 småskol-

Ang. inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige

lärarkandidater, alltså en skola med tillsammans bortåt 500 elever.

Förslaget om denna stora skola har icke underkastats remissbehandling. I sakkunnigbetänkandet föreslås högst 60 ämneslärarkandidater. Vid remissbehandlingen av förslaget har från ett flertal instanser framhållits att detta bör vara en övre tänkbar gräns — skolan bör ej göras större på grund av de pedagogiska och organisatoriska svårigheter som en större skola medför. Detta har även framgått av erfarenheterna från lärarhögskolan i Stockholm, som ovan berörts. Man måste därför hävda den uppfattningen att det inte är tillfredsställande utrett, huruvida erforderliga förutsättningar föreligger för att en lärarhögskola av den i propositionen förordade storleken kommer att uppfylla alla de krav som ur allmänna pedagogiska och administrativa synpunkter bör ställas på en sådan lärarutbildningsanstalt.

Sedan vet vi bra litet om hur mycket en så stor skola som här föreslagits kommer att kosta. De beräkningar som framlagts är enligt min mening knappast realistiska. Vi vet att det kostar betydande belopp för varje samverkande läroverk som måste tas i anspråk då det gäller den samverkande gymnasieorganisationen.

Här i Stockholm har vi nu, som jag nyss sade, två stora läroverk på tillsammans 44 gymnasieavdelningar, och det har visat sig att dessa nätt och jämnt räcker till. De två statliga nu befintliga läroverken i Malmö är betydligt mindre. De har f. n. tillsammans 27 gymnasieavdelningar, som teoretiskt kan tagas i anspråk. De kommer inte på långa vägar att räcka till för en 50 procent större organisation. Därför fordras även att de nu i Malmö befintliga kommunala gymnasierna tas i anspråk. Därigenom erhålles f. n. ytterligare 14 gymnasieklasser och sammanlagt blir det i Malmö 41 klasser som teoretiskt kan användas. Om det skall gå att få en sådan ökning av detta antal, när högskolan kommer i gång, att antalet klasser räcker till, är därför synnerligen oviss. Vi bör ha klart

för oss, att det bör bli minst 66 sådana klasser, om antalet skall räcka till enligt erfarenheterna från Stockholm. All sannolikhet talar för att det inte blir möjligt. Även Lunds gymnasieorganisation måste då tas i anspråk. Annars blir det, som i Stockholm, otrivsel och alltför stora påfrestningar på lärare och elever såväl i högskolan som vid de samverkande läroverken.

I och med detta står vi också inför andra förutsättningar än som anges i propositionen. Man konstaterar där nämligen liksom i sakkunnigbetänkandet att alla skäl utom just gymnasieorganisationens storlek talar för en förläggning av högskolan till Lund — den stad som redan sedan hundra år har landets äldsta seminarium, som nu skulle nedläggas. Både kostnadsskäl och organisatoriska skäl talar därför. I Lund finns redan ett universitetsbibliotek, en pedagogisk institution och väl utrustade student-sociala institutioner och anordningar. Vid en förläggning av högskolan till Malmö måste allt detta dubbleras. Det är inga billiga problem det här gäller. Härtill kommer också undervisningsskäl. I Lund måste samarbetet med universitetet bli mycket mer livgivande och befruktande för den nya högskolan. Även den, som inte fäster så stort avseende vid den hundraåriga seminarietraditionen i Lund, måste inse detta.

Då nu med all sannolikhet storleken på högskolan medför att gymnasieorganisationerna såväl i Malmö som i Lund måste tas i anspråk, bör ju alla skäl tala för att själva högskolan förläggas till Lund. Därtill kommer att — räknat med stockholmsmått — Lund och Malmö blott är delar av samma stadsområde. Det tar 17 minuter mellan Malmös och Lunds centralstationer, och det finns förbindelser med buss eller tåg minst varje kvart. Det tar högst tre å fyra minuter längre tid att med buss och tåg komma från Malmö central till den föreslagna lärarhögskolan i tunaområdet i Lund än till den i propositionen föreslagna skolan på helenholmsområdet i Malmö. Principen att man inom en storstad koncentrerar den högre undervisningen till

Ang. inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige

viss stadsdel bör då enligt min mening följas. Därigenom sparas tid och pengar — tid för lärarna och de studerande och pengar för staten.

Den påbörjade splittringen av Lunds universitetet förefaller ha blivit en tendens. Det är skäl att se allvarligt på denna företeelse. För den bygdenhet och den kulturregion, inom vilken både Lund och Malmö ligger, är det en planeringsfråga av vital betydelse — det förefaller egendomligt att utredningen inte remitterats till lokaliseringskommittén. De goda kommunikationerna inom denna bygd och den intima samhörigheten mellan dess olika delar i såväl ekonomiskt som kulturellt avseende möjliggör en vettig planering i stort till det bästa för de institutioner det gäller och till det bästa för hela denna provinsdel. Vid en sådan planering kan inte en liten differens mellan antalet gymnasieklasser av viss sort på den ena eller andra orten ha något som helst utrymme bland de sakliga faktorerna.

Jag vill, herr talman, gärna deklarera att jag inte haft för vana att klanka på vår ecklesiastikminister och hans utredningar. Tvärtom har jag hittills helhjärtat kunnat instämma i hans förslag. Jag har mycken respekt för hans stora energi och goda initiativkraft då det gäller att ge forskningen bättre stöd och undervisningen en bättre och mer omfattande organisation på alla områden. Men jag måste hävda att jag på denna punkt har en annan mening, och jag anser att det här föreligger behov av kompletterande utredning såväl ur allmän pedagogisk som ur ekonomisk synpunkt. Då ju enligt förslaget samtidigt tvenne provårsläroverk med ca 40 årliga provårskandidater indrages, innebär ett års uppskov inte heller någon egentlig minskning av utbildningskapaciteten i fråga om ämneslärare under det år som ytterligare skulle förflyta. Det är därför motiverat att ytterligare tänka på saken, särskilt som så mycket talar för att en mer omfattande utredning vore önskvärd. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Andersberg* (s), *Arvidson* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Sigfrid Larsson* (cp), *Mattsson* (cp) och *Nestrup* (fp).

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! På denna punkt har utskottet avgivit en osedvanligt utförlig motivering, och jag kan därför fatta mig mycket kort. I anledning av herr Edströms anförande vill jag erinra om att för att utskottet skulle bli införsatt i detaljer vad gäller våra nya lärarhögskolor, så anhöll vi att rektor vid lärarhögskolan i Stockholm skulle ge oss sin syn på saken och delge oss de erfarenheter, som man fått under den tid lärarhögskolan i Stockholm varit i verksamhet. Rektor lämnade en mycket utförlig redovisning, och jag tror att till och med herrar Edström och Blidfors vid det tillfället nog var ganska övertygade om att den bild som gavs av verksamheten var sådan, att Malmö måste förordas framför Lund med hänsyn till storleken av Malmö stad. Men då hade herrar Edström och Blidfors redan skrivit sina motioner, och det var kanske inte så lätt att ändra mening. Dessutom är det väl ganska mänskligt att herrar Edström och Blidfors vill slå vakt om sin goda stad. På den punkten är vi därför inte alls förvånade; det är i och för sig ingenting märkvärdigt. Utskottet har emellertid försökt att i varje detalj behandla denna fråga mycket ingående och grundligt. Efter att ha gjort det är man i övrigt inom utskottet fullständigt övertygad om att skall vi få till stånd en lärarhögskola av den storlek, som föreslagits, så måste vi välja Malmö. Därmed ingenting ont sagt om den goda staden Lund.

Herr Edström nämnde vidare någonting om kostnadsberäkningar m. m. Det är väl ganska svårt att i detta läge yttra sig om den saken. Men jag vill erinra om att utskottet har skrivit mycket försiktigt och på s. 50 framhållit följande: »Vidare får utskottet framhålla, att om den nya högskolans ledning så finner det lämpligt och önskvärt en viss för-

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

siktighet synes böra iakttagas vid intagningarna i begynnelseskedet, så att organisationen kan träda i funktion successivt.» Vi har alltså redan från början velat att man skall gå försiktigt fram, inte bara med pengarna utan även med vad som i övrigt är erforderligt för att denna lärarhögskola skall kunna fungera väl. I sak tror jag nog att vi är överens. Vi hälsar denna lärarhögskola med stor tillfredsställelse och hoppas att vi inom en relativt kort tid skall få till stånd ytterligare en lärarhögskola.

När nu ecklesiastikministern är i kamraren vill jag bara framhålla att vi anser inom utskottet att lärarhögskolan i Stockholm gjort så värdefulla rön på detta område att vi hoppas att departementet står i god kontakt med denna högskola och får del av de erfarenheter man där har gjort, ty det kan bli fruktbringande för de andra skolorna i framtiden.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Näsström nämnde att rektor Källquists föredragning inför avdelningen gjorde ett mycket starkt intryck. Det är riktigt, och det är på grund av den föredragningen som reservationen fått sin form. Reservanterna blev nämligen fullt och helt övertygade om att man inte kan tänka sig gymnasieorganisationen för den blivande högskolan enbart i Lund eller i Malmö. Behovet av samverkande läroverk och erforderliga gymnasieplatser blir så stort att varken Malmö eller Lund ensamma räcker till. Detta gjorde att vi frångick vår tidigare ståndpunkt och kom till den uppfattning som framgår av reservationen, att både Malmö och Lund är erforderliga som grundval för gymnasieorganisationen, när det gäller en lärarhögskola av den storlek som det här är fråga om.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill erinra herr Edström om att rektor Källquist mycket

tydligt framhöll, att på grund av den utformning, som denna skola skulle få, måste han för sin del rekommendera Malmö.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 78, i anledning av väckta motioner angående uppräknig av den under Inkomster av statens kapitalfonder upptagna inkomsttiteln Statens bosättningslånefond;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införlivande med statens järnvägar av Stockholm—Roslagens järnvägar; och

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av det skandinaviska luftfartssamarbetet inom SAS m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar,
m. m.

I en den 6 februari 1959 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 67, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar;

2) förordning angående ändring i förordningen den 19 februari 1954 (nr 40) med provisoriska bestämmelser om särskild investeringsfond för ersättande av avyttrat fartyg; samt

3) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

I propositionen hade föreslagits, att bestämmelserna i 1951 års förordning om s. k. eldsvådefonder och 1954 års förordning om fartygsfonder, vilka bestämmelser voro av provisorisk karaktär och gällde endast t. o. m. innevarande års taxering, permanent skulle införlivas med skattelagstiftningen.

I samband därmed hade förordats vissa ändringar, bland annat i fråga om den tid inom vilken fonderna skulle tagas i anspråk. Enligt gällande bestämmelser skulle eldsvådefonder och fartygsfonder tagas i anspråk inom sex år. I propositionen hade förordats, att denna tid skulle begränsas till tre år, men om den skattskyldige visade, att ersättningsanskaffningen krävde längre tid, finge riksskattenämnden på ansökan medgiva erforderlig förlängning. Möjligheten att göra avsättning till eldsvådefonder skulle enligt förslaget stå öppen även för jordbrukare med bokföringsmässig redovisning.

Samtidigt hade föreslagits, att vissa specialregler i kommunalskattelagen om fartygslikvider och försäkringsersättningar för fartyg skulle upphävas.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 421, av herrar *Spetz* och *Gunnar Pettersson*, samt II: 504, av herr *Johansson* i Öckerö

m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition i vad den avsåg ändring av anvisningarna till 28 och 29 §§ kommunalskattelagen;

II) de likalydande motionerna I: 422, av herrar *Wolgast* och *Nils-Eric Gustafsson*, samt II: 503, av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 67 måtte besluta

1) att i förordningen om särskild investeringsfond för avyttrat fartyg 6 § skulle erhålla i motionerna angiven lydelse; samt

2) att nuvarande bestämmelser i punkt 1 av anvisningarna till 28 § kommunalskattelagen samt i punkt 3 d av anvisningarna till 29 § samma lag skulle äga fortsatt giltighet; ävensom

III) motionen I: 420, av herrar *Mattsson* och *Nils Theodor Larsson*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 67 måtte besluta, att i förordningen om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar 5 § skulle få den lydelse, som i motionen angivits.

Det i motionen I: 420 framställda yrkandet avsåg, att tiden för ianspråktagande av s. k. eldsvådefond måtte bibehållas vid sex år. I motionerna I: 422 och II: 503 hade framställts motsvarande yrkande beträffande fartygsfond.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 67, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt med bifall till de likalydande motionerna I: 421, av herrar *Spetz* och *Gunnar Pettersson*, samt II: 504, av herr *Johansson* i Öckerö *m. fl.*, de likalydande motionerna I: 422, av herrar *Wolgast* och *Nils-Eric Gustafsson*, samt II: 503, av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*, ävensom motionen I: 420, av herrar *Mattsson* och *Nils Theodor Larsson*, — måtte

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar med den ändring av 5 §, som framginge av betänkandet;

2) antaga i betänkandet infört förslag till förordning angående ändring i förordningen den 19 februari 1954 (nr 40) med provisoriska bestämmelser om särskild investeringsfond för ersättande av avyttrat fartyg; samt

3) för sin del antaga i betänkandet infört förslag till lag om ändring av 28 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Reservation hade anförts av herrar *Ericsson* i Kinna, *Eriksson*, *Snygg*, *Jansson*, *Oscar Carlsson*, *Wirmark*, *Brandt* i Aspabruk, *Allard*, *Kärlander* och *Andersson* i Essvik, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 67 och med avslag å de likalydande motionerna I:421, av herrar *Spetz* och *Gunnar Pettersson*, samt II:504, av herr *Johansson* i Öckerö m. fl., de likalydande motionerna I:422, av herrar *Wolgast* och *Nils-Eric Gustafsson*, samt II:503, av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl., ävensom motionen I:420, av herrar *Mattsson* och *Nils Theodor Larsson*, — måtte antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar;

2) förordning angående ändring i förordningen den 19 februari 1954 (nr 40) med provisoriska bestämmelser om särskild investeringsfond för ersättande av avyttrat fartyg; samt

3) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Herr **ERIKSSON** (s):

Herr talman! Den proposition som nu föreligger till behandling gäller bestämmelser om särskilda investeringsfonder för ersättande av förlorade inventarier och lagertillgångar samt särskild investeringsfond för ersättande av fartyg. Populärt har dessa fonder kallats eldsvådefonder och fartygsfonder, och om dessa fonder har vi nu en provisorisk lagstiftning som gäller endast till slutet av innevarande taxeringsår. Det skulle föra alldeles för långt att redogöra för de nu gällande bestämmelserna, och därför nöjer jag mig med detta konstaterande.

Departementschefen föreslår, efter en verkställd enmansutredning, att provisoriet skall avlösas av en permanent lagstiftning, som står i huvudsaklig överensstämmelse med gällande provisorier. I princip har utskottet inte haft någon erinran häremot. Emellertid har meningarna gått isär i två olika avsnitt. Med lottens hjälp har utskottet kommit att förorda vissa motionsyrkanden, medan lottminoriteten förordar departementschefens förslag oförändrat.

Det första säryrkandet gäller den tid, under vilken fonderna skall få tas i anspråk. Enligt nuvarande bestämmelser är tiden sex år. Departementschefen föreslår en nedsättning till tre år, dock så att om ersättningsanskaffningen av olika omständigheter fördröjs utöver de tre åren, skall riksskattenämnden kunna medge en förlängning av tiden.

Utan tvekan kan man säga att ersättningsanskaffningen i allmänhet kan verkställas inom de av departementschefen föreslagna tre åren efter fondavsättningen. Den saken bekräftas både av utredningsmannen och av riksskattenämnden. Endast i enstaka fall skulle längre tid behövas.

Skulle emellertid tiden nu fastställas enligt motionärernas och utskottets yrkande, bleve följden endast att flertalet skattskyldiga skulle erhålla ett längre uppskov med beskattningen än vad som kan vara påkallat. Ett så långt uppskov är för övrigt omotiverat även av övriga

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar,
m. m.

skattskyldigas intresse. Därför yrkas i reservationen bifall till den av departementschefen föreslagna tiden av tre år.

Den andra frågeställningen, där meningarna har gått isär, är mera intrikat och svårare att genomlysa. I propositionen föreslås att vissa specialregler i kommunalskattelagen om beskattning vid fartygsförsäljning skall slopas. Bestämmelserna äger sin tillämpning närmast på fiskefartyg och mindre frakttonnage. I nu gällande bestämmelser stadgas att om annan skattskyldig än aktiebolag, ekonomisk förening, försäkringsbolag eller sparbank avyttrar ett fartyg, skall endast det återvunna värdeminskningsskattetaget beskattas som intäkt av rörelse, medan köpeskillingen i övrigt endast må upptagas till beskattning, när skattepliktig realisationsvinst föreligger.

Som ett skäl för att detta stadgande nu skall upphävas framhåller departementschefen, att i och med ikraftträdandet av reglerna om fartygsfond och eldsvådefond samt den därvid tillämpade netto-metoden erhåller den skattskyldige alla de skattelättnader som rimligen kan påfordras vid återanskaffning av fartyg. Syftet med dessa bestämmelser har uteslutande varit att underlätta återanskaffningen av fartyg. Man har genom dem framför allt velat ge stöd åt fiskerinäringen.

Några motionärer, med herr Spetz som huvudmotionär, har reagerat mycket starkt mot förslaget att upphäva den speciella förmån, som följt med nuvarande bestämmelser, nämligen att även fiskare och andra mindre fartygsägare, som lägger ner sin rörelse och av en eller annan anledning drar sig tillbaka, slipper beskattas för det mervärde fartygsförsäljningen kan medföra. Motionärerna och utskottsmajoriteten hävdar att det inte finns någonting som tyder på att syftet med tidigare riksdagsbeslut endast skulle vara att möjliggöra för fartygsägare att kunna försälja sitt fartyg för att förvärva ett annat i stället utan att behöva beskattas för eventuell försäljningsvinst.

Emellertid förhåller det sig väl så,

herr talman, att den uppfattning som här kommer till uttryck hos motionärerna och utskottsmajoriteten inte har något stöd i uttalanden som tidigare bevillningsutskott och riksdagar gjort. Tvärtom torde tolkningen av tidigare beslut snarast bekräfta riktigheten av reservanternas påpekande att bestämmelserna uteslutande har tillkommit för att underlätta återanskaffning av fartyg. Det kan väl knappast heller finnas något skäl att medge fiskare och fartygsägare särskilda skattemässiga förmåner då de säljer fartyg för att kunna dra sig tillbaka från näringen. De nuvarande bestämmelserna kan nämligen ge opåkal-lade skattelättnader. Det är en sak, som bl. a. länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har påpekat. Den länsstyrelsen har så nära och god kontakt med den näring, som det här gäller, att dess bedömande måste äga högsta vitsord. Jag tillåter mig därför att citera något av vad länsstyrelsen framhållit. Länsstyrelsen säger: »De gällande bestämmelserna, enligt vilka regelmässigt allenast återvunna värdeminskningsskattetaget beskattas, kunna emellertid i vissa fall giva opå kallade skattelättnader.» Längre fram i remissyttrandet framhåller länsstyrelsen: »Under 1950-talet har man kunnat märka en benägenhet hos vissa skattskyldiga med stora inkomster att begagna fartyg eller fartygslotter som objekt för kapitalplacering. De goda avskrivningsvillkoren i förening med möjligheterna att erhålla delvis skattefria vinster på framtida avyttring har säkert stimulerat till dessa placeringar.»

Jag medger att det kan finnas en social motivering för de nuvarande bestämmelserna. En fiskare t. ex. som placerar sitt sparande i en båt för att ta fram detta sparkapital vid en senare försäljning och använda det för sin ålderdomsförsörjning, kan naturligtvis betrakta beskattningen av försäljningsvinsten som en fiskalisk åtgärd riktad mot hans sparande. Sveriges fiskares riksförbund understryker i sitt remissvar bl. a. denna omständighet. Riksförbundet framhåller: »Även sociala skäl kun-

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

na anföras för ett bibehållande av nuvarande bestämmelser. När fiskaren på grund av ålder eller sjukdom måste lämna yrket, representerar ett överpris vid båtens försäljning icke någon reell vinst utan endast ett av penningvärdeförsämringen nominellt höjt värde på det kapital han haft i båten. En beskattning av detta övervärde skulle medföra en reell minskning av det sparande, som fiskaren räknat med att ha som stöd vid sjukdom eller då åldern hindrar fortsatt deltagande i fisket.»

Även med ett sådant medgivande kan det emellertid såvitt jag kan bedöma inte föreligga några direkt bärande skäl varför fiskare eller andra ägare av mindre fartyg skulle vara förmånligare ställda än andra rörelseidkare, alldeles bortsett från den förmån som de har genom att de kan utnyttja möjligheten att göra skattefria avsättningar till fartygsfond. Sociala skäl av den art som fiskarnas riksförbund här anført kan ju åberopas av nästan alla skattskyldiga. Jag är övertygad om att praktiskt taget alla skattskyldiga, även löntagarna, gärna för sin del skulle vilja ha specialregler införda med just den sociala bakgrund som här görs gällande för fiskarnas del.

Vi som representerar utskottsminoriteten, eller rättare sagt lottminoriteten, anser att någorlunda likartade regler bör gälla för alla rörelseidkare. Vi har därför funnit anledning att stödja propositionen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas hemställan, d. v. s. att riksdagen måtte anta Kungl. Maj:ts proposition nr 67 i oförändrat skick.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Herr Eriksson har lämnat ett kortfattat referat av innehållet i såväl reservationen som i de förslag som innefattas i Kungl. Maj:ts proposition. Jag har ingen anledning att ingå på någon polemik med honom, utan jag skall i likhet med herr Eriksson hålla mig uteslutande till förhållandena sådana de har gestaltat sig.

Utskottets betänkande omfattar två delar om man så vill tre av varandra tämligen oberoende frågor. Det gäller först bestämmelserna om s. k. eldsvådefonder och fartygsfonder, som av vissa skäl återfinns i två skilda förordningar. Betänkandet avhandlar vidare de specialregler i anvisningarna till 28 och 29 §§ kommunalskattelagen som herr Eriksson sist var inne på.

Bestämmelserna om de båda fonderna gäller praktiskt taget alla rörelseidkare eller kan göra det i varje fall, medan den tredje frågan i betänkandet gäller blott en relativt liten grupp skattskyldiga. Det är fråga om enskilda personer som äger fartyg. Det märkliga är att just denna begränsade fråga har framkallat de största motsättningarna i utskottet, och det förefaller att bli så även här i kammaren. Jag skall inte uttala mig om anledningen här till, men jag kan tänka mig att herr Eriksson kanske säger att det beror på den som nu står i talarstolen.

När det gäller fonderna är skillnaden mellan reservanterna och utskottet inte stor. Gällande lagstiftning stipulerar att fonderna skall tas i anspråk inom sex år. Utskottet anser att när dessa regler nu skall överföras till en permanent lagstiftning finns det ingen anledning att sätta denna gräns snävare än vad som hittills gällt i den provisoriska lagstiftningen. Något bärande skäl för att genomföra den föreslagna begränsningen har i varje fall icke anförts. I själva verket är ju även reservanterna och Kungl. Maj:t inne på samma linje. De erkänner att det i många fall kan vara berättigat att den tidrymd, varunder en återanskaffning skall ske, skall få vara sex år, men man vill i så fall koppla in riksskattenämnden, som skall bevilja dispens i sådana fall där den skattskyldige kan visa ett eller annat skäl för att han behöver ha sex år på sig. Både Kungl. Maj:t och reservanterna understryker mycket starkt att denna prövning från riksskattenämndens sida *icke* skall vara restriktiv.

Man kan då fråga, om det är me-

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

ningen att riksskattenämnden skall sitta och vända papper. Vad skall det tjäna till? Om prövningen icke skall vara restriktiv betyder det ju bara att riksskattenämnden får en massa ärenden som den skall behandla från mer eller mindre formella synpunkter. Det är ju i själva verket att införa ett krångel, ett merarbete för riksskattenämnden, som sannerligen har tillräckligt mycket att göra ändå. Det är väl inte meningen att vi skall utveckla riksskattenämnden till att bli ett nytt stort ämbetsverk. Jag vill i alla fall för min del be kammarens ledamöter se upp med den utvecklingen. Riksskattenämnden har uppgifter som är betydligt allvarigare och betydligt angelägnare än att utan restriktivitet, som det heter, behandla frågor av detta slag.

Ett bifall till reservanternas förslag strider ju också, kan man säga, mot riksdagens ganska målmedvetna strävan efter förenkling av taxeringsreglerna. Både med avseende på eldsvådefonder och fartygsfonder ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Så kommer jag till frågan om borttagande av de regler — låt oss gärna kalla dem specialregler — som finns i anvisningar till 28 § och 29 § kommunalskatte lagen. De innebär att en enskild person som är fartygsägare och som säljer sitt fartyg sedan han har haft det så lång tid att begreppet realisationsvinst inte är tillämpligt — alltså mer än fem år, alldenstund ett fartyg räknas som lös egendom — beskattas för värdeminskningssavdrag som han tidigare har åtnjutit vid beskattningen men som han vid försäljningen vinner tillbaka. Om han skulle få någonting utöver de tidigare värdeminskningssavdragen är detta överskott — enligt de regler som gäller för realisationsvinstbeskattning — skattefria.

Reservanterna anser ju i likhet med Kungl. Maj:t att detta är en specialregel som förmodligen saknar stöd i sakförhållandena. Men i själva verket har bevillningsutskottet tidigare och senast

år 1952 — det är detta som kanske är det mest besvärande för reservanterna — klart och tydligt bestämt sig för dessa specialregler på grund av de särskilda förhållanden som gäller beträffande fartyg. Ett fartyg kan helt enkelt inte jämföras med inventarier och maskiner i rörelse i övrigt. Fartyg är närmast att jämföra med byggnader i rörelse.

Ett fiskefartyg eller ett fraktfartyg utgör ju bostad för vederbörande rörelseidkare under en större eller mindre del av året. Man kan räkna med att en fiskare i medeltal bor ombord på sitt fartyg fyra à fem dagar i veckan. Fartyget är också lagerlokal för is och lådor och för fångsten, och det utgör arbetsplats för fiskaren när han utövar sin näring. Hur är det med en rörelseidkare som har en fastighet med bostäder åt sina arbetare, en lokal för lagring av varor och en fabrik eller annan anläggning som arbetsplats för sin rörelse? Om han säljer byggnaderna efter tio år — det är ju den gräns som gäller för fastigheter — är han skattefri för all den vinst som han eventuellt kan få, alltså för det belopp varmed köpeskillingen vid försäljningen till äventyrs överstiger anskaffningsvärdet. Han skattar inte ens för de värdeminskningssavdrag som han tidigare har åtnjutit för sina byggnader.

Jag tycker att bara detta är tillräckligt för att klargöra de speciella förhållanden som råder i fråga om fiskefartyg och mindre fraktfartyg. Att jämföra dessa fartyg med maskiner och inventarier i rörelse i allmänhet är att gå förbi en verkligt grundläggande omständighet.

Nu är det ju så att beskattningen vid försäljning av fiskefartyg tidigare har undergått en skärpning.

Det skedde år 1938. Dessförinnan gällde de allmänna reglerna om realisationsvinstbeskattning även vid försäljning av fartyg, maskiner och inventarier över huvud taget. År 1938 genomfördes den s. k. fria avskrivningen för bolag och föreningar — d. v. s. den lagfästes då; i praxis hade den kanske tillämpats tidigare. Det innebar, kan man säga, en viss uppmjukning av då gällande skatte-

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar.
m. m.

regler, men på samma gång infördes den bestämmelsen — och den gällde som sagt både maskiner, inventarier och fartyg — att vid avyttring av dylika inventarier skulle tidigare erhållna värde-minskningsavdrag beskattas. Jag skall inte yttra mig om huruvida detta var sakligt berättigat — fastän jag nog anser det — men jag vill stryka under att det innebar en skärpning av beskattningsreglerna för dessa enskilda personer, som ägde fartyg o. d., eftersom de icke hade möjlighet att begagna sig av den uppmjukning i beskattningsreglerna, som införandet av den fria avskrivningsrätten innebar.

År 1951 hade riksdagen att ta ställning till ytterligare en uppmjukning i beskattningsreglerna. Det gällde en viss uppmjukning av realisationsvinstbeskattningen och av beskattningen beträffande ackumulerade inkomster. I samband därmed föreslog Kungl. Maj:t emellertid också en skärpning av bestämmelserna. Samtidigt som det blev en uppmjukning och lindring för vissa skattskyldiga blev det en skärpning för andra skattskyldiga, nämligen för rörelseidkare, i den mån de sålde maskiner och inventarier och eventuellt fick ut mer än anskaffningskostnaden. Nu vill jag inom parentes säga, att det nog är ytterst sällan som en maskin eller ett inventarium i en rörelse — alltså vad vi i allmänhet anser vara rörelse — kan säljas till högre pris än anskaffningsvärdet. Jag har faktiskt aldrig hört talas om att exempelvis en lastbil, en grävska eller vad det kan vara fråga om kunnat säljas till högre pris än man betalt vid inköpet. Det har emellertid i flera sammanhang konstaterats att det av olika anledningar ofta är fallet när det gäller fartyg.

För ägare av fartyg skulle denna ändring av skattereglerna ha inneburit en ytterligare skärpning av beskattningen. Det föranledde mig att vid 1952 års riksdag väcka en motion, i vilken jag föreslog vissa ändrade bestämmelser i detta avseende. Denna motion avstyrktes enhälligt av bevillningsutskottet, men

i stället skrev utskottet i lagtexten in de regler som vi har i dag. Det är dessa regler som finansministern och reservanterna nu vill ta bort. Man vill med andra ord införa en skärpning av beskattningen för den lilla grupp i samhället, som omfattar dessa fiskare och befraktare. Det förefaller mig vara så mycket mera märkligt som andra län — herr Berg i Karlskrona nämnde ett exempel på den saken förra onsdagen här i kammaren — understödjer sina fiskare på olika sätt, genom lån och även genom subventioner, alltså genom förmåner som vi i vårt land inte på långt när kunnat ge dessa näringsidkare i samma utsträckning. Under sådana förhållanden måste jag för min del verkligen reagera mot att man i vårt land skall införa en skärpning av nu gällande skattebestämmelser.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i alla delar.

I detta yttrande instämde herrar *Nils Theodor Larsson* (cp), *Gustaf Elofsson* (cp), *Åkesson* (fp), *Mattsson* (cp), *Ernst Olsson* (cp), *Nils Hansson* (fp), *Franzén* (cp), *Ringaby* (h), *Hermansson* (cp), *Arvidson* (h) och *Söderquist* (fp).

Herr ERIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Massinstämmandena för väl i vart fall det goda med sig att debatten kommer att begränsas.

Herr Spetz framhöll att det inte fanns några starka skäl för en förkortning av återanskaffningstiden. Ja, de skälen har ju redovisats av utredningsmannen och av riksskattenämnden. Det är bara i ett fåtal fall som återanskaffningen inte skulle kunna verkställas inom tre år. Det är för övrigt naturligt att alla, som är beroende av inventarier för sitt näringsfång, är angelägna om att försöka återanskaffa dem så snabbt som möjligt, samtidigt som det också är angeläget för en fartygsägare att snarast möjligt skaffa sig ett nytt fartyg i stället för ett gammalt. Därför finns det mycket starka skäl för att man begränsar återanskaffningstiden men att man har det korrek-

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar,
m. m.

tiv, som dispensmöjligheten innebär, därest återanskaffningen kan komma att ta längre tid, såsom fallet kanske kan vara vid en båtbeställning. Det innebär, herr Spetz, långt ifrån att man inför något nytt krångel, utan det innebär endast att man anpassar lagstiftningen till ett faktiskt förhållande.

Vidare säger herr Spetz att man inte skall jämföra ett fartyg med andra inventarier, utan att det är lämpligast att jämföra med fastighet. Nu fullföljde herr Spetz inte riktigt denna jämförelse, men bakom hans resonemang torde dölja sig att han avser jämförelse med en lantbrukare som inte har ordnad bokföring. En sådan enskild person, som driver ett jordbruk, kommer i den situation som herr Spetz nu framhöll. Men om vederbörande vill bli beskattad som rörelseidkare, får han väl också finna sig i att betraktas som rörelseidkare när han överlåter sin rörelse.

Det är nog vidare riktigt som länsstyrelsen i Göteborg har påpekat, att de mycket goda avskrivningsmöjligheterna på fartyg har gjort dessa till objekt för penningplacering. Det bestrider herr Spetz — han känner inte till något sådant fall. Tyvärr känner inte heller jag närmare till dessa förhållanden — herr Spetz borde ju ha större förutsättningar än jag i det avseendet, eftersom han lever och verkar just bland dessa näringsidkare. Men ett fall känner jag till, herr Spetz, och det gäller vår aspirant på världsmästartiteln i tungviktsboxning, Ingemar Johansson, som har placerat en del av sina knockout-pengar i ett stort fiskefartyg. Jag tror inte att Ingemar Johansson efter sin boxarbana tänker övergå till att bli fiskare, utan han har alldeles säkert köpt detta fartyg därför att det är ett synnerligen gott placeringsobjekt för hans kapital. Nu är ju detta ett mycket enstaka fall, men det är det enda exempel jag har, och därför får det vara gott nog.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! För att ta den sista saken först, så tror jag att om Ingemar Johansson har den uppfattningen att in-

köpet av detta fiskefartyg är en fin affär och att han skall kunna spekulera med det, så gör han ett mycket stort misstag. I själva verket ligger det väl så till att Ingemar Johansson har köpt detta fartyg för att hans släktingar i Grund-sund skall ha möjlighet att finna en bärning på havet. Det är ju så, tyvärr kan man säga, att ett fiskefartyg i dagens läge kostar en halv miljon kronor, och därför krävs det att man är kapitalist för att man över huvud taget skall kunna anskaffa ett sådant fartyg. Jag trodde verkligen för min del att herr Eriksson skulle ha tagit upp ett annat exempel, men det gjorde han inte, och då har inte heller jag anledning att göra det.

Men jag gjorde ingen jämförelse med jordbrukare, herr Eriksson, utan jag tog jämförelsen med andra rörelseidkare, alltså verkstadsägare och liknande. Och såvitt jag förstår, har herr Eriksson inte på något sätt kunnat visa att det jag sade var felaktigt, när jag gjorde jämförelsen mellan fartyg, bostäder, lagerlokaler och arbetsplatser. Att fiska rubriceras som rörelse beror helt enkelt på att vår skattelagstiftning delar upp inkomsterna i vissa grupper. Jag tror inte det är lämpligt att man skapar alltför många sådana grupper, utan vi har de olika i kommunalskattelagen angivna inkomstslagen: inkomst av jordbruksfastighet, av annan fastighet, av kommanditbolag och vad det nu är fråga om, vidare av rörelse, av tjänst, av tillfällig förvärvsverksamhet och av kapital. Naturligtvis skulle man kunna göra skalan mycket bredare, men det finns ingen anledning att gå den vägen, om man använder sig av skattelagarna med en smula, jag vågar säga det, sunt förnuft och inte hänger upp sig på paragraferna. Det skäl som här anförts, likformighets-skälet, anser jag mig så pass klart ha visat vara ohållbart, herr talman, att jag inte har någon anledning att frånträda mitt yrkande.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i den här intressanta debatten om Ingemar Johanssons kapitalplaceringar, men

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

det skulle förvåna mig, om han, när han nu valt en bana med så mycken osäkerhet för framtiden, uteslutande skulle ha drivits av tanken att vara snäll mot släktingar, då han lagt sig till med en fiskebåt. Eftersom han till och med har kunnat läsa i ett högst officiellt yttrande från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län att det med nuvarande generösa skatteregler är en god kapitalplacering att placera pengar i en fiskebåt, har man kanske anledning att förutsätta att han också anlagt litet av kapitalismens affärsmannasympunkter på saken — herr Spetz har ju här i dag presenterat honom som kapitalist.

Då reservanternas talesman herr Eriksson så utförligt har redogjort för det problem vi diskuterar här i dag, skall jag, herr talman, inte ge mig in på något ytterligare referat av själva frågeställningarna. Jag konstaterar emellertid att det är två frågor, som har varit föremål för delade meningar i utskottet.

Den ena är frågan om tidsbestämmelsen tre eller sex år, inom vilken tidrymd vederbörande skall utnyttja de pengar han har fått för fartyget till återanskaffning. Det är väl inte alldeles korrekt att, såsom herr Spetz gjorde, framställa saken så, att den nuvarande lagstiftningen stipulerar en tidrymd av sex år, och sedan ställa frågan, vad det finns för anledning att ändra på den bestämmelsen. Den nuvarande lagstiftningen är ju provisorisk. Vi har ju haft den sedan år 1954, då bestämmelsen om fartygsfonderna infördes, och det är ju erfarenheterna under de gångna åren som har föranlett utredningsmannen att i sin promemoria slå fast, att man genom tidsbestämmelsen sex år har givit möjligheter för mindre nogräknade skattskyldiga att skaffa sig obehöriga skatteförmåner. Om några skaffar sig obehöriga skatteförmåner är det andra som får betala för det, det kommer man ju aldrig ifrån. Utredningsmannen föreslår att detta skulle förhindras genom vissa skärpta räntebestämmelser, ett förslag som emellertid vid övervägandena i departementet inte ansågs vara så lämp-

ligt att föra fram till riksdagen. Då föreslog riksskattenämnden att tidrymden borde bestämmas till tre år och att man, när speciella skäl kunde åberopas i det enskilda fallet, skulle kunna medge en förlängning till sex år.

Herr Spetz frågar nu, om inte riksskattenämnden har tillräckligt mycket att göra ändå och om man bör ge sig in på en blankettgranskning och en byråkratisk-formalistisk procedur som bara tar tjänstemännens tid i anspråk utan att det egentligen är till någon nytta. Om tillämpningen skall vara icke restriktiv, sade herr Spetz, om jag fattade honom rätt, varför kan man då inte i stället acceptera tidrymden på sex år generellt?

Ja, det är ju ändå en högst väsentlig skillnad mellan en icke alltför restriktiv tillämpning av treårsbestämmelsen och ett generellt medgivande av sex år både då det är lämpligt och då det icke är lämpligt, ett generellt medgivande av en skatteförmån för en viss grupp av medborgare. När riksskattenämnden nu själv har föreslagit det här arrangementet så ställs man ju inför den intressanta frågan, om det är riksskattenämnden eller herr Spetz som har de största möjligheterna att bedöma riksskattenämndens arbetsbörda. Jag tror nog att riksskattenämnden har haft en viss aning om hur mycket merarbete den föreslagna bestämmelsen skulle medföra och att den ansett sig kunna gå i land med det.

Jag betraktar således frågan om tre eller sex år såsom en fråga, om man med öppna ögon skall tillåta mindre nogräknade skattskyldiga att missbruka bestämmelserna eller om man skall finna sig i den enligt min mening ganska obetydliga komplikation som är nödvändig för att stävja ett sådant missbruk. Ur rättvisesynpunkt — det är väl den vi allesamman såsom skattebetalare ändå anlägger — kan svaret bara bli ett, nämligen att man bör bestämma tidrymden till tre år med möjlighet att ge dispens i de fall då det finns skäl därför.

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar,
m. m.

Den andra tvistefrågan, som naturligtvis har föranlett de längsta debatterna i utskottet, gäller vad som händer med fiskarens försäljningsvinst när han säljer båten och upphör med sin verksamhet. Problemet här är ju egentligen, om fiskaren skall likställas med andra rörelseidkare och skatta för försäljningsvinsten eller om han skall ha den särskilda förmånen att bara skatta för, såsom det har sagts, de återvunna värdeminskningsavdragen eller, för att uttrycka det något enklare, skatta för det belopp som motsvaras av gjorda avskrivningar. För att förstå detta problem måste man hålla i minnet att fiskarna enligt kommunalskattelagen skall beskattas som rörelseidkare. Det är ett faktum som vi aldrig kommer ifrån, men herr Spetz vill inte ta konsekvensen av detta klara förhållande att fiskaren skall beskattas som rörelseidkare. Därmed åtnjuter fiskarna den förmånen vid beskattningen att de har rätt till avdragsgilla avskrivningar i planmässig ordning med 10 procent om året på den båt som de skaffar sig, d. v. s. det inventarium de behöver för att bedriva sin näring. Därav följer också att fiskaren, då han säljer båten, skall skatta för hela den vinst han då gör sig. Detta får ju varje annan rörelseidkare finna sig i när de avyttrar sin rörelse och sina inventarier — de får skatta för good-willvärdet, för värdet av hyreskontrakt och mycket annat.

Man frågar sig då, hur det kommer sig att fiskarna har fått den särskilda förmånen att bara behöva skatta för de återvunna värdeminskningsavdragen. Det är riktigt såsom herr Spetz säger att man då får gå tillbaka till år 1952. Men det är att märka, herr Spetz, att vid det tillfället fanns ingen förordning om fartygsfonder. Den kom först år 1954. Det var ju närmast för att slå vakt om fiskarna som yrkesutövare som herr Spetz väckte sin motion, vilken föranledde en skrivning i bevillningsutskottet som gav den förmån till fiskarna som vara nödvändig vid det tillfället, när icke fartygsfondernas möjligheter var för handen. De kom ju först 1954.

Sedan hör det ju till att den förmånen, som blev en följd av bevillningsutskottets ställningstagande 1952, kom att läggas såsom en extra förmån ovanpå den förmån som fartygsfondsförordningen gav när den kom till 1954. Jag har för min del inte haft någon anledning att ändra på detta så länge fartygsfonderna har varit ett provisorium, men det blir ju annorlunda när dessa fonder övergår till att bli permanenta institutioner.

Nu har bevillningsutskottet, om jag har förstått skrivningen rätt, velat göra gällande att det inte var bara en önskan att slå vakt om rörelsen, som var motivet för den lättnad som blev en följd av 1952 års beslut, utan att det även var för att ge speciella skattepreferenser till de fiskare, som slutar upp med sin rörelse och säljer sin båt och som skall använda försäljningsvinsten för att därmed dryga ut sin ålderdomsförsörjning.

Jag kan då för min del konstatera, att detta syfte var synnerligen väl dolt i bevillningsutskottets skrivning 1952, och man kan fråga sig om det är möjligt att utskottet 1952 skulle ha velat föreslå riksdagen att bevilja en särskild yrkesgrupp ett avsevärt skatteprivilegium utan att med ett enda ord upplysa om förslagets innebörd.

När man från fiskets sida vid remissen av detta ärende har försökt slå vakt om det nuvarande skatteprivilegiet har man hänvisat till att lantbrukarna inte behöver skatta för försäljningsvinst på sina inventarier — jag bortser från det fallet att inventarierna har innehafts kortare tid än fem år, i vilket fall reglerna för realisationsvinstbeskattningen skall tillämpas. Det argumentet har emellertid bemötts redan i propositionen. Jag har där hänvisat till att lantbrukarna inte har rätt att göra avskrivningar på sina inventarier. När herr Spetz så envist vill göra jämförelser mellan fiskaren och hans båt å ena sidan och lantbrukaren och hans fastighet å andra sidan, så är ju herr Spetz inte konsekvent. Herr Spetz sade uttryckligen i sitt inlägg: Varför skall fiskaren ha en beskattning på sin försäljningsvinst, när

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

icke lantbrukaren har en beskattning på sin försäljningsvinst om han säljer sin fastighet? Herr Spetz gick ännu längre och sade, att båten skall betraktas som en bostad för fiskaren på samma sätt som fastigheten för lantbrukaren och att man följaktligen borde gå efter samma regler. Men lantbrukaren har ju inte haft några möjligheter till avskrivning på sin fastighet under den tid han innehått den! Lantbrukaren har inte heller, om han sätter upp ett inventariebestånd för exempelvis 100 000 kronor, någon möjlighet att göra avskrivning på detta. När han slitit ned ett speciellt inventarium och ersätter det med ett nytt får han ett avskrivningsobjekt, men när han sätter upp sitt inventariebestånd får han inte tillämpa några avskrivningsregler som rörelseidkare, då däremot fiskaren omedelbart när han skaffar sig båten får börja på att göra avskrivningar med 10 procent om året.

När man således gör gällande att fartyget skulle stå närmare fastigheten än andra lösa inventarier, så håller, menar jag, inte den jämförelsen. Det finns inventarier som står betydligt närmare fastigheten än vad fartyget gör, t. ex. de fasta maskinerna, som visserligen åsatts särskilt maskinvärde vid fastighetstaxeringen men som dock behandlas som övriga inventarier, trots att de ju måste anses ha större likhet med fastigheten än vad fiskebåten har enligt herr Spetz' argumentering.

Konsekvenserna av herr Spetz' argument är ju de, att fiskarna först skall ha samma förmåner som andra småföretagare, d. v. s. de skall ha rättighet att skriva av 10 procent på sina inventarier såsom andra småföretagare gör, men när de sedan avyttrar det hela, då skall de inte längre betraktas som småföretagare, utan då, menar herr Spetz, skall de jämföras med jordbrukare. Då skall de inte behöva betala någon skatt på försäljningsvinsten, ty det gör inte jordbrukarna, och herr Spetz menar att jordbrukaren och fiskaren är likställda i det avseendet.

Det går naturligtvis inte att sitta på

två stolar på en gång. Antingen måste man enligt kommunalskattelagen hålla med om att fiskarna skall betraktas som företagare med rätt att göra avskrivningar på sina båtar på samma sätt som företagarna gör avskrivning på sina inventarier, och håller man på den saken får man ta konsekvensen när det är fråga om att försälja båten och då handla på samma sätt som när småföretagaren försäljer sitt inventarium, eller också får man jämföra fiskaren med jordbrukaren. I det senare fallet kan man ju inte göra anspråk på att fiskaren skall ha kvar de nuvarande avskrivningsmöjligheterna under den tid han förbrukar sin båt, utan då skall han inte få göra några andra avskrivningar än de regelmässiga avskrivningar, som jordbrukaren får göra på sin fastighet och som är mycket obetydliga. Eller också skall han inte ha någon avskrivningsrätt alls, vilket ju jordbrukaren inte har när han sätter upp sitt inventarieförråd och startar sin rörelse.

Herr Spetz' argumentation är ingen argumentation för ett stöd åt fiskerinäringen. Den saken klaras genom fartygsfonderna, som kom till 1954 och som föreslås bli permanenta. Herr Spetz är ute efter ett speciellt skatteprivilegium för en företagargrupp, som avyttrar sina investeringar och som därvid skulle ha en skattepreferens, som ingen annan företagargrupp har när den avyttrar sina inventarier.

Herr Spetz säger att motiveringen här för är enkel: så har det varit tills nu! Ja, det har varit så, det ger jag herr Spetz rätt i, ty den här speciella preferensen kom till innan fartygsfonderna infördes 1954 och den har fått stå kvar så länge fartygsfonderna varit ett provisorium, men den bör nu inte längre stå kvar sedan det bestämts att denna angelägenhet definitivt skall ordnas genom en permanent lagstiftning.

Jag förstår kanske herr Spetz som människa. Han är från västkusten, och känner sig böra företräda fiskarnas talan. Jag ber att få erinra om att i hela remissen har — på ett enda undantag

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar,
m. m.

när — inte en enda remissinstans velat inta den ståndpunkt, som utskottet gjort till sin och som herr Spetz argumenterar för. Undantaget är fiskarnas egen fackliga organisation, men det är ju klart att intressesynpunkterna där kommer in i bilden på ett alldeles speciellt sätt. Herr Spetz är från västkusten och ser fiskarna varje dag. Han har självfallet med hänsyn till den arbetsinsats de gör en viss veneration för denna grupp. Men här gäller det ett skatteproblem, och det utslagsgivande måste vara, att alla medborgare skall mätas med samma mått, när det är fråga om beskattningen.

En skattepreferens till en specifik grupp måste betalas av de andra grupperna i deras egenskap av skattebetalare. Det är från den utgångspunkten som propositionen är framlagd och som reservanterna avgivit sin reservation till utskottsutlåtandet.

Herrr SPETZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste beundra finansministern förmåga att förstora upp en relativt liten sak på det sätt som han nu gör, när han vill göra gällande, att det förslag som utskottsmajoriteten framlagt innebär en alldeles speciell och stor skattepreferens till en viss grupp yrkesmäniskor, en preferens som alltså får betalas av andra. Finansministern vet lika bra som jag, att kommunalskattelagen är full av specialregler, när det gäller olika yrkesgrupper. Jag skall bara ta ett par exempel, men det finns massor att hänvisa till. Vi har den speciella behandling som gäller bostadsrättsföreningar och allmännyttiga bostadsföretag, och jag kan ta ett exempel som sammanhänger med detta och som gäller en- och två-familjsvillorna. Vi har överhuvud taget det ena exemplet efter det andra på skattepreferenser, som enligt finansministern alltså får betalas av andra, men ingen har kommit på den idén att man skall ta bort dem för det.

Finansministern talar om erfarenheter som gjorts, och jag skall då be att få

säga ett par ord angående fonderna. När det gäller tiden har, skulle jag förmoda, länsstyrelserna ute i landet de allra säkraste erfarenheterna av lagens verkningar. Länsstyrelsen i Malmöhus län anför att på grund av varvens konjunkturkänslighet och då variationerna i fråga om leveranstid är mycket stora bör tidsfristen för rederierna icke göras alltför snäv i en författning som är avsedd att bli permanent.

Detta var när det gällde fartygsfonderna och länsstyrelsen i Malmöhus län. Beträffande eldsvådefonderna säger länsstyrelsen i Göreborgs och Bohus län, som ju har åberopats här, att den delar utredningsmannens uppfattning att tidrymden för den slutliga avvecklingen av eldsvådefonderna icke bör vara kortare än sex år. Här är alltså utredningsmannen och länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län på samma linje, och jag förmodar att det var erfarenhet som låg bakom detta yttrande. Finansministerns argumentering för treårsgränsen är alltså faktiskt inte så stark som det kan låta när han talar här.

De skatteregler som har gällt för försäljningsbeloppet vid försäljning av fartyg har inte bara varit i kraft sedan 1952, utan i själva verket ända sedan 1938. År 1952 infördes en skärpning för andra rörelseidkare, men bevillningsutskottet förklarade att med de särskilda förhållanden, som gäller beträffande fisket och den mindre sjöfarten, skulle de regler, som då infördes för att gälla maskiner och inventarier, icke gälla fartyg.

Jag anser, herr talman, att man nog måste stödja sig på rätt starka skäl för att riksdagen skulle företa en ändring i dessa förhållanden, en ändring som innebär att den yrkesgrupp det här är fråga om blir beskattad för fiktiva vinster till skillnad från rörelseidkare som säljer exempelvis sina fastigheter.

Finansministern hade uppenbarligen skrivit sitt anförande innan han hörde mitt, ty han förklarade där hela tiden att jag gjort jämförelser med jordbruket. Det har jag inte gjort en enda gång!

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

Jag gjorde jämförelser med andra rörelseidkare. Det var herr Eriksson som nämnde något om jordbruket men icke jag.

Men när jag nu skall göra en jämförelse med andra rörelseidkare, så tag gärna för mig en jordbrukare! Vi tänker oss att en jordbrukare köpt sin fastighet omkring 1930 och alltså haft den i cirka 30 år. Han har under dessa 30 år gjort avskrivning med en procent på jordbruksvärdet varje år, vidare har taxeringsvärdet under de senaste tio åren med all säkerhet stigit till minst dubbla anskaffningsvärdet för fastigheten. Jag skulle också tro, att han under de 30 åren har skrivit av hälften av anskaffningsvärdet på sitt jordbruk, och denna hälft blir *icke* beskattad om och när han säljer sin fastighet.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Herr Spetz har enligt min uppfattning redogjort särdeles fullständigt för denna angelägenhet, och det finns ganska litet att tillägga utöver vad han har sagt. Finansministern gjorde emellertid för en stund sedan ett par uttalanden, som jag anser vara av den beskaffenheten, att bör föranleda en kort kommentar.

Statsrådet använde vid flera tillfällen uttrycket, att den nu gällande ordningen på detta område måste fattas såsom ett »skatteprivilegium» för fiskarna. Han underströk sin uppfattning genom att också tala om en »skattepreferens» för fiskarna. För att ytterligare markera sin mening framhöll han desslikes, att det måste vara en mycket god kapitalplacering att lägga ned pengar i en fiskebåt. Jag måste säga, herr talman, att synen av de svenska fiskarna såsom representeranter för kapitalistsamhället för mig ter sig en smula främmande. Fastmera förhåller det sig väl så, att våra fiskare i allmänhet har att fresta en ganska knaper tillvaro.

Detta är emellertid en sak för sig. Det centrala i detta problem är, såsom herr Spetz har utvecklat, skillnaden i detta

sammanhang mellan fartyg och andra inventarier. Departementschefen vill inte kännas vid att en sådan skillnad föreligger. Det finns emellertid en omständighet, som jag tycker man skulle kunna särskilt understryka i denna debatt. Det är den skillnaden mellan t. ex. fiskefartyg med utrustning och flertalet andra slag av inventarier i rörelse, som ligger däri, att en båt har i förhållande till de sedvanligen förekommande lösa inventarierna väsentligt längre livslängd. Det är ju ovanligt, att man kan sälja sådana andra inventarier med vinst efter utgången av den tid, då realisationsvinstbeskattning kan inträda; däremot inträffar det inte så sällan, att man kan sälja en fiskebåt med en viss vinst på grund av de omständigheter, jag här har antytt. Då inträder emellertid också det penningvärdeförsämringsmoment, som man här har talat om och som enligt min uppfattning är ett gott motiv för den ståndpunkt, som utskottsmajoriteten har kommit att intaga.

Den föreliggande propositionen är, såsom jag har fattat den, mera ett uttryck för svensk strävan till perfektionism än ett uttryck för en sakligt grundad uppfattning. Jag har inte kunnat känna mig övertygad av vad departementschefen här har anfört, utan jag delar den uppfattning, som herr Spetz detaljerat och sakkunnigt har utvecklat.

Med detta korta anförande, herr talman, ber även jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Utredningsmannen lade ju fram ett hårdare förslag när det gällde beskattningen av försäljningsvinster för den speciella grupp vi här talar om, fiskare och småredare. Han vann gehör för detta under remissbehandlingen. Det framfördes blott två avvikande uppfattningar. Den ena kom från länsstyrelsen i Göreborgs och Bohus län, som ansåg, att man borde göra en tidsmässig skillnad — de fiskare, som hade köpt sina båtar före år 1951, borde få behålla den

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar,
m. m.

gamla förmånen, då prisstegringen i anledning av Koreakrisen kunde vara ett motiv för att man inte beskattade dem för denna speciella värdestegringsvinst. Den andra avvikande meningen framfördes av Sveriges fiskares riksförbund, som ville helt bibehålla de gamla rättigheterna.

Propositionen skrevs på kompromisslinjen, d. v. s. i överensstämmelse med vad länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anfört. Bakom propositionen står reservanterna, medan utskottet med herr Spetz har velat gå på det förslag som Sveriges fiskares riksförbund har gjort sig till tolk för.

När herr Spetz alltså har hamnat på samma linje som Sveriges fiskares riksförbund, inbillade jag mig att herr Spetz kommit till den slutsatsen med ungefär samma motivering. Om jag citerar vad Sveriges fiskares riksförbund säger, låter det så här: »Man måste taga hänsyn till de speciella förhållanden, under vilket fisket drives. Det svenska havsfisket utgör ju icke en rederirörelse med kontinuerlig anskaffning av fartyg, utan fiskarna slå sig samman i fiskelag, som anskaffa det för näringens bedrivande nödvändiga fiskefartyget jämte utrustning. Förhållandet kan närmast jämföras med när en jordbrukare inköper en gård jämte inventarier. Visserligen räknas fiskaren rent skattetekniskt som rörelseidkare, men i verkligheten har hans verksamhet mycket mer gemensamt med jordbruket än med rörelseidkare i övrigt. Såväl inom fisket som jordbruket rör det sig om småföretagare, som driva sin näring med hjälp av en jordbruksfastighet, resp. en fiskebåt.»

Detta var således intresseorganisationens motivering för den ståndpunkt, till vilken även herr Spetz har kommit. Men herr Spetz är angelägen att understryka att han inte gillar motiveringen; i varje fall vill han inte från min sida pådyvlas att ha denna motivering, utan skall han göra någon jämförelse, skall han göra en jämförelse med småföretagsamheten i övrigt, men inte med jordbruket.

A la bonne heure, herr Spetz, jag är med på det också! Men då är det på det sättet, att småföretagarna i övrigt gör avskrivningar planmässigt med 10 procent på sina inventarier och att fiskarna gör avskrivning med 10 procent på sina båtar. När en fiskare säljer sin båt för att dra sig tillbaka med en försäljningsvinst, menar jag att han skall behandlas på samma sätt som småföretagaren, d. v. s. han skall bli beskattad för försäljningsvinsten, såvida det inte är fråga om att han ersätter en gammal båt med en ny båt och kan åtnjuta fartygsfondernas skatteprivilegier genom att avskriva hela beloppet redan på den nya båten.

Om det nu i denna debatt blivit så, att jag har beskyllt herr Spetz för att vara fader till det mycket objektiva referat av både reservanternas och fiskarnas synpunkter, som herr Einar Eriksson här gjort, får jag väl be herr Spetz om ursäkt för detta. Men jag vill erinra om vad jag nyss sade, att det är fiskarna själva som har gjort jämförelsen, och herr Spetz har kommit till samma slutsatser, även om motiveringarna är anorlunda.

Sedan menade herr Spetz, att kommunalskattelagen ju är en lag som vimlar av inadvertenser med favörer — om jag fattade herr Spetz rätt — åt det ena och det andra hållet, och då skulle en favör mer eller mindre inte kunna spela så stor roll. Jag har inte samma generella omdöme om kommunalskattelagen som herr Spetz. Och det speciella ting, som herr Spetz har åberopat, nämligen att tvåfamiljshusen ur skattesynpunkt behandlas på det eller det sättet, är ju en annan sak. Det kan vara en fiskare, en jordbrukare, en löntagare, en direktör — vilken som helst — som äger detta tvåfamiljshus. Och när herr Spetz talar om de speciella skattebestämmelserna för bostadsrättsföreningarna betraktar jag inte dem som egentliga förmåner utan mera som praktiska schablonberäkningar för att kunna klara i övrigt mera komplicerade förhållanden.

Sedan, herr Spetz, var det så, att ut-

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

redningsmannen när det gällde den andra tvistefrågan, om giltighetstiden för fartygsfond skulle vara tre eller sex år, visserligen hade stannat för sex år men velat komplettera detta med skärpningar i fråga om ränteregler, vilket jag ansåg inte vara så lämpligt. Därför följde jag riksskattenämndens förslag om tre år med möjligheter till undantag, när så var befogat. Det går alltså inte gärna att i en korrekt framställning göra gällande, att utredningsmannen skulle ha framlagt ett förslag om en giltighetstid på sex år — punkt och slut. Så var nämligen icke förhållandet.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag ber att få påpeka — jag kanske hellre skulle säga understryka — för kammaren, att bevillningsutskottet har följt nu gällande lag. Det är alltså inte fråga om att införa en ny skattelag eller en ny favör för fiskare, utan det är fråga om att slå vakt om de beskattningsregler, som beträffande fiskare har gällt sedan 1938.

Finansministern gjorde en jämförelse mellan fiskaren, som säljer sin båt, och rörelseidkaren, som säljer en maskin. Men jag har i mitt tidigare anförande framhållit, att det inte är detta som det är fråga om. Utan jämförelsen måste gälla rörelseidkaren, som säljer den fastighet, i vilken han har sina maskiner inrymda. Då kan rörelseidkaren med de höjda byggnadskostnader, som nu råder, mycket väl erhålla en försäljningsvinst, som är skattefri. Det föreligger alltså en skattepreferens — för att använda finansministerns uttryck — så snart rörelseidkaren använt sin fastighet i tio år.

Jag ifrågasätter nu, huruvida finansministern avser att eventuellt komma tillbaka ett annat år och föreslå, att andra rörelseidkare skall beskattas för gjord försäljningsvinst även när de säljer sina fastigheter.

Men à la bonne heure, jag lämnar det därhän! Jag skulle till sist vilja säga, att jag är beredd att släppa utskottets förslag och på gå finansministerns linje,

om finansministern kan ge mig ett enda exempel på att en arbetare eller rörelseidkare bor i sina fasta maskiner, eller i sin grävskopa eller i sin lastbil under mer än halva året och använder dessa maskiner, grävskopor, lastbilar o. s. v. som lagerlokal och arbetsplats. Men så länge finansministern inte gör det — och det är jag övertygad om att han inte heller kan — så vidhåller jag mitt yrkande.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag tycker nog att herr Spetz blev alltför våldsamt irriterad i sin argumentation i sitt senaste inlägg.

Enligt kommunalskattelagen är fiskaren att anse såsom rörelseidkare, och man får ta konsekvenserna av det. Jag tror inte att man kan börja göra en uppdelning och hävda, att motorn i båten är ett särskilt inventarium, ankarspelet ett annat inventarium och vinschen ett tredje inventarium, medan hytten, som fiskaren vistas i ute till sjöss, är en fastighet och att man följaktligen skall ha olika avskrivnings- och skattevärderingsregler för de olika objekt, som ingår i fiskebåten. Man får nog, herr Spetz, bestämma sig för att antingen gäller det en fastighet eller ett inventarium.

I kommunalskattelagen har man bestämt sig, och det har vi att rätta oss efter.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Det finns ju en annan möjlighet än att hänga upp sig på det formella förhållandet, att fiskare taxeras som rörelseidkare och att alla rörelseidkare skall bedömas lika över hela linjen. Kammaren kan ju i stället följa utskottets förslag och därmed låta den regel gälla, som nu har gällt under 20 år, så är frågan löst.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att med anledning av vad under överläggningen

Ang. särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar,
m. m.

yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i det nu förevarande betänkandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr andre vice talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Härpå gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 37 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eriksson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 75.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen enligt de beträffande punkten 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna

punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen i denna del; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 37 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eriksson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 76.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen enligt de med avseende på punkten 3 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen i motsvarande del; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 37 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 76.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § och punkt 10 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner angående utredning av näringslivets betingelser i Bohuslän, m. m.; samt

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. finans- och kreditpolitikens inverkan på småföretagsamheten

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner om sådana riktlinjer för finans- och kreditpolitiken att småföretagsamhetens intressen tillgodoses.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 304 i första kammaren, av herrar *Torsten Andersson* och *Franzén*, samt nr 375 i andra kammaren, av herr *Elmwall m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om undersökning av hur finans- och kreditpolitiken under senare tid inverkat på driften inom småföretagsamheten samt på grundval härav om utredning om sådana riktlinjer för den framtida finans- och kreditpolitiken i olika konjunkturlägen, att småföretagsamhetens intressen kunde tillgodoses på tillfredsställande sätt.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 304 och II: 375 icke måtte till någon riksdagens åtgärd för-anleda.

Reservation hade anförts av herrar *Nils Theodor Larsson* och *Johnsson* i Skoglösa, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med bifall till motionerna I: 304 och II: 375 — i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om undersökning av hur finans- och kreditpolitiken under senare tid inverkat på driften inom småföretagsamheten samt på grundval härav om utredning om sådana riktlinjer för den framtida finans- och kreditpolitiken i olika konjunkturlägen, att småföretagsamhetens intressen kunde tillgodoses på tillfredsställande sätt.

Herr **LARSSON, NILS THEODOR**, (cp):

Herr talman! I bankoutskottets utlåtande nr 27 behandlas en motion, vari yrkas på en undersökning rörande hur finans- och kreditpolitiken under senare

Ang. finans- och kreditpolitikens inverkan på småföretagsamheten

tid inverkat på driften inom småföretagsamheten för att man med stöd av vad en sådan utredning kan ge skall söka utfinna sådana riktlinjer för den framtida finans- och kreditpolitiken i olika konjunkturlägen, att småföretagsamhetens intressen på ett tillfredsställande sätt kan bli tillgodosedda.

Detta utredningsyrkande har bankoutskottets majoritet inte ansett sig kunna eller böra biträda — egendomligt nog. Egendomligt därför att vi alla är överens om att småföretagsamheten utgör ett utomordentligt betydelsefullt inslag i den rikt mönstrade vävnad, som näringslivet ger bilden av i vårt land.

Vi borde också alla kunna vara överens om att småföretagsamheten haft det och alltjämt har det mycket svårt med finansieringen av sin verksamhet. Om småföretagarna gäller att de som regel själva har startat sin rörelse och ofta inte haft denna i gång i så många år. Hos nyetablerarna är det nu för tiden på grund av kända förhållanden mera ovanligt än regel att man äger eget startkapital av nämnvärd omfattning.

Småföretagarnas förnämsta tillgång är deras personliga initiativkraft och deras fack- och branschkunedom. En sådan tillgång är emellertid mycket svår att hypotisera, svår att få kredit på.

Om dessa förhållanden kan för övrigt de bäst vittna, som i dagens läge sysslar med företagarföreningarnas verksamhet ute i länen. Där får man uppleva hur svårt det är för företagarna att anskaffa för deras rörelse nödvändigt kapital. Så värdefulla som småföretagarnas insatser och prestationer är för landets näringsliv, måste det för samhällets organ vara en bjudande plikt att ge småföretagarna allt det stöd och den uppmuntran som över huvud taget kan vara möjlig. En undersökning av här påyrkat slag borde man väl därför kunna vara enig om, men det är man tyvärr inte.

Det har sagts, att nu arbetande utredningar, nämligen 1955 års stabiliseringsutredning och 1957 års kreditmarknadsutredning, skulle kunna anförtrors uppgiften att göra en speciell undersökning

rörande den ekonomiska politiken sedd ur småföretagsamhetens synpunkt.

Motionärerna och vi reservanter i utskottet anser att i så fall särskilda tilläggsdirektiv skulle erfordras för de redan sittande utredningarna. Sådana har inte kommit. Vi anser emellertid framför allt att det utredningsuppdrag, som vi föreslår, bör anförtrors åt en särskild utredning, som snabbast och mest effektivt kan genomföra ett dylikt uppdrag. I en särskild utredning kan också småföretagsamhetens egna organisationer på ett helt annat sätt bli representerade, något som vi från vårt håll önskar särskilt starkt understryka värdet av.

Jag vill till slut, herr talman, gärna göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att när denna fråga senast behandlades — det var vid förra årets B-riksdag — förordades den föreslagna utredningen av de småföretagarorganisationer, som då i remissvar yttrade sig över den det året väckta motionen i samma ämne. Det var Sveriges hantverks- och småindustriorganisation och Sveriges industriförening, som stödde och tillstyrkte utredningskravet.

Herr talman! Jag ber att med dessa korta ord få yrka bifall till den vid bankoutskottets utlåtande fogade reservationen.

Häri instämde herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp).

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr talman! Herr Larsson började med att uttala, att han fann det egendomligt att bankoutskottet inte hade tillstyrkt den föreliggande motionen. Jag kan ju peka på den egendomligheten, som han själv berörde, att vi hade precis samma motion så sent som vid höstrikdagen, då den blev av riksdagen avslagen. Att nu efter några månader komma igen och finna det egendomligt att inte bankoutskottet intar en ställning precis motsatt den som utskottet intog i höstas, det finner jag för min del egendomligt.

Vi har nu från utskottets sida nöjt oss

Ang. utredning om näringslivets lokalisering

med att hänvisa till att hela detta ämne om kredit- och finanspolitiken hör till de uppgifter, som stabiliseringsutredningen sysslar med, och att man bör avvakta resultatet av denna utredning. Vi har svårt att inse att en utredning om någon alldeles speciell kredit- och finanspolitik, som skulle gälla småindustrien, skulle ha någon verklig uppgift att fylla, då självfallet småindustrien liksom övriga näringsgrenar får räkna med att man på finans- och kreditpolitikens område rör sig med generella medel.

De svårigheter med kapitalförsörjningen som det hänvisas till är ju inte någonting som småindustrien är ensam om, utan det är någonting som berör alla. Vi har en svår kapitalbrist, som gör att inte alla intressen kan tillgodoses. Men när det gäller alldeles speciellt frågan, huruvida småindustrien har blivit missgynnad i förhållande till andra intresserade, vill jag erinra om att det gång efter annan har kunnat visas, att småindustrien i fråga om procentuell andel av det tillgängliga kapitalet förbättrat sin position i förhållande till näringslivet i övrigt.

Allt detta gör, herr talman, att jag anser mig kunna utan vidare yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. utredning om näringslivets lokalisering

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner angående utredning om näringslivets lokalisering.

Bankoutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen de likalydande motionerna nr 302 i första kammaren, av herrar *Torsten Andersson* och *Mattsson*, och nr 371 i andra kammaren, av herr *Gustafsson* i Kårby, samt de likalydande motionerna nr 303 i första kammaren, av herr *Boo m. fl.*, och nr 372 i andra kammaren, av herr *Persson* i Appuna m. fl. I samtliga motioner hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsamt utredning och förslag till lagstiftning med bestämmelser för näringslivets lokalisering.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen — i anledning av förevarande motioner I: 302 och II: 371 samt I: 303 och II: 372 — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsamt utredning och förslag rörande statismakternas möjligheter att påverka näringslivets lokalisering.

Reservation hade avgivits av herrar *Ewerlöf*, *Schmidt*, *Domö*, *Regnell*, *Löfgren* och *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 302 och II: 371 samt I: 303 och II: 372 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Vi står här inför två motioner, den ena väckt på socialdemokratiskt håll och den andra från centerpartiets sida, med yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skyndsamt utredning och förslag till lagstiftning med bestämmelser för näringslivets lokalisering. Skälet är i båda fallen, såvitt jag förstår, att man menar att nu, sedan byggnadsregleringen upphört att fungera som lokaliseringspolitiskt instrument, detta instrument bör ersättas med en statlig lagstiftning, innehållande bestämmelser om lokalisering.

Det är ju en gammal tvistefråga som

Ang. utredning om näringslivets lokalisering

här tas upp. Den sida jag företräder har hela tiden hävdad — även när det gällde byggnadsregleringen såsom lokaliseringspolitiskt instrument — att lokaliseringsfrågorna borde lösas på frivillighetens väg och icke genom lagstiftning.

Det har ju under åren försiggått ett mycket gott samarbete mellan arbetsmarknadsstyrelsen, industriens produktionsråd och olika företagsföreningar när det har gällt lokaliseringsspörsmålen. Vi menar att det finns all anledning att räkna med att detta samarbete kommer att bestå även sedan byggnadsregleringen har upphört att fungera på detta område och att man har utsikter att på den vägen komma till ur det helas synvinkel gynnsammare resultat än om man försöker sig på någon form av tvångslagstiftning.

Det antyds ofta i detta sammanhang, att det skulle råda ett motsatsförhållande mellan å ena sidan företagarentressena och å andra sidan samhällsintresset. Men jag vill fråga: Finns det — speciellt under de förhållanden vi nu rör oss i — något större intresse än att se till att vårt produktionsliv får arbete under gynnsammaste möjliga betingelser? Och om det från produktionssynpunkt — något som väl då skulle vara identiskt med företagarentresset — skulle vara gynnsammast att få förlägga en anläggning till en viss plats, kan det då finnas ett samhällsintresse, som tar över produktionsintresset till förmån för en annan plats?

Naturligtvis kan det under i övrigt lika förhållanden — om det finns flera platser att välja på som från produktionssynpunkt är lika bra — vara motiverat att låta speciella samhälleliga och sociala skäl fälla avgörandet. Det är ju just till sådana resultat som samrådet mellan de av mig nyss nämnda institutionerna leder fram. Men om staten skulle kunna säga nej när enligt företagarens uppfattning endast en viss given plats bereder tillfredsställande möjligheter för den tillämnade produktionen, så kan man ju inte säga att det är samhällsintresset som har gått segrande ur den konflikten.

Vi påpekar också i reservationen, att riksdagen vid tidigare tillfällen har behandlat de här berörda lokaliseringsspörsmålen. Bankoutskottet har därvid förklarat, att igångsättande av ytterligare utredningar angående lokaliseringsfrågorna borde anstå till dess att pågående inventeringar inom området slutförts. Arbetsmarknadsstyrelsen, som har Kungl. Maj:ts uppdrag att göra dessa inventeringar, har redan avslutat första delen av sitt arbete och väntas inom en jämförelsevis nära framtid kunna fullborda samtliga inventeringar. Vi anser att i varje fall resultatet av de pågående inventeringarna bör avvaktas, innan beslut om nya utredningar på hithörande område fattas.

Det stora och avgörande skälet för oss är emellertid, som sagt, att vi helt enkelt inte tror på välsignelsen av att på detta område lagstifta med tvingande bestämmelser. Vi anser att det hela löser sig bäst genom att man bygger vidare på det frivilliga samarbete som nu bedrivs.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr BOO (s):

Herr talman! Förhållandet på detta område har ju varit, att byggnadsregleringen under en följd av år har använts i lokaliseringspolitiskt syfte. 1951 års utredning om näringslivets lokalisering var enig i sitt uttalande, att så länge byggnadsregleringen fanns kvar och kunde på lämpligt sätt användas för detta ändamål, så skulle det också ske för att man under tiden skulle kunna samla erfarenheter av den lokaliseringspolitiska verksamheten. Man utgick ifrån att om byggnadsregleringen försvann som instrument för lokaliseringspolitiken, skulle något annat komma i stället. Vid framläggandet av 1956 års proposition om förlängning av byggnadsregleringen kom denna uppfattning även klart till uttryck.

Nu har lokaliseringsfrågorna kommit i ett helt nytt läge genom att byggnadsregleringen praktiskt taget helt satts ur

Ang. utredning om näringslivets lokalisering

kraft. Det är anledningen till de motioner som vi har att behandla här i dag.

Utskottets majoritet, som består av representanter för regeringspartiet och centerpartiet, delar motionärernas uppfattning att erfarenheterna av den lokaliseringspolitiska verksamheten är goda. Utskottet förordar därför att en skyndsam utredning igångsätts om samhällets fortsatta möjligheter att påverka näringslivets lokalisering. Alla hörda remissinstanser utom en tillstyrker. Det avgörande i detta sammanhang är att det organ, som handhaft den hittills bedrivna verksamheten på detta område, nämligen arbetsmarknadsstyrelsen, anser att det även i fortsättningen bör finnas möjligheter för samhället att ingripa på detta område.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför: »Rådgivningen och vidtagande av positiva åtgärder för att främja en viss önskad lokalisering torde liksom hittills bli de viktigaste lokaliseringsmedlen. Om samhället skall kunna bevaka sina intressen i samband med näringslivets lokalisering, är det emellertid nödvändigt med någon form av lagstiftning. Denna bör i så fall innehålla bestämmelser, som ger lokaliseringsorganet möjligheter att följa företagslokaliseringen i landet. Samhället bör också ha möjligheter att förhindra från dess synpunkt uppenbart olämpliga lokaliseringar till förmån för lokalisering till orter, som behöver en förstärkning av näringslivet. I vilken mån detta är möjligt måste bedömas från fall till fall med beaktande av företags-ekonomiska, samhällsekononiska, militära och sociala synpunkter.»

Med hänvisning till det anförda tillstyrker arbetsmarknadsstyrelsen motionärernas hemställan.

Utskottet anser att utredningens uppgift bör begränsas till att framlägga förslag om hur samhällets inflytande på lokaliseringsfrågorna skall utformas och till att fastställa den allmänna målsättningen för lokaliseringsverksamheten i fortsättningen. Utredningens uppdrag bör således icke omfatta s. k. regional planering o. d. Arbetsmarknadsstyrelsen håller nämligen sedan flera år på

med dylik utredning. Man är redan färdig med arbetet i flera län, och i andra län pågår utredningar. Även på lokalt initiativ har dylika utredningar gjorts och i vissa fall färdigställt. Meningen är alltså icke att den nya utredningen skall syssla med dessa spörsmål.

Jag är angelägen att understryka detta då någon remissinstans och även reservanterna i detta avseende synes ha missförstått motionärerna. När reservanterna hänvisar till vad bankoutskottet anfört i tidigare utlåtanden med anledning av motioner vid 1954, 1955, 1956 och 1958 års riksdagar, är det skäl att påpeka, att de motionerna huvudsakligen sysslat med frågor om fullföljande av de pågående utredningarna och eventuellt startande av nya för att, som man uttryckt det, fullfölja kartläggningen av närings- och bebyggelsestrukturen i landet. Dessutom är det att märka, att under dessa år, då bankoutskottet har haft dessa motioner till behandling, har byggnadsregleringen varit i kraft såsom ett lokaliseringspolitiskt instrument.

Även om utredningsdirektiven i ett fall som detta bör vara ganska vida och medge stor rörelsefrihet, måste dock framhållas att den allmänna riktpunkten för samhällets insatser på detta område skall vara att eftersträva en differentiering av näringslivet, där detta är ensidigt, och en spridning av företagsamheten så långt detta är förenligt med de företagsekononiska förutsättningarna.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHMIDT (fp):

Herr talman! Vi är säkert alla överens om att det på detta område föreligger behov av upplysning och rådgivning för att ett gott samarbete skall kunna åstadkommas mellan myndigheter och näringsliv. Men att därifrån ta steget till någonting, som syftar till tvång genom lagstiftning, är en annan sak.

Det är att märka, att det i motionerna talas om en skyndsam utredning och förslag till lagstiftning med bestämmel-

Ang. utredning om näringslivets lokalisering

ser angående näringslivets lokalisering. Detta har visserligen modifierats i utskottets utlåtande, men man måste göra klart för sig — såsom också framgår av flera remissuttalanden — att det är fråga om sådana medel i samhällets händer, att man med kraft skall kunna påverka näringslivet.

Även om remissinstanserna inte tycks vara eniga om förläggningsplatsen för industrier — storstäder eller landsbygd — skymtar i alla fall lejonklon fram beträffande vad man innerst inne åsyftar. Arbetsmarknadsstyrelsen säger, att sedan byggnadsregleringen avskaffades är det nödvändigt med en ny lagstiftning, som ger samhället möjlighet att öva ett avgörande inflytande på näringslivets lokalisering inom vissa orter och områden. Landsorganisationen instämmer för sin del i motionärernas uppfattning, att frågan om näringslivets strukturella utformning och lokalisering är alltför väsentlig för att helt överlåtas åt det privata initiativet. Jag undrar om det är Clemenceaus yttrande vid tiden för första världskriget som härvidlag föresvävat dem som skrivit detta remissyttrande, nämligen att krig är alltför viktiga saker för att överlåtas åt generaler.

Nu har — såsom utskottets ordförande framhållit — Kungl. Maj:t givit arbetsmarknadsstyrelsen i uppdrag att samordna de utredningar som för närvarande pågår på detta område. Utskottets vice ordförande, som representerar utskottet, vill göra gällande att vi har missförstått denna sak. Det har vi nog inte gjort, men vi anser att det material, som så småningom kommer fram och som bör komma fram snabbare än en ny utredning kan bli färdig, bör ge tillräckligt underlag för att kunna basera ett samarbete på frivillighetens grund.

Jag skulle slutligen vilja fråga: Är inte hela detta uppslag ganska orealistiskt? Om vi tänker oss in i vilka alternativ som kan uppstå, är det huvudsakligen tre som kan komma i fråga. Om anordningen lyckas, att man genom en stark påverkan, kanske under tvång och

med stöd av lagstiftning, får en företagare att placera sitt företag på en ort där myndigheterna anser att det är bäst ur samhällets synpunkter, då är ju allt gott och väl. Men är inte sannolikheten för att det lyckas större, om man har fått parterna att mötas på likställda grunder? Om det andra alternativet skulle inträffa, alltså att det misslyckas, vem tar då ansvaret och konsekvenserna av detta? Det tredje alternativet är ju helt enkelt att företagaren i fråga inte vill placera sin industri på den ort som myndigheterna insisterar på. Följden blir då att han föredrar att inte göra någonting alls åt hela saken.

Jag frågar, om det i nuvarande konjunkturläge, där vi med ljus och lykta letar efter alla möjligheter för att skapa sysselsättning, verkligen är ett riktigt sätt att befordra företagsamheten att skapa en lagstiftning av det slag som här har antytts.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr BOO (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Schmidt var angelägen att framhålla, att motionärernas hemställan gick ut på ett krav att vi skulle få en ny lagstiftning på detta område. Mitt tidigare citat av arbetsmarknadsstyrelsens yttrande avsåg att klarlägga vad motionärerna vill med en sådan lagstiftning. De vill i första hand ha en rådgivande verksamhet, men när arbetsmarknadsstyrelsen med hela sin erfarenhet under dessa år säger att därutöver behövs en lagstiftning för att kunna följa dessa ärenden, ligger det väl ändå åtskilligt i vad som här föreslagits. Vi har ju haft dessa möjligheter under de gångna åren, och ingen kan väl påstå att det därigenom har skett några stora olyckor i fråga om näringslivets utveckling. Däremot har samhället beretts möjlighet att få insyn och att öva inflytande på detta område.

Denna verksamhet har ju bedrivits på det sättet, att arbetsmarknadsstyrelsen genom skyldigheten att ansöka om byggnadstillstånd har fått möjlighet att

Ang. utredning om näringslivets lokalisering

följa alla lokaliseringsärenden. Man har tagit kontakt med motparten, man har diskuterat lämpliga förläggningar, och i åtskilliga fall har man, med lyckat resultat, kunnat föreslå en helt annan förläggningssort. I andra fall, säger styrelsen, har man fått böja sig för företagets argument; de måste bedriva sin verksamhet just på en viss ort, och då har det fått bli så. Endast i ett fåtal fall har man behövt gripa till lagstiftningen, och det är den möjligheten som ämbetsverket anser att det nya organet också behöver ha.

Jag skulle ytterligare vilja säga till herr Schmidt, att det nog ändå är fråga om ett missförstånd från reservanternas sida beträffande vad motionärerna har önskat. I varje fall är det inte, så som utskottet nu har skrivit, fråga om en stor utredning angående regionalplanering eller andra sådana problem, utan syftet skall just vara att ersätta den nu försvunna byggnadsregleringen med ett annat, motsvarande hjälpmedel.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Det finns anledning understryka vad herr Boo sagt beträffande reservanternas syn på här föreliggande problem. Olika meningar har aldrig rätt om att myndigheterna bör påskynda en sammanställning av tillgängligt utredningsmaterial när det gäller näringslivets lokalisering i stort, bebyggelsefördelningen o. s. v., och det önskemålet kvarstår alltså. Men här gäller det en alldeles speciell fråga, som har aktualiserats just därför att byggnadsregleringen upphävdes vid årsskiftet. Därmed berövade man samhället varje möjlighet att påverka näringslivets lokalisering och sysselsättningen, och jag tror att alla partier här i kammaren varit och är ense om att samhället inte kan passivt och stillatigande åse hur bebyggelsen, befolkningsfördelningen o. s. v. utvecklas i landet. Jag tror inte att någon står fullständigt indifferent i den frågan.

Utredningar är ju också i gång på olika punkter. Låt mig erinra om den för

närvarande arbetande lokaliseringsutredningen angående statlig verksamhet, som har parlamentariskt inslag och som har levererat ett antal betänkanden. Den har i varje betänkande, bortsett från ett fall som gäller en principfråga, varit fullständigt enhällig i fråga om de synpunkter som lagts fram. När byggnadsregleringen upphörde, berövades samhället som sagt sin enda möjlighet att i någon mån påverka tillväxten av våra stora städer genom den enskilda företagsamhetens lokalisering dit, och om man när det gäller den statliga förvaltningsapparaten gör stora ansträngningar för att hålla främst Stor-Stockholms tillväxt inom rimliga gränser, så måste det väl ändå vara ganska inkonsekvent, herr talman, om man inte skaffar sig någon som helst möjlighet att påverka den privata företagsamhetens lokalisering.

Jag är den förste att oreserverat understryka, att de företagsekonomiska synpunkterna måste vara grundläggande när det gäller lokaliseringen av enskild företagsamhet. Ingen kan väl på allvar driva den linjen, att man skulle försöka lokalisera företagsamheten med bortseende från om företagen över huvud har några möjligheter att existera och driva en framgångsrik verksamhet på den ena eller den andra platsen. Vad vi avser är endast att man skall ha en sista möjlighet att förhindra, att våra största städer drar till sig företagsamheten oinskränkt och i hur stor utsträckning som helst. Ty det kan i längden inte vara ett intresse att dessa städer överdimensioneras på bekostnad av landsbygden i stort.

Jag är övertygad om att reservanterna hyser samma uppfattning som jag om värdet av att vi får en vettig fördelning av näringsliv, sysselsättning och befolkning i landet. Jag respekterar deras syn på problemet, men jag kan inte hålla med dem, när de vill förhindra samhället att, sedan man överlagt om företagsekonomiska och andra skäl, i sista hand påverka utvecklingen när det gäller de stora städernas tillväxt. Samhället måste ha någon möjlighet att i den sista omgången göra sina synpunk-

Ang. utredning om näringslivets lokalisering

ter gällande. Om reservanterna vill bedöma frågan ärligt, tror jag att de måste komma fram till samma uppfattning, nämligen att allt tal om att man önskar få till stånd en vettig lokalisering av näringslivet i landet när det kommer till kritan bara blir tomma ord, om samhället inte har tillgång till en sådan möjlighet som motionärerna åsyftar.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Med anledning av vad nu senast herr Torsten Andersson har sagt ber jag att få göra några reflexioner.

Vi som bygger och bor på landsbygden vet vilken omfattande omställningsprocess som nu försiggår där. I det sammanhanget tror jag att vi bör beakta, att denna omställningsprocess bland annat tar sig uttryck i att det uppstår tätorter, befolkningscentra eller större byar som man räknar med skall bestå på längre sikt och som man satsar på när det gäller bebyggelsestrukturens utveckling. Det har ju under de senare åren ofta talats om nödvändigheten att skapa en levande landsbygd. Uttrycket börjar bli ganska slitet nu, men jag tror att vi alltså måste syssla med de problem som man velat fånga in i det ordet. Vad det gäller är att om man skall kunna få en ur näringspolitisk synpunkt livskraftig landsbygd måste man söka i den mån det är möjligt förse dessa tätorter med industri, låt vara mindre industri. Var och en förstår att detta i och för sig medför nya problem. Nya tätorter växer upp. Det är då av en viss betydelse att något organ eller någon myndighet intresserar sig för dem, för fram deras synpunkter och företräder deras intressen när det gäller näringslivets lokalisering.

Liksom herr Torsten Andersson och herr Boo menar jag att man inte skall försöka påverka utvecklingen genom någon tvångslagstiftning. Man skall inte tvinga en industri att förlägga sin verksamhet till en viss ort, såsom herr Schmidt tycktes tro — men han målade kanske inom parentes sagt hin på väg-

gen en smula. Det är inte fråga om att de myndigheter, som skulle tillvarata samhällets intressen och stå företagsamheten till tjänst med rådgivning, skulle tvinga en näringsidkare att förlägga en industri till en viss plats, om denne kunde visa att det inte var ekonomiskt att förlägga den dit. Detta vore ju för övrigt bara till skada för den tätort till vilken en sådan industri förlades.

Jag tror emellertid att det är nödvändigt att samhället får ha ett litet ord med i laget när det gäller planläggningen och näringslivets utveckling på landsbygden. Jag anser att en undersökning bör ske av den frågan. Såsom herr Boo påpekade bör man därvid ha stor nytta av de utredningar som arbetsmarknadsstyrelsen har påbörjat och i en del fall också avslutat.

Jag vill också framhålla att det ju uppstår en mängd samhälleliga problem när människorna såsom i Stor-Stockholm och kanske i en del andra städer förs samman i en sådan omfattning att vi inte riktigt kan bemästra förhållandena — det gäller ju inte bara sådana frågor som parkeringsplatser för bilar och dylikt utan mycket annat.

Med anförande av dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SCHMIDT (fp):

Herr talman! Herr Torsten Andersson sade att säkerligen alla i denna kammare var överens om att man bör försöka sprida näringslivet i landet. Jag vill då påpeka att i varje fall remissmyndigheterna inte alls är överens om den saken. Arbetsmarknadsstyrelsen framför såsom en ursäkt för att den någon gång har ingripit, att det då var frågan om en lokalisering till storstäderna av företag som inte kunde åberopa reella företagsekonomiska skäl för en sådan lokalisering. LO uttalar sig på det viset, att det inte är självklart att vissa företag skall åtnjuta statligt stöd endast därför att verksamheten bedrivs i liten skala och är lokaliserad till landsbygden.

Dessa remissyttranden ger mig anled-

Ang. utredning om näringslivets lokalisering

ning att frukta sådana ingripanden som jag talade om, och om herr Jonsson menar att jag målar hin på väggen, så är det remissmyndigheterna som har tillhandahållit mig färgen.

Herr DOMÖ (h):

Herr talman! Man skall väl inte här göra skiljaktigheterna större än vad de i verkligheten är, och jag tror att det ligger mycket i vad som nyss sades, att vi alla är överens om att vi skall göra det bästa möjliga för att stimulera företagsamheten inom de glesbebyggda områdena och söka förlägga sådan företagsamhet dit, som har möjlighet att klara sig där, och därigenom hjälpa upp det allmänna tillståndet i orten. Man skall emellertid inte heller blunda för att det i frågan om medlen att förverkliga denna föresats föreligger uppenbara skiljaktigheter mellan talesmännen för de olika uppfattningarna.

Den ena uppfattningen är den, att bland de åtgärder som samhället skall använda också skall ingå möjlighet för statliga myndigheter att säga nej till en förläggning. Detta är en negativ åtgärd. Är det möjligt att bidra till startande av nya företag genom att bara säga nej? Jag tror det inte. Redan mycket snart kommer det att visa sig, att det behövs andra åtgärder än att bara säga nej till ett företag att starta i en viss bygd. Genom att bara låta myndigheterna säga nej tror jag att man kommer dit man inte vill; i stället för att utgöra ett befrämjande moment för startande av ny företagsamhet blir en sådan åtgärd i stort sett hindrande för utvidgad verksamhet.

Det är klart att det kan ligga åtskilligt i resonemanget om att när nu tillståndsgivningen inte längre finns kvar som medel, så har arbetsmarknadsorganen inte så mycket att *bestämma* i dessa ting. Jag förstår att de som vill vara med och ordna på ett visst område också vill ha medel att kunna gripa in, och det är ju ofta så frestande att då ta till maktmedel. Men har man följt de pågående lokaliseringssträvandena under en rätt

lång följd av år, vilket jag varit i tillfälle att göra, så tillmäter man nog de åtgärder störst värde som kan vidtagas genom samråd, undersökningar och välvillig förståelse för varandras uppfattningar. Det finns väl inte någon företagare som vill starta en ny industri eller förlägga den industri han redan har till en annan plats och inte tar förbindelse med de myndigheter som har att göra med jordavstyckning, avloppsledningar, långivning och dylikt. Varje företagare som skall starta en ny rörelse eller flytta en gammal måste i regel ta kontakt med ortsmyndigheterna och många gånger även med högre myndigheter för att kunna få sin anläggning till stånd, eftersom dessa myndigheter och institutioner har att handlägga avstyckningsärenden, vägfrågor m. m. och har just de möjligheter att ge vägledning, råd och annan hjälp som visat sig vara de bästa medlen för att gott resultat skall uppnås för den nystartande företagaren. Företagaren samråder med dessa myndigheter och får de upplysningar och de råd han behöver, och jag hyser för min del ingen tvekan om att de överläggningar som hittills förekommit i hög grad har befrämjat företagarkerksamheten på landsbygden. Jag vill ta upp ett yttrande av herr Jonsson, nämligen hans påpekande att det är främst småföretagsamheten det gäller. Jag är ense med herr Jonsson om detta, men det finns väl numera hos den som vill starta ett företag — det må nu vara litet, relativt stort eller mycket stort — inte en tanke på att starta verksamheten utan att ta kontakt med den företagarförening som finns och med ortsmyndigheterna. De kommunala myndigheterna på orten är ytterst angelägna att kontakta tas. Länsarbetsnämnderna tillfrågas och ger de upplysningar de kan i fråga om arbetskraftstillgång, arbetskraftens sammansättning o. s. v. Således blir de organ engagerade som man kan tänka sig bör vara med i sammanhanget.

Det är givet att det kan sägas att det finnes vissa brister genom att det inte föreligger någon anmälningsskyldighet, så att arbetsmarknadsstyrelsen vid varje

Ang. utredning om näringslivets lokalisering

tillfälle vet precis vad det och det företaget vill. Men spelar det någon större roll? Jag tror inte det. Vad som har visat sig vara bra hitintills kan man fortsätta med. Arbetsmarknadsstyrelsen har gjort en storartad insats genom sina utredningar om befolkningsutvecklingen, om kommunikationerna o. s. v. Dessa utredningar är inte helt färdiga, men i ett par län har de kommit ut i hektograferat skick, och där finns möjligheter att inhämta upplysningar. Utredningarna fortsätter i andra län, och jag är övertygad om att arbetsmarknadsstyrelsen med det duktiga folk den har kommer att på detta område lyckas alldeles utmärkt att i samråd med dem som vill starta företag och i samråd med berörda kommuner uppnå lika goda resultat som förut. Jag tror inte på att det är någon brist att tillståndsgivningen har upphört eller att man därmed skulle ha tagit bort möjligheterna att kunna påverka utvecklingen.

Till slut vill jag framhålla, herr talman, att man har nått så pass goda resultat och är på väg att nå ännu bättre, att man inte utan alldeles utomordentliga skäl — och sådana anser jag inte föreligger — skall ta bort det goda förhållande som nu existerar mellan dem som vill starta företag, dem som vill ha företag förlagda till sina kommuner och dem som skall överväga om arbetsförhållandena är lämpliga. Här finns plats för alla som vill samverka på detta område. Jag tillåter mig därför säga, att jag tror att det skulle vara klokt att inte driva denna sak om reglering genom lagstiftning mera än som visar sig vara nödvändigt. Det är inte nödvändigt att nu sätta i gång en utredning med den speciella inriktning som det här är fråga om, en utredning som skulle föreslå åtgärder för samhällelig kontroll över lokaliseringen. Det blir, såvitt jag förstår, inte en förutsättningslös utredning. Hade det gällt en utredning, där man uteslutande varit hänvisad till att undersöka möjligheten att aktivt befrämja företagsamheten i bygderna och dylikt, då hade det inte varit mycket att säga om det, men utskottets nu föreliggande

förslag tar på grundval av motionerna sikte på att åstadkomma en lagstiftning, som förr eller senare kommer att leda in i en ganska besvärande tvångsmentalitet.

Det föreligger ju också, såsom här är sagt, uppenbart olika uppfattningar när det gäller att via en kontroll över företagsamheten få till stånd en viss utveckling. Den ena uppfattningen är företrädd av herr Andersson, den andra av herr Boo. Herr Anderssons linje går ut på att det gäller att hindra folk att flytta till staden, att hindra storstäderna att växa. I fråga om herr Boos linje, som jag förmodar får sin belysning av LO:s uttalande, säger man ifrån, att det inte bara gäller att hindra folk att flytta till storstäderna, utan man skall också dirigera på annat sätt. Det är således ganska olika meningar som ligger bakom den gemensamma hänvändelsen till kamrarna att gå med på en utredning.

Därför, herr talman, tillåter jag mig att instämma i yrkandena om bifall till reservationen.

Herr BOO (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Domös anförande var i hög grad en skönmålning av förhållandena, sådana de nu ter sig, och det var en skönmålning med åtskilliga brister. Jag vill ändå framhålla, att med nuvarande ordning saknar samhället möjligheter att ingripa när det gäller företagens förläggning, och det är en sådan möjlighet som i första hand bör skapas.

Herr Domö talar om att när ett företag skall förläggas till en ort, blir det fråga om kontakt med olika myndigheter, lantmäterimyndigheter och andra. Är man då inte inne på en planering som utgår från att företaget skall ligga just där? Vilka möjligheter har samhällsorganen då att överblicka, om en lokalisering till annan ort borde ske? Man har inte möjlighet att dirigera förläggningen av verksamheten till annan ort.

Sedan talade herr Domö också om kommunernas välvilliga medverkan. Ja, det känner vi till. Men det är en sak som

Ang. utredning om näringslivets lokalisering

är på både gott och ont. Det ligger en fara i att kommunerna är alltför angelägna att få nya industrier. Det är redan nu så att de ekonomiskt starka kommunerna drar till sig industrier genom att bjuda förmåner, som de svaga kommunerna inte kan bjuda. Har man ett sådant förfarande, som utskottet vill rekommendera, kommer överblickandet och hänsynstagandet till samhällsintressena in i bilden och motverkar denna osunda utveckling.

Slutligen vill jag säga till herr Domö, att han inte behöver hysa bekymmer för att herr Anderssons linje och min inte är helt lika. De löper samman redan i motionsyrkandet, och de förenar sig i utskottsutlåtandet. De går ut på att vi vill ha ett samhällsorgan, som kan gripa in för att få till stånd en bättre differentiering och spridning av näringslivet så långt detta är möjligt med hänsyn till företagsekonomiska förutsättningar.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Med all respekt för herr Domö, som jag vet varit mycket verksam på detta område, måste jag säga, att jag är litet förvånad.

Jag har med stort intresse läst den stora utredningen angående förhållandena i Skaraborgs län, en utredning som faktiskt bör ge anledning till åtskilliga funderingar. Jag skulle vilja formulera saken så: om man har en lokaliseringsfråga, där man kan påvisa, att det för företaget är företagsekonomiskt lika riktigt att förlägga verksamheten till Skaraborgs län som till Stockholms stad, undrar jag, om inte ändå herr Domö skulle i en sådan situation välkomna, att man hade en möjlighet att se till, att Skaraborgs län fick företaget och därmed ökad sysselsättning.

Under de år vi har haft byggnadsreglering har arbetsmarknadsstyrelsen utövat en mycket framgångsrik rådgivningsverksamhet på det här området. Vad har den lett till? Den har faktiskt lett till att man har fått ut ett stort an-

tal företag ut i landet. Låt mig peka på Alvesta. Där finns ett företag som varit föremål för lokaliseringsåtgärder, och där kunde påvisas att de företagsekonomiska synpunkterna talade för denna placering. Det finns andra exempel, där flera hundra man sysselsätts, och dessa arbetsmöjligheter har bygden fått i konkurrens med storstäderna. Jag kan inte finna annat än att det här rör sig om en angelägenhet som man inte kan förbise. Man måste liksom sätta pricken över i, annars kommer man inte någonsans.

Herr DOMÖ (h):

Herr talman! Man talar så mycket om att det är skada att arbetsmarknadsorganen inte får fortsätta sin rådgivningsverksamhet. Jo visst skall de det! Det är det som är det betydelsefulla i saken. Men för att de skall hjälpa till med rådgivningen behöver de ju inte ovillkorligen ha tvångsmedel bakom sig, så att de kan säga nej, därest inte rådgivningen leder till resultat. Det finns inte så stora motsättningar i praktiken, och jag har funnit att alla är ganska angelägna om att komma till goda resultat på det här området. Jag kan inte förstå varför man ville ta till tvångsmedel. Inte driver man många företagare till att starta en ny rörelse genom att säga: Nej, där får du inte lägga den, precis som om han skulle ha en obetvinglig lust att sätta i gång ett så och så stort företag och därför måste ha en lämplig plats för det!

Jag föreställer mig att det går till på det sättet, att en person bor på en ort och har fått i gång en liten rörelse där samt fått intresse för den — kanske har han sina släktingar och andra som hjälper till att ekonomiskt stödja den — och så vill han utvidga den. Då kan det hända, att det är relativt livligt på den platsen och att man skulle vilja ha företaget förlagt till en annan plats, med resultat att om inte företaget får stanna på platsen, så blir det inte fråga om någon utvidgad industri. Det brukar ofta vara på det sättet, att om man säger

Ang. utredning om näringslivets lokalisering

nej — i synnerhet om man råkar säga nej på flera platser när en företagare söker — så blir det inte någonting alls av. Det är inte den riktiga vägen att lösa dessa problem.

Jag nödgades vara planhushållare en gång under krigstiden, och jag måste då lägga mig i ganska viktiga industriers förläggning och deras fabrikation. Jag vill inte påstå att detta arbete gav sådana erfarenheter, att jag skulle vara böjd att fortsätta och skapa sådana anordningar att det skulle bli regel, att man på det sättet skulle lägga sig i företagets planering.

Tack vare Industriens produktionsråd samt länsarbetsnämndernas och arbetsmarknadsstyrelsens kloka förmedlande kan man komma till ett gott resultat på det här området. Det behövs för närvarande inte några sådana tvångsmedel som man med denna utredning syftar till att åstadkomma.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Att jag yttrar mig här beror på att jag tillhörde den kommitté som avlämnade 1951 års betänkande angående näringslivets lokalisering. På grund av mina erfarenheter därifrån skulle jag vilja säga några ord.

Vi gjorde då ett mycket grundligt utredningsarbete på detta område. Vi undersökte olika landsdelars möjligheter. Vi var i kontakt med företagare och andra och försökte på allt sätt få en allsidig bild av förhållandena vid den tiden. Nu har utskottet framhållit här, att denna kommitté redan då påvisade, att det skulle vara lämpligt att vid ett senare tillfälle fullfölja denna utredning, sedan man fått erfarenhet av de åtgärder som då vidtogs. Härvidlag vill jag helt instämma med utskottet. Vi måste vara på det klara med att så länge vi hade byggnadsregleringen, fanns det goda möjligheter att påverka denna lokalisering, men sedan byggnadsregleringen kom bort, blir det allt svårare och svårare. Jag vill instämma med herr Domö i att man bör försöka komma överens om de här tingen. Det rekommenderade vi också i vår utredning.

Men redan då konstaterade vi, att det finns något som jag skulle vilja kalla vita fläckar på vår karta — trakter som av olika anledningar inte haft möjlighet att dra till sig några som helst industrier, och det var dessa vita områden som vi försökte ägna vår uppmärksamhet åt. Men vi kom underfund med att så länge vi hade den lagstiftning som vi då hade och fortfarande har, har samhället mycket små möjligheter att påverka förhållandena. Jag vill fortfarande rekommendera denna samförstånds lösning, så länge den är möjlig, men när det visar sig att det inte är möjligt att komma överens, vad skall man då göra? Skall man lämna dessa landsänder åt sitt öde och bara beklaga saken med en gest? Jag tror att åtgärder måste vidtagas, och erfarenheten säger att staten måste vidta åtgärder där andra inte har gjort något. Det är absolut nödvändigt att vi får fortsätta nu precis som utskottet föreslår — att man får fortsätta den där utredningen och försöka kartlägga de olika möjligheter som finns numera. Det har ju gått ett antal år sedan denna utredning avlämnade sitt betänkande, och när den nya kommer med sitt förslag är det dags att här antaga eller förkasta det förslag som i så fall bygger på den nya utredningen.

Det är fråga om ett mycket svårt arbete, det vill jag livligt intyga, ty det förhåller sig ju på det sättet, att om man skall försöka gå fram på samförståndets väg — såsom herr Domö hävdar — så är detta endast möjligt till en viss gräns; därefter är det omöjligt i vissa fall. Frågan är ju hur man skall kunna lösa de problem, som uppstår i just sådana situationer.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DOMÖ (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var mycket intressant att lyssna på herr Näsströms anförande. Vi har samstämmiga erfarenheter av att man kan komma långt med frivilliga åtgärder och genom samförstånd. Att

Ang. utredning om näringslivets lokalisering

man kommit ganska långt, kan man också konstatera, när man tar del av de siffror som arbetsmarknadsstyrelsen kan prestera. Men om man nu har kommit dithän, inte med tvång utan genom det samarbete och den planering, som hittills bedrivits, bör man kunna fortsätta på samma sätt. Man kan inte få till stånd ett livligt och lämpligt företagarintresse genom att säga till en företagare, som avser att bedriva en rörelse på en viss ort. Låt oss i stället fortsätta på den väg, som hittills visat sig framkomlig. Blir detta i längden inte möjligt, får man väl så småningom försöka andra utvägar. Men om man på förhand gör gällande, att hittillsvarande möjligheter inte kommer att räcka till och att vi därför bör inrikta oss på andra utvägar, kommer detta att medföra en återhållsam inställning, som inte är till nytta för den företagsamhet man vill främja.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag har haft tillfälle att i början av 1940-talet medverka vid tillkomsten av ett par motioner i båda kamrarna, där man framfört tanken på att anknyta lokaliseringen just till byggnadsregleringen. När den reglering, som icke utan samband härmed tillkom, nu är under avveckling, kan det vara synnerligen värdefullt att sätta något annat i stället. Ur den synpunkten förefaller det föreliggande utskottsförslaget vara av värde.

Herr Domö har spetsat till det väl hårt, när han säger att vi har att välja mellan tvång och förhandlingsvägen — en sådan van förhandlare med så mjuk hand som herr Domö vet, att man kan komma ganska långt med att kombinera båda dessa vägar. Det är faktiskt på det sättet, att inte bara samförståndets evangelium utan också en smula lag bidrar till att man kommer fram till hyggliga lösningar. När man har sett så många utslag av kommunernas köpslagan när det gäller att dra till sig företag av olika slag, är man glad över att ha också en annan utväg att gå fram på.

Till sist två randanmärkningar till reservationen. Det är ju så att reservanterna vänder sig emot föreställningen, att problemet skulle skapas av att det föreligger stridande intressen mellan vad som ur samhällsekonomisk synpunkt är lämpligt i fråga om lokaliseringen och de företagsekonomiska intressena. Ja, så behöver vi inte se saken — det behöver inte alls vara stridiga intressen. Det kan bara vara olika uppfattningar om vad som är det sakligt riktiga, och det skulle väl vara förmätet att påstå, att varenda företagare i vartenda fall ensam sitter inne med den riktiga lösningen. Jag tycker att man bör kunna tänka sig att även andra synpunkter skall kunna bidra till diskussionen och ha möjlighet att inverka så att resultatet för fram till vad som är lämpligt, samhällsekonomiskt och företagsekonomiskt sett.

Vidare tror sig reservanterna kunna konstatera en viss tvedräkt och skilda bevekelsegrunder i utskottets utlåtande. Man säger att ökade möjligheter att påverka företagslokaliseringen har ansetts påkallade, å ena sidan för att förhindra en koncentration av näringslivet till de större städerna samt å andra sidan för att åstadkomma en önskvärd differentiering av näringslivet. Ja, kan det inte vara så i bra många fall, att den önskvärda differentieringen av näringslivet just främjas av att man inte utan vidare släpper fram varje ansats till koncentration av näringslivet i de större städerna?

Utifrån dessa utgångspunkter ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. utredning om näringslivets lokalisering

Herr *Ewerlöf* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ewerlöf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 43.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag skall, medan kammarens ledamöter är talrikt samlade, lämna vissa meddelanden rörande kamrarnas arbete under den närmaste tiden.

Arbetsplenum kommer att hållas på fredag med början kl. 11.00. Tiden på dagen har bestämts med hänsyn till dels den konselj som hålles nämnda dag och dels att vissa utskott behöver arbeta på fredagsmorgonen. Detta plenum kommer med hänsyn till antalet bordlagda ärenden med största sannolikhet att fortsätta på kvällen, och jag ber att kammarens ledamöter måtte se till, att de kan vara närvarande då.

Bordläggningsplenum hålles på måndag för bordläggning av särskilda utskottets utlåtande i pensionsfrågan. Detta plenum har den följden, att motionstiden för motioner, väckta i anledning av tre kungliga propositioner — vilken mo-

tionstid man förut kunde räkna med skulle utgå på tisdagen — i stället kommer att utgå redan på måndagen. De propositioner det gäller är nr 154, med förslag till lag om ändrad lydelse av 39 § 1 mom. landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319) m. m., nr 155, med förslag till förordning med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar, samt nr 156, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

Bordläggningsplenum hålles vidare på tisdag. På onsdag hålles arbetsplenum, som med säkerhet fortsätter med kvällsplenum, på torsdagen likaså arbetsplenum med kvällsplenum. Med största sannolikhet hålles vidare arbetsplenum även på fredagen, möjligen med kvällsplenum. Under nästa vecka har kammaren nämligen utom pensionsfrågan en mängd andra utlåtanden att behandla.

I fråga om plenum på fredag denna vecka vill jag säga, att om vi inte hinner med alla ärenden på fredagskvällen, kommer plenum att hållas även på lördag. Jag hoppas emellertid att vi inte skall behöva göra det.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om utredning i syfte att skydda Djurgårdens mark från exploatering, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition, nr 158, med förslag till förordning om förbud mot innehav av vissa stiletter m. m.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 207, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge m. m.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse

Ang. anslag till socialattachéer

se, nr 211, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 13.29.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 8 maj

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 158, med förslag till förordning om förbud mot innehav av vissa stiletter m. m.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till vissa kostnader för läkarutbildningen jämte i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. anslag till socialattachéer

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till socialattachéer jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 121 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 13 mars 1959, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordnat förslag om anställande av socialattachéer inom utrikesrepresentationen, dels ock till Socialattachéer å riksstaten för budgetåret 1959/60 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 230 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Boheman* (I: 457) och den andra inom andra kammaren av herrar *Ståhl* och *Rylander* (II: 568),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hagberg* (I: 458) och den andra inom andra kammaren av herr *Björkman m. fl.* (II: 567),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I: 459) och den andra inom andra kammaren av herr *Wahrendorff m. fl.* (II: 566),

dels ock en inom andra kammaren av herr *von Friesen* väckt motion (II: 532).

I motionerna I: 457 och II: 568 hade hemställts, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 121 angående inrättande av tjänster för socialattachéer måtte dels uttala, att ifrågavarande tjänster borde inrättas så snart det statsfinansiella läget förbättrats, dels ock avslå Kungl. Maj:ts begäran om ett förslagsanslag av 230 000 kronor för inrättande av två befattningar som socialattachéer under budgetåret 1959/60.

I motionerna I: 458 och II: 567 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 121.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 457 och II: 568, I: 458 och II: 567, I: 459 och II: 566 samt II: 532

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 13 mars 1959 förordat förslag om anställande av socialattachéer inom utrikesrepresentationen;

b) till Socialattachéer för budgetåret 1959/60 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 230 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Axel Johannes Andersson, Ragnar Bergh, Jacobsson, Nestrup, Skoglund* i Doverstorp, *Rubbestad, Ståhl, Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 457 och II: 568, I: 458 och II: 567, I: 459 och II: 566 samt II: 532 avslå propositionen nr 121.

Herr **BOHEMAN** (fp):

Herr talman! Jag vill gärna vitsorda, att jag under min verksamhet såsom beskickningschef i Washington kände ett starkt behov av en särskild tjänsteman med god kännedom om svenska arbetsmarknadsförhållanden och med förmåga att träda i närmare förbindelse särskilt med de amerikanska fackföreningsorganisationerna. Utvecklingen på den amerikanska arbetsmarknaden har självfallet en mycket stor betydelse även för det svenska ekonomiska livet, och det stora antal delegationer, som under de senaste åren rest ut till exempelvis Förenta staterna bl. a. från fackföreningsrörelsen, har krävt en introduktionsverksamhet från beskickningens sida, som ofta varit mycket betungande. Det har sålunda visat sig, att tillgång till särskild sakkunnig personal kan vara av största betydelse. Jag kan också tillägga, att jag i egenskap av beskickningschef på sin

Ang. anslag till socialattachéer
tid tillstyrkt en sådan anordning, som här har föreslagits.

I och för sig skulle jag därför för min del gärna ha velat tillstyrka den proposition, som nu har framlagts och som också utskottet har tillstyrkt. Emellertid är de statsfinansiella förhållandena sådana, att nya utgifter bör undvikas i möjligaste mån. När därtill kommer att behovet av åtminstone den ena av de föreslagna socialattachéerna, den i Washington, under de närmaste åren mycket väl kan tillgodoses genom en tjänsteman, som redan finns där och som är särskilt sakkunnig på detta område, så vill jag, herr talman, med dessa ord tillstyrka bifall till reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Efter att ha lyssnat på den föregående talarens anförande behöver man inte argumentera för nödvändigheten av att dessa attachébefattningar inrättas. Det är ju arbetsmarknadens två stora organisationer, Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen, som har hemställt om att befattningar som socialattachéer skulle inrättas inte bara i Förenta staterna utan även i en del europeiska länder. Regeringen har föreslagit, att två befattningar skall komma till stånd, en med placering i Förenta staterna och en i Europa.

När utskottet har behandlat detta ärende, har vi där kommit fram till att behov av befattningarna föreligger. Vi har fått det bestyrkt på olika sätt, och det har vi även fått i dag av herr Boheman.

Vårt land har ju olika slag av attachéer ute i världen: försvarsattachéer, handelssekreterare, pressattachéer, lantbruksattachéer och liknande tjänster. Dessa kostar staten åtskilligt. Det skulle bli en liten del av den summa, som den samlade utrikesrepresentationen kostar, som skulle komma att belöpa på dessa socialattachéer. Vi har exempelvis 22 försvarsattachéer och biträdande försvarsattachéer. De kostar årligen över 2 miljoner kronor. Vi har 16 handelssekreterare, som drar en kostnad av när-

Ang. anslag till socialattachéer

mare 2 miljoner kronor. Vi har 7 pressattachéer, som kostar upp mot en halv miljon kronor, och vi har 4 lantbruksattachéer, som kostar mellan 400 000 och 500 000 kronor. Den kostnad det här gäller är således ganska ringa i förhållande till vad vi nu ger ut för andra attachéer med olika uppgifter.

Jag vill till sist säga, att det ju har ansetts att de föreslagna socialattachéerna skulle få en mycket stor betydelse när det gäller att samla in värdefulla uppgifter för vårt sociala arbete och för vår handelspolitik, och att det med stor bestämdhet görs gällande av dem, som är mer sakkunniga på detta område än vad jag är, att det skulle vara lönande att inrätta dessa befattningar. I varje fall har Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen enträget vädjat om att få dessa befattningar. Dessa organisationer hade begärt fyra befattningar. Man har tillmötesgått deras begäran genom att föreslå två.

Jag anser att detta är rimligt, och jag yrkar därför, herr talman, bifall till statsutskottets hemställan.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Då jag har väckt en motion i detta ärende, må det kanske tillåtas mig att också säga några få ord.

Det är en ganska märklig angelägenhet, som vi här har framför oss. Det förhåller sig ju så, som den senast föregående ärade talaren påpekade, att grunden för detta förslag från Kungl. Maj:t är en gemensam skrivelse från Landsorganisationen i Sverige och Svenska arbetsgivareföreningen, vilken i denna skrivelse gett uttryck åt sina önskemål om inrättande av befattningar inte som »socialattachéer», utan som »arbetsmarknadsattachéer». Som bekant har ju ordet »socialattachéer» tillkommit i ett senare sammanhang; det var bostadstyrelsens, som i sitt remissvar införde detta begrepp, vilket naturligtvis har gjort framställningen ur vissa synpunkter lättare att få igenom i riksdagen.

När man gör konstaterandet att dessa två organisationer står bakom, kan man emellertid samtidigt inte underlä-

ta att erinra därom, att när denna framställning kom till synes för ett par år sedan, alltså 1957, väckte den åtskillig undran i skilda läger, alldeles oavsett partitillhörighet. Man kunde nämligen inte låta bli att säga sig att dessa två organisationer förmodligen är bland de största enskilda kapitalägarna i detta land, och vid sådant förhållande undrade man, om de inte av egna medel skulle kunna bestrida kostnaderna för uppgifter, som för deras vidkommande naturligtvis är av betydelse.

Båda organisationerna understryker ju inte så sällan sina intima och vidsträckt internationella anknytningar. Icke minst den ena av dem är ju ytterligt intresserad av att i skilda sammanhang just framhålla den sidan av sin verksamhet — sin internationella anknytning och alla de möjligheter till vidsyn i världen, som därmed följer. Senast för ett par dagar sedan hade man här i Stockholm att inregistrera besök hos den ena av dessa två organisationer av en särdeles framträdande utländsk representant för motsvarande intressen, som denna organisation i vårt land företräder, och i det sammanhanget framhölls vilken betydelse, det ligger i dylika kontakter.

Under sådana omständigheter tycker man, att det är egendomligt, att dessa organisationer nu vill lägga denna uppgift och därmed förenade kostnader på staten.

När man läser statsutskottets majoritets framställning i dess utlåtande nr 83 kan man inte underlåta att observera, att i densamma saknas en fras, som nästan med ett urverks regelbundenhet annars återkommer i alla statsutskottets utlåtanden vid denna riksdag, och det är frasen »nuvarande statsfinansiella läge». Den är helt utelämnad i denna framställning.

När man vidare granskar detta aktstycke, måste man också säga sig att den organisation, som här ifrågasättes, givetvis endast är ett embryo till en mera betydande anordning på detta område. Här är, som det redan har understrukits, fråga om endast två attachéer,

Ang. anslag till socialattachéer

men man förstår ju att dessa så småningom kommer att åtföljas av ytterligare sådana befattningshavare med de kostnader, som därav följer.

Om man läser vidare, finner man, att även på ett annat område skymtar ytterligare framtida ansvällningar i statsapparaten i detta hänseende. Det heter nämligen här: »Någon anordning erfordras inom Kungl. Maj:ts kansli för att sammanhålla socialattachéernas arbete, genomgå och distribuera det material, som inkommer från dem, samt tillhandahålla dem material angående utvecklingen i Sverige. Innan erfarenheter av verksamheten erhållits är departementschefen inte beredd att ta närmare ställning till hur detta skall ske.»

Ja, ärade kammarledamöter, här har vi en liten indikation på vad vi har att vänta oss kommande riksdagar. Det gäller ju — det vill jag ingalunda bestrida — uppgifter av stort intresse för arbetsmarknadens parter. Men, som jag sade, det kan ifrågasättas om dessa inte bör finna det angeläget att själva införskaffa dessa uppgifter.

Jag tillät mig understryka att den sedvanliga frasen med hänvisning till »nu rådande statsfinansiella läge» saknas i utskottets utlåtande. Jag vill komplettera detta påpekande med att fästa kammarens uppmärksamhet på den enträgna uppmaning, som finansministern för ett par dagar sedan riktade till myndigheterna om nya, långtgående och radikala ansträngningar att spara. I sina instruktioner till myndigheterna beträffande den kommande höstens budgetarbete understryker finansministern starkt nödvändigheten av att utgifternas stegringstakt dämpas. Vid behandling av petita för budgetåret 1960/61 måste, säger departementschefen, det största krav på restriktivitet med statsutgifterna uppställas. I riktlinjerna för förra höstens budgetarbete uppmanades myndigheterna att redovisa resultat av sina besparingssträvanden, men finansministern konstaterar nu, att dessa riktlinjer endast i mycket ringa utsträckning följts av myndigheterna. Han understryker därför på nytt att redovisning skall läm-

nas i petita om gjorda besparingsåtgärder och åtgärder i rationaliseringssyfte etc.

Man kan väl i alla fall inte med bästa vilja i världen finna någon linje emellan här föreliggande förslag och dessa nya uppmaningar från finansministern till den strängaste sparsamhet.

Utskottet har i utlåtandet hänvisat till att flera myndigheter har tillstyrkt denna anordning, och detta är ju riktigt. Jag vill dock erinra om att andra har avstyrkt densamma. Det är ju rätt betecknande, att vår beskickning i London, vars chefs sakkunnighet på detta område icke torde vara obekant för denna kammar, intagit en annan ståndpunkt och ställt sig avvisande till projektet, förmenande att vederbörande arbetsmarknadsorganisationer själva borde placera kontaktmän hos sina brittiska motsvarigheter. Statskontoret är, som kammarens ledamöter säkert observerat, inne på samma linje.

Man skulle kanske också, herr talman, kunna påpeka, att vi redan nu i viss utsträckning har en sådan representation. Inom utrikesdepartementet finns sedan den 1 januari i år en särskild socialsektion inrättad inom den konsulära byrån.

Herr talman! Jag har inte velat underlåta att inför kammaren framföra dessa synpunkter på föreliggande spörsmål. För mig är det avgörande, att det här gäller att införa en ny anordning inom vår statsförvaltning. Vi som har varit med någon längre tid i riksdagsarbetet, vet alla, hur det går i sådana här fall. Man startar helt blygsamt med en anspråkslös anordning: ett par tjänstemän, någon liten byrå etc. Så småningom inträder Parkinsons lag i sammanhanget, och en vacker dag har vi en helt annan apparat än den vi tänkte oss, när vi första gången beslöt om det lilla anslaget.

Med dessa ord, herr talman, och med understrykande av den sannolika utvecklingen på detta område, därest riksdagen antar regeringens proposition, hemställer jag om bifall till reservationen.

Ang. anslag till socialattachéer

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Man blir rätt förvånad, när man hör herr Hagberg göra gällande, att Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen bara för att de skulle vara stora kapitalvårdare med mycket pengar om hand lämpligen borde påta sig kostnaderna för dessa attachéer. Skulle man i analogi med detta även se på de övriga attachéerna, skulle exempelvis våra lantbruksattachéer avlönas av Lantbruksförbundet och RLF och våra handelsattachéer av Grossistförbundet — försvarsattachéerna däremot skulle väl inte kunna avlönas på annat sätt än nu, ty någon privat försvarsverksamhet har vi dess bättre inte.

Jag menar att det bör åligga staten att avlöna dessa sociala attachéer, likaväl som det åligger staten att avlöna våra övriga attachéer vid beskickningar i olika länder.

När man gör gällande, att det på beskickningarna finns personer, som kan utföra här ifrågavarande arbetsuppgifter, vill jag säga, att jag inte är övertygad om att denna personal är den lämpliga. Det gäller här specialområden, som kräver speciell utbildning. Det må vara aldrig så duktiga män på UD som skickas ut till en ambassad; de har i alla fall inte den utbildning, att de kan klara förbindelserna med fackliga eller andra organisationer. Något sådant kan man inte heller begära, ty vederbörande har, som jag nyss sade, inte fått den erforderliga utbildningen.

Här gäller det ett specialområde, som har stor betydelse framför allt när det gäller handelspolitiken. Men även på andra områden gäller det för oss att kunna konkurrera med omvärlden. Därför är det viktigt att vi håller oss under rättade om vad som händer. Det kan då också tänkas, att den utgift vi här kommer att besluta en gång kommer att löna sig mycket bra.

Herr BOHEMAN (fp); kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara gentemot vad herr Hagberg sade framhålla, att jag

inte tror att dessa socialattachéer, åtminstone vad beträffar Washington, lämpligen kan vara avlönade av Landsorganisationen och Arbetsgivareföreningen. Det är nog alldeles nödvändigt att åtminstone i USA ha en statlig tjänsteman, om han skall kunna göra någon nytta, ty den amerikanska arbetsmarknaden är inte alls centralorganiserad på samma sätt som i andra länder.

Jag skulle emellertid än en gång vilja framhålla, att det statsfinansiella läget synes mig tala för ett uppskov med den här diskuterade åtgärden. Någon som helst risk för större olägenheter av några års uppskov kan jag under nuvarande förhållanden inte finna.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara med anledning av det senaste anförandet framhålla, att jag självfallet inte har ifrågasatt, att de stora arbetsmarknadsorganisationerna skall avlöna några attachéer vid våra beskickningar i främmande länder. Jag har menat, att dessa organisationer har möjligheter att genom sina sedvanliga kanaler införskaffa alla de uppgifter, som här kan komma i fråga.

Herr GEIJER (s):

Herr talman! När Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen bestämde sig för att hos Kungl. Maj:t göra denna framställning, var det inte fråga om något nytt önskemål utan ett mycket gammalt sådant, som man länge önskat få realiserat.

Jag vill erinra om att Sverige tillhör den krets av länder, som är i hög grad industrialiserade. Vi har en stor utrikeshandel, och vi tillhör över huvud taget gruppen av mer avancerade länder.

Om vi nu betraktar andra länder av ungefär samma art, visar det sig, att de har attachéer av det slag, som det här är fråga om. De kallas ibland för socialattachéer och ibland för arbetsmarknadsattachéer, men har i stort sett samma arbetsuppgifter.

Amerika, Storbritannien, Tyskland

och även andra länder har betraktat det som angeläget att bland annat här i vårt land placera särskilda attachéer för dessa kontaktuppgifter. Jag kan inte instämma med herr Hagberg i att denna anordning skulle vara överflödigt. Jag vill tvärtom säga, att den är av allra största betydelse — inte enbart för dessa organisationer själva utan för hela vår möjlighet att följa utvecklingen på utländska arbetsmarknader och sociala områden.

Socialministern har icke använt den benämning på dessa attachéer, som vi föreslog, då den ursprungliga framställningen gjordes. Vi ville att det skulle utses arbetsmarknadsattachéer. Socialministern har vidgat begreppet och arbetsuppgifterna och använt benämningen socialattachéer. Det ligger ingenting orimligt i detta och jag kan mycket väl förstå denna utvidgning. Det finns ett stort behov för oss här i Sverige att få bättre möjligheter att följa utvecklingen på såväl arbetsmarknaden som det sociala området, sociallagstiftning etc., i vissa länder. Vi anser detta vara så betydelsefullt att man icke bör uppskjuta inrättandet av dessa befattningar, och kammaren bör därför icke nu avslå Kungl. Maj:ts förslag.

Det är självklart att man från herr Hagbergs sida kan lägga resonemanget så, att arbetsmarknadens organisationer själva bör bekosta denna verksamhet. Men då skulle det väl i första hand vara ett direkt organisationsintresse att införskaffa dessa upplysningar, vilket jag inte anser det vara. I praktiken skulle det dessutom visa sig omöjligt att gå fram på den linjen. Jag förstår i det avseendet mycket väl herr Bohemans resonemang när det gäller Washingtonambassaden. Detta resonemang har sin tillämpning på vilken ambassad det vara må.

Sverige har en mängd attachéer ute i olika länder. Jag tog mig friheten att i en remissdebatt påtala det märkliga i att vi i Förenta staterna behöver så många militärattachéer som nu finns placerade där. Detsamma gäller London. Likaså har vi ett flertal jordbruksattachéer pla-

cerade utomlands. Jag utgår ifrån att det i det avseende det i dag gäller inte är fråga om att bygga ut en apparat med tjänstemän av den omfattning som vi känner till från jordbruket och försvaret. Det finns helt enkelt inget behov härav. Det finns dock behov av att i vissa viktiga industriländer kunna placera en man, som har möjlighet att följa dessa frågeställningar och bedöma förhållandena med utgångspunkt från de kunskaper som han inhämtat i sitt eget hemland. Den tanke som vi har varit inne på — och därvidlag är Svenska arbetsgivareföreningen och fackföreningsrörelsen helt ense — är att de personer, som skickas ut på dessa uppdrag, skall ha ett temporärt förordnande. Efter ett antal år skall de återvända till sina ordinarie sysselsättningar i hemlandet. Därmed vill man garantera att de inte tappar de kontakter som är nödvändiga för specialuppgifter av detta slag.

Jag skall, herr talman, inte förlänga debatten ytterligare, utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Geijer framhöll, att det icke är avsikten att bygga ut denna organisation så att man skapar en motsvarighet till den omfattande organisation, vi nu har med lantbruksattachéer etc. Jag tar fasta på detta uttalande. Men, herr Geijer, jag erinrar om att i den gemensamma framställningen från Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen talas det om *fyra* attachéer. Finansministern — eller möjligen socialministern — har skurit ned antalet till två, men jag föreställer mig ändå, att herr Geijer står fast vid sin ursprungliga uppfattning att det i framtiden bör vara fyra attachéer. Men då är nog snöbollen i rullning.

Kammarens ledamöter känner säkerligen också till att vi tidigare haft en sådan här organisation under en kortare period. Vi har haft sådana attachéer knutna till ett par beskickningar för att bevaka socialpolitiken i respektive länder; befattningarna inrättades 1920 då

Ang. anslag till socialattachéer

man i vissa huvudstäder placerade attachéer med detta uppdrag. De bibehölls till 1923, då antalet socialattachéer i samband med vissa besparingsåtgärder inom utrikesförvaltningen minskades till två. Ytterligare en av befattningarna indrogs följande år. Den därefter kvarstående socialattachén, som var stationerad i Genève, indrogs 1933.

Detta skedde den gången med hänsyn till statens affärer. Vilken uppfattning vi än har, kan vi väl ändå vara eniga om att om man den gången hade anledning att hänvisa till statens affärer, så har man än större anledning att göra det i dag. Statens affärer är sannerligen inte bättre nu än vad de var den gången.

Däremot är både Arbetsgivareföreningens och Landsorganisationens affärer i dag av en helt annan kvalitet än vad de var den gång då socialattachéerna indrogs. Detta tycker jag också är en synpunkt som man kan ha anledning att lägga på denna fråga. I dessa två organisationers budget skulle sannerligen kostnaden för inhämtandet av dessa upplysningar och informationer väga lätt i jämförelse med många andra utgiftsposter.

Herr GEIJER (s) kort genmäle:

Herr talman! Detta är en fråga som är ett samhällsintresse i högre grad än ett rent organisationsintresse.

Jag ger herr Hagberg rätt i att vi naturligtvis vidhåller vår ursprungliga uppfattning att det är önskvärt att få sådana här attachéer på fler platser än i Washington och London. Vi har därför föreslagit fyra befattningar, vilket vi anser vara berättigat, eftersom dessa attachéer skulle placeras i länder, med vilka Sverige har ett stort utbyte handelsmässigt och där vi har all anledning att följa den industriella och sociala utvecklingen.

Däremot är tanken icke att det i varje land skall finnas mer än *en* attaché av detta slag, vilket det däremot finns både när det gäller försvaret och jordbruket.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! I anledning av herr Geijers senaste anförande vill jag blott konstatera, att det beslut, som kammaren i dag fattar, i realiteten alltså icke gäller två utan *fyra* socialattachéer.

Herr ÅMAN (s):

Herr talman! Det är åtskilliga år sedan kammarens nuvarande förste vice talman och jag tog oss friheten att motionera i denna fråga, och åtskilligt vatten har runnit under Stockholms broar sedan den tiden. Därför är jag mycket glad över att regeringen äntligen tagit itu med detta spörsmål.

Det är en historisk händelse, när Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen gemensamt gör en framställning till statsmakterna om en åtgärd sådan som denna. Man kan inte sväva i tvivelsmål om att man inom båda dessa organisationer, liksom på åtskilliga andra håll, vet vad det betyder om man nu kan genomföra den.

Jag förstår inte alls herr Hagbergs resonemang när han gör gällande att man skulle kunna ersätta en man, som kommer till Washington eller någon annan huvudstad utrustad med svenska statens kreditivbrev, med något slags privat kunskapare. En dylik kan ju inte finna de dörrar öppna, som står öppna för en representant för svenska statsmakten, och han kan inte heller göra sig gällande med samma auktoritet när han kommer ut.

Vi kan väl grunda vår uppfattning mest på den erfarenhet vi här hemma haft av hur engelsmännen, som var först på arenan, och sedermera amerikanerna har utnyttjat sina socialattachéer; och jag måste säga att om de bägge länderna någon gång haft vad man skulle kunna kalla goodwillambassadörer, så har det just varit dessa herrar, som på ett mycket djupgående sätt förmått påverka en stor del av den svenska allmänheten till förmån för sina respektive länder.

Jag tänker på vår situation gentemot Amerikas förenta stater. Vi vet att vår

industri arbetar med fruktansvärda tullhinder på vissa varor där ute, och det skulle inte alls vara bortkastade pengar att ha en man, försedd med erforderliga resurser, som kunde övertyga amerikansk allmänhet om att de varor, som kommer härifrån, ingalunda är några »svettade» varor, och sprida upplysning om hur vi har det ställt på arbetsmarknaden. Det är nu ganska länge sedan Marquis Childs skrev »Sweden — the middle way» som den gången slog en mycket kraftig bräsch i föreställningarna om hur det ser ut i detta lilla land i norra Europa.

Jag tror, herr Hagberg, att det rent ekonomiskt skulle vara en fördel för oss att ha en sådan representant, och detta är mitt skäl att inte yrka på uppskov med åtgärden utan *nu* rösta för en sådan representant, framför allt i Förenta staterna. På det sättet får vi öka de möjligheter att bekantgöra för amerikansk fackföreningsrörelse, amerikanska arbetsgivare och industrimän och för amerikansk allmänhet under vilka hyggliga förhållanden våra löntagare har att arbeta här i landet, och att de produkter, som vi härifrån kan erbjuda bl. a. det stora landet i väster, ingalunda är baserade på något otillbörligt utnyttjande av arbetskraften utan har som bakgrund goda förhållanden både i fråga om löner och arbetsförhållandena i övrigt.

Jag kan inte se att detta, herr talman, är en fråga om att bara inhämta informationer från det ena landet och det andra eller stå till tjänst med att lämna sådana informationer i dessa andra länder, utan jag ser detta såsom någonting mycket mer. Och jag baserar det omdömet på den erfarenhet vi har av hur de mycket skickliga män har agerat, som bl. a. Förenta staterna och England har ackrediterat för sådana ändamål. De har gjort långt mer än spritt kunskaper om förhållandena i sina länder — de har berett vägen för en förståelse mellan våra länder, som vi ingalunda skall vara likgiltiga för. Vi har all anledning att handla på samma sätt för att tillgodose våra intressen, inte minst de eko-

nomiska, i andra betydande industriländer.

Därför vill jag, herr talman, yrka bifall till förslaget.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 83, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 61.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge tillkännagiva, att gemensam omröstning komme att anställas vid kamrarnas sammanträden onsdagen den 13 innevarande månad.

Ang. ny organisation för civilförsvaret m. m.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 till vattendomstolarna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ny organisation för civilförsvaret m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation för civilförsvaret m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 114, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 13 mars 1959, föreslagit riksdagen att i fråga om ny organisation för civilförsvaret m. m. fatta beslut på sätt i propositionen närmare angivits.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundelin* (I: 267) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 329), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen till Civilförsvarsstyrelsen: Omkostnader och Civilförsvarsområdenas administration: Omkostnader för budgetåret 1959/60 måtte anvisa förslagsanslag om 643 500 kronor respektive 1 278 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Osvald* och *Ewerlöf* (I: 439) och den andra inom andra kammaren av herrar *Heckscher* och *Thapper* (II: 535),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Domö m. fl.* (I: 448) och den andra inom andra kammaren av herr *Sehlstedt m. fl.* (II: 553),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Jacobsson m. fl.* (I: 449) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson*

i Huskvarna *m. fl.* (II: 557), i vilka hemställts, att i motionerna påyrkad utredning om samordning av propaganda- och upplysningsverksamhet inom totalförsvaret måtte göras, innan medel anvisades till de frivilliga civilförsvarsorganisationerna för sådan verksamhet, att fortbildningen av den inskrivna civilförsvarspersonalen måtte handhas av den föreslagna utbildningsnämnden, att en fast tidsplan för civilförsvarsorganisationens uppbyggnad måtte fastställas samt att riksdagen i övrigt måtte beakta i motionerna anförda synpunkter,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sigfrid Larsson m. fl.* (I: 450) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson i Stenkyrka m. fl.* (II: 559), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 114 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning och förslag angående beväpning av de regionala undsättningskårerna i det lokala civilförsvaret i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström m. fl.* (I: 451) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 555),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström m. fl.* (I: 452) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 554),

dels en inom andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.* väckt motion (II: 556),

dels en inom andra kammaren av herrar *Adamsson* och *Bengtsson* i Landskrona väckt motion (II: 558),

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Edlund* och *Wachtmeister* väckt motion (II: 560).

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

I. avslå i motionerna I: 450 och II: 559 samt II: 560 framställa yrkanden be-

Ang. ny organisation för civilförsvaret m. m.

träffande beväpning av undsättningskårerna;

II. beträffande det allmänna civilförsvarets organisation och omfattning samt enskilda civilförsvarsåtgärder med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 560, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

III. beträffande den centrala ledningen av civilförsvarets utbildningsverksamhet i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 448 och II: 553, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

IV. beträffande länsstyrelsernas befattningsmed utbildning av civilförsvarspersonal med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 448 och II: 553, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

V. beträffande frivillig fortbildning av civilförsvarspersonal med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 558 samt I: 449 och II: 557, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

VI. beträffande anordnande av till civilförvarsskolan anknutna fältavdelningar med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 451 och II: 555 godkänna vad utskottet anfört;

VII. beträffande civilförsvarsstyrelsens organisation för utbildningsfrågor i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 448 och II: 553 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

VIII. avslå i motionen II: 556 föreslagen utökning av civilförsvarsstyrelsens personal för informationstjänst;

IX. avslå i motionerna I: 439 och II: 535 framställt förslag om inrättandet av en personlig tjänst som civilförsvarsöverläkare i Bp 1;

X. beträffande civilförsvarets administration i länen med bifall till Kungl.

Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 452 och II: 554 godkänna vad utskottet anfört;

XI. avslå i motionerna I: 449 och II: 557 framställt yrkande om utredning rörande samordning av propaganda- och upplysningsverksamhet inom totalförsvaret;

XII. beträffande kostnadsberäkningar och tidsplan för uppbyggnaden med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 449 och II: 557, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XIII. beträffande organisationen av civilförsvaret och civilförsvarsstyrelsen, i vad den ej behandlats under I.—XII., med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om vad utskottet anfört godkänna i statsrådsprotokollet förordade grunder och riktlinjer;

XIV. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för civilförsvarsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet och utskottet föreslagit;

XV. godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för civilförsvarsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60;

XVI. godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för civilförsvarsområdenas administration, att tillämpas under budgetåret 1959/60;

XVII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 267 och II: 329, såvitt nu vore i fråga, till Civilförsvarsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 715 000 kronor;

XVIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 267 och II: 329, såvitt nu vore i fråga, till Civilförsvarsområdenas administration: Omkostnader för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 420 000 kronor;

Ang. ny organisation för civilförsvaret m. m.

XIX. för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa

1) till Civilförsvarsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 858 000 kronor;

2) till Civilförvarsområdenas administration: Avlöningar ett förslagsanslag av 5 770 000 kronor;

3) till Utbildnings- och övningsverksamhet ett förslagsanslag av 5 760 000 kronor;

4) till Inspelning av instruktionsfilm ett reservationsanslag av 40 000 kronor;

5) till Bidrag till vissa frivilliga organisationer ett anslag av 322 000 kronor;

6) till Försöksverksamhet ett reservationsanslag av 400 000 kronor;

7) till Engångsanskaffning av materiel ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor;

8) till Anskaffning av viss förbrukningsmateriel ett reservationsanslag av 100 kronor;

9) till Förvaring och underhåll av viss materiel m. m. ett förslagsanslag av 4 500 000 kronor;

10) till Vissa löpande kostnader för civilförsvarets verksamhet inom civilförvarsområdena ett förslagsanslag av 620 000 kronor;

11) till Bidrag till kommuner för anordnande av branddammur för civilförvarsändamål ett reservationsanslag av 500 000 kronor;

12) till Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. ett reservationsanslag av 3 100 000 kronor;

13) till Bidrag till kommuner för anordnande av vissa trafik- och skolskyddsrum ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor;

14) till Viss sambandsverksamhet ett förslagsanslag av 273 000 kronor;

15) till Anskaffning av viss sambandsmateriel ett reservationsanslag av 550 000 kronor;

XX. för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa

1) till Vissa skyddsrumsanläggningar ett investeringsanslag av 1 900 000 kronor;

2) till Anordnande av en civilförvarsskola m. m. ett investeringsanslag av 1 300 000 kronor;

XXI. besluta, att i förevarande sammanhang behandlade motioner, till den del de icke blivit under punkterna I.—XX. särskilt berörda, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade avgivits ett flertal reservationer.

I en med 4 betecknad reservation hade herrar *Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Nestrup, Akerström, Ståhl* och *Karlsson* i *Olofström*, fröken *Elmén* samt herrar *Blidfors* och *Nihlfors* ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under V. hemställa, att riksdagen måtte beträffande frivillig fortbildning av civilförvarspersonal i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna II: 558 samt I: 499 och II: 557, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförde.

I en reservation, nr 7, hade herrar *Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Nestrup* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herr *Nihlfors* ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under XI. hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 449 och II: 557, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande samordning av propaganda- och upplysningsverksamhet inom totalförsvaret.

I en med 8 betecknad reservation hade herrar *Axel Johannes Andersson, Ragnar Bergh, Jacobsson, Nestrup, Skoglund* i *Doverstorp*, *Ståhl* och *Nilsson* i *Göingegården*, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel* och *Nihlfors* ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, reservationen visade, samt att

Ang. ny organisation för civilförsvaret m. m.

utskottet bort under XVII. och XVIII. hemställa, att riksdagen måtte

XVII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 267 och II: 329, såvitt nu vore i fråga, till Civilförsvarsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 643 500 kronor;

XVIII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 267 och III: 329, såvitt nu vore i fråga, till Civilförsvarsområdenas administration: Omkostnader för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 278 000 kronor.

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! När riksdagen nu går att ta ställning till frågan om civilförsvarets omorganisation sker det efter långa och mödosamma utredningar, och det beslut, som här kommer att fattas, är otvivelaktigt ett beslut av mycket stor räckvidd och av mycket stor betydelse för det totala försvaret.

Till föreliggande utskottsutlåtande har fogats en del reservationer, och jag ber att få beröra ett par av dem. De upptar några detaljfrågor i förevarande förslag, nämligen frågan om fortbildningen och frågan om upplysningsverksamheten inom civilförsvaret ävensom omkostnadsanslagen.

Meningen är ju att det även i fortsättningen, utöver den obligatoriska utbildningen för olika kategorier av den inskrivna personalen inom civilförsvaret, skall finnas vissa möjligheter till fortbildning. Vi som står för reservation nr 4 har den uppfattningen, att denna fortbildning sannolikt inte kommer att få så särskilt stor omfattning och att det dessutom ur praktiska synpunkter bör vara ändamålsenligt, att fortbildningen anförtros åt de ordinarie utbildningsmyndigheterna. Vi anser att dessa myndigheter har de största förutsättningarna att kunna samordna denna fortbildning på ett praktiskt och ändamålsenligt sätt, att kunna infoga den i vissa avsnitt av den ordinarie utbildningen och på det

sättet också främja den fasthet och enhetlighet i utbildningen, som vi även i detta avseende tror kan vara av betydelse.

Enligt propositionen kommer också antalet instruktörer att väsentligt ökas. Vi tror att därmed skall skapas möjligheter att fylla lärarbehovet även beträffande denna fortbildning och att det på så sätt blir möjligt för de ordinarie utbildningsorganen att handha denna del av utbildningen.

Beträffande frågan om upplysningsverksamheten inom civilförsvaret har vi den uppfattningen, att den visserligen kan vara knuten till de frivilliga organisationerna, men vi anser nog även härvidlag, i likhet med civilförvarsutredningen, att man inte bör anvisa statsbidrag till de frivilliga organisationerna innan formerna för utbildningsverksamheten har samordnats på det sätt, som civilförvarsutredningen har skisserat. Vi anser det alltså inte principiellt oriktigt, att denna upplysningsverksamhet handhas av de frivilliga organisationerna, men vi anser det inte ändamålsenligt, att statsbidrag för verksamheten skall anvisas från olika huvudtitlar, när det nu ändå gäller en fråga, som berör totalförsvarets olika grenar. Med hänsyn härtill har vi ansett det lämpligt att en utredning företages angående samordningen av propaganda- och upplysningsverksamheten innan beslut fattas om statsbidrag till de frivilliga organisationer, som eventuellt skall ha hand om denna verksamhet. Jag ber också att få yrka bifall till reservation nr 8, som gäller frågan om omkostnader och administration för civilförsvaret.

Utöver vad jag har sagt angående dessa reservationer skulle jag vilja göra ytterligare ett påpekande. Vi hade i ett motionsyrkande hemställt om att tidsramen för civilförsvarets organisation skulle definitivt fastställas av riksdagen. Det har i utredningen och i propositionen sagts, att organisationen förutsättes vara genomförd under en tioårsperiod. Vi finner nog för vår del att det är angeläget, att denna tidsplan kan fullföljas, men vi har med hänsyn till ut-

Ang. ny organisation för civilförsvaret m. m.

skottets skrivning på denna punkt ändå frånträtt vårt motionsyrkande i detta avseende. Utskottet säger i denna del: »Utskottet utgår sålunda från att, sedan tiden för nu gällande överenskommelse rörande de militära försvarskostnaderna gått till ända, en eventuell ny avvägning kommer att omfatta kostnaderna för det totala försvaret.»

Vi finner det angeläget att frågan om civilförsvarets uppbyggnad inte skjutes på en oviss framtid, att uppbyggnadstakten inte får bli beroende av det statsfinansiella läget enbart och att den inte får vika för det militära försvarets växande krav, utan att civilförsvarets uppbyggnad får ingå som ett led i det totala försvaret.

Jag ber att få erinra om vad departementschefen säger i propositionen. Han har där utvecklat frågan om civilförsvarets betydelse i det totala försvaret och säger: »Civilförsvaret är sålunda av väsentlig betydelse för medborgarnas skydd i krig och spelar därigenom en avgörande roll för att stärka befolkningens motståndsvilja.» Han fortsätter: »Med vad jag här anför har jag velat visa civilförsvarets utomordentliga betydelse för vårt totalförsvaret. Det är helt enkelt så, att bryter hemmafronten samman så blir de militära ansträngningarna meningslösa.»

Jag ber att få understryka dessa synpunkter som utomordentligt väsentliga i det här sammanhanget, och därför vill jag i utskottets skrivning också lägga in den meningen, att frågan om civilförsvarets uppbyggnad kommer att samordnas med det militära försvarets och ingå som ett led i det totala försvarets uppbyggnad.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag delar den tillfredsställelse som herr Jacobsson uttryckte när han sade att vi äntligen har fått klara grundlinjer för vårt civilförsvaret efter åtskilliga års utredningar.

Det som kännetecknar Kungl. Maj:ts proposition, som har tillstyrkts av utskottet, är en klar avgränsning av civil-

försvarets arbetsuppgifter. Vissa uppgifter, som civilförsvaret tidigare haft, utgår och man ökar effekten på de funktioner som man nu anser att civilförsvaret skall begränsa sig till att ha. Man minskar den i fred inskrivna personalen till ungefär hälften. Man avser att tillföra civilförsvaret såväl reservofficerare för befälsföring som värnpliktiga för vissa bestämda uppgifter, framför allt de i propositionen beskrivna undsättningskårerna. Hemskyddet, som förr var den stora personalslukande uppgiften, har helt utgått. Utbildningen — förr mycket omdiskuterad och med rätt eller orätt mycket skämdad med — har fått fasta konturer; det är klart föreskrivet vad utbildningen skall syssla med och det är betryggande sörjt för att organisationen skall komma att hållas inom rimliga gränser.

Det här sagda är inte något försök att ens i stort beskriva vad propositionen avser. Jag vill bara nämna dessa ting som en notis till den tillfredsställelse som jag hyser över att man nu har fått ordning och reda i vad civilförsvaret skall ägna sig åt och därmed också förutsättningar att få ordning och reda i civilförsvarets dagliga arbete; den förutsättningen saknades, såvitt jag kan bedöma, tidigare då civilförsvarets uppgifter var nästan gränslösa.

Beträffande det som herr Jacobsson anförde som kritik mot utskottets utlåtande vill jag bara säga, att utskottets ställningstagande får ses i linje med strävandet att hålla en klar gräns för civilförsvarets uppgifter. Utskottet har inte velat avvika från den huvudlinjen. Vad beträffar den frivilliga fortbildningen — alltså den frivilliga, det bör märkas — så bör reservanterna beakta vad utskottet har anförat. Jag har mycket svårt att finna någon nämnvärd skillnad mellan det som reservanterna syftar till och det som utskottet har uttalat. Skillnaden ligger endast däri, att reservanterna vill att ansvaret för den frivilliga fortbildningen skall åvila civilförsvaret medan utskottet i sin hemställan ansett att så inte bör vara fallet. Utskottet säger dock: »Detta ställningsta-

Ang. ny organisation för civilförsvaret m. m.

gande bör emellertid icke utgöra hinder för utbildningsmyndigheterna att låta inskriven personal frivilligt deltaga i även obligatoriska utbildningskurser, i den mån detta ur organisatoriska och ekonomiska synpunkter är lämpligt.»

Det finns alltså från utskottets sida ett ställningstagande, som är helt likartat reservanternas. Utskottet anser att plats bör beredas på de ordinarie utbildningskurser som civilförsvaret skall bedriva.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den hemställan som återfinns i utskottets utlåtande.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Utskottet har understrukt den mycket självklara saken att civilförsvaret skall vara humanitärt inriktat. För att kunna fullgöra sina viktiga uppgifter i ofredstider, då kaotiska förhållanden råder, kan det emellertid bli nödvändigt för den civilförsvarspersonal, som har att ombesörja undsättning av sjuka, isolerade o. s. v., att försvara sig mot sådana som vill störa den i dess humanitära verksamhet. Vi motionärer har därför ansett ett kategoriskt förbud mot beväpning av sådan personal vara olämplig. Vi delar den uppfattning som överbefälhavaren och civilförsvarsbefälhavarna m. fl. har givit uttryck åt, nämligen att civilförsvarets enheter, i synnerhet undsättningskårerna, ofta inte torde kunna lösa sina uppgifter, om de inte beväpnas, eftersom de militära styrkorna kan vara engagerade på annat håll och man inte från dem kan avdela personal till skydd av civilförsvarsenheter mot exempelvis femtekolonnare eller luftlandsatta fiender.

I den motion som jag bland andra har varit med om att väcka talas främst om de regionala undsättningskårerna och deras beväpning. Nu har utskottet i anslutning till de synpunkter som anförts i motionen medgivit, att det kan uppstå svårigheter för dessa kårer att fullgöra sina uppgifter och att det därför kan behövas ett väpnat skydd för dem. Utskottet har inte närmare klargjort på vilket sätt detta skydd skall ges, men

tankegången är väl närmast den att militär personal skall avdelas för uppgiften. I krigstider står väl emellertid som sagt inte alltid sådan personal till förfogande, utan undsättningskårerna får ofta försöka klara sig själva. Under sådana förhållanden måste det väl ordnas så, att de i vissa fall får bära vapen, antar jag.

Det för oss motionärer mest betydelsefulla i utskottets uttalande är att det där i alla fall framskyntar att utskottet har den uppfattningen att detta är ett problem som måste lösas. Utskottet säger också att dessa förhållanden bör beaktas i samband med den närmare utformningen av organisationen.

Jag ville endast göra dessa små reflexioner, och jag har, herr talman, inget särskilt yrkande.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Till den allmänna tillfredsställelse, som här uttalats över att vi nu äntligen får en fullständig principplan för civilförsvaret fastslagen, vill jag foga ett instämmande. Jag tycker att propositionen i stort sett är bra. Några invändningar kan man naturligtvis göra, men de är knappast så väsentliga att de kan motivera fortsatta uppskov med ett beslut. Det är bättre att man vet vad man har att rätta sig efter, än att allting på civilförsvarets område ytterligare någon tid skall fortsätta att flyta.

En fördel med förslaget är att här, såvitt jag förstår för första gången i det svenska civilförsvarets historia, har framlagts en principplan som är fotad på de mest grundliga undersökningar om hur ett fientligt anfall mot hemorten kan komma att utvecklas. Därmed har vi fått den för närvarande bästa tänkbara grund att stå på, när det gäller att planlägga, hur civilförsvaret bör byggas upp.

Jag har begärt ordet närmast för att uttala ett beklagande över att utskottet inte har velat ta en ännu klarare ståndpunkt till uppbyggnadsplanerna än som har skett. Jag tycker visserligen att utskottets skrivning är relativt bra, men

Ang. ny organisation för civilförsvaret m. m.

den ger ändå möjlighet till glidande tolkningar. Det är klart att vi måste rätta oss efter våra tillgångar, särskilt när det gäller att bestämma utgifter av den storlek som det här är fråga om. Men jag tycker nog att civilförsvarets uppbyggnad hade kunnat, liksom det militära försvarets, läsas fast på ett bättre sätt än som skett. Kriget har ju ändrat karaktär, och därmed måste även försvaret ändra karaktär. Civilförsvaret har blivit alltmer betydelsefullt, eftersom ju militära anfall numera sker inte bara i de egentliga frontställningarna — kanske inte ens huvudsakligen där — utan mot civilbefolkning och hemort. Det är inte bara atombomber som kan användas med förödande verkan vid sådana anfall. Om såsom vi hoppas reaktionen mot atomvapnen skulle leda till att det uppnås enighet om att sådana vapen inte får komma till användning, så finns det i alla fall många mycket allvarliga anfallsmedel att tillgripa, bland annat biologiska och kemiska vapen av förfärande art. Med tanke på framtiden hade många därför räknat på ett klart ställningstagande från riksdagens sida att hela uppbyggnaden skall vara klar inom tio år. Nu uttalar utskottet bara som sin principiella inställning att det inte har någon invändning mot att civilförsvarsorganisationen skall uppbyggas inom tio år, men samtidigt skjuter man kostnadsfrågan framför sig. Känner jag den svenska riksdagen rätt, kommer detta uttalande att återopas vartenda år när det gäller att finna möjligheter till prutningar i samband med uppbyggnaden av denna mycket viktiga del av totalförsvaret.

Vad beträffar den reservation som avgivits i fråga om anslag till allmän propaganda för civilförsvaret skulle jag vilja påpeka ett par saker.

Det är ju så, att ifrågavarande frivilligorganisationer av olika slag — som är ytterligt värdefulla för försvaret — först och främst har en egen propagandistisk uppgift, den nämligen att klargöra för allmänheten betydelsen av den speciella verksamhet man sysslar med. När det alltså gäller civilförsvarsförbundet är det klart, att detta måste propage-

ra för sin verksamhet — psykförsvaret som sådant måste göra propaganda, det samma gäller Folk och försvar, lottarörelsen och åtskilliga andra. Härutöver utgår emellertid från två — kanske flera — olika huvudtitlar anslag till dessa eller andra frivilligorganisationer för *allmän* propaganda för totalförsvaret. Denna anslagssplittring på olika departement tycker jag inte hör till god ordning. Man har svårt att överblicka de totala anslag som lämnas för dessa uppgifter, man har svårt att samordna anslagen, man har inte de möjligheter som borde finnas att tillse, att de på bästa och effektivaste sätt kommer till användning. Det är därför som civilförsvarsutredningen har sagt, att det är önskvärt med en samordning. Jag tycker att det är ett rimligt uttalande, och den reservation som avgivits till förmån för den synpunkten är därför värd allt stöd.

Till sist skulle jag vilja säga ett par ord om beväpningen av undsättningskåren, varom yrkande framställdes i en del motioner.

Civilförsvarsstyrelsen har tidigare begärt att slippa ha någon del av civilförsvaret beväpnad, detta av principiella och praktiska skäl. Det har förekommit mycket ingående överväganden inom civilförsvarsutredningen, huruvida man skulle kunna tillmötesgå en sådan framställning. Det är ju ordnings- och bevakningstjänsten som varit beväpnad och som alltså föreslås vara beväpnad även i fortsättningen. Man har då övervägt, om man inte skulle kunna överföra ordningstjänsten till polisen och bevakningstjänsten till det militära försvaret. Det vore en lösning, som skulle kunna innebära att civilförsvaret bleve en helt och hållet civil organisation, där man inte skulle behöva bära vapen, vilket skulle vara av stort värde.

Det har emellertid visat sig omöjligt, i varje fall i nuvarande läge, att göra en sådan överföring till polisen respektive militärförsvaret, utan man måste alltså ha en viss ordnings- och bevakningstjänst inom civilförsvaret. Att ha en sådan tjänst obeväpnad är icke möjligt.

Ang. ny organisation för civilförsvaret m. m.

Då inställer sig frågan: Hur skall det bli med undsättningskårerna? För min del vill jag härvidlag säga, att det normala väl blir, att undsättningskårerna alltid kommer att åtföljas av folk ur ordningstjänsten. Skulle det vara så att undsättningskårerna råkar in i ett område, som är föremål för ett fientligt anfall eller är besatt av fientliga trupper — det kan hända att fallskärmstrupper landat — så måste man sannolikt i första hand ha tillgång till hemvärn, som ju skall vaka över hemortsförsvaret, samt eventuellt även till annan militär hjälp.

Det är av mycket stor betydelse, tycker jag, att de organ som sysslar med rent civilförsvarsarbete verkligen också är obehäpnade. Jag kan meddela, att vid ett besök för något år sedan av en delegation från Tyskland, som studerade det svenska civilförsvaret, var man synnerligen förvånad över att vi inte redan hade avskaffat all beväpning. Man förespåkade i ett krig svårigheter redan med den beväpning som vi nu har. Invändningen från svensk sida är att dessa ordnings- och bevakningstrupper just skall anmälas såsom varande militära. Man skall säga ut fullt klart, att de bär vapen och att de är att betrakta som militär ur den synpunkten. Men denna argumentering gav de tyska besökarna inte mycket för.

Över huvud taget tycks det vara så, att där man haft erfarenhet av dessa problem är man inte villig att alls beväpna civilförsvaret. Den gränsdragning som nu skett tror jag är ungefär den rimliga i nuvarande läge. Behöver en ändring ske åt något håll, så bör det väl ändå vara åt det hållet där man minskar beväpningen och eventuellt avlägsnar all beväpning från civilförsvaret, så att detta blir en klart civil organisation.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls till en början vad utskottet i punkterna I.—IV. hemställt.

Med avseende på punkten V., fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 85 punkten V., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 30.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Härefter bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna VI.—X. hemställt.

Ang. handläggningen av visst låne- och bidragsärende

Vidare gjordes enligt de i fråga om punkten XI. framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På särskilda propositioner bifölls där- efter vad utskottet i punkterna XII.—XVI. hemställt.

Ytterligare gjordes i enlighet med de angående punkten XVII. förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 8 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Härpå gjordes enligt de rörande punkten XVIII. framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 8 betecknade reservationen i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna XIX.—XXI. hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande

nr 87, i anledning av riksdagens år 1958 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.

Statsutskottet, till vars förberedande behandling riksdagens år 1958 församlade revisorers berättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtandena och förklaringsarna blivit hänvisade, hade, efter tagen kännedom av vissa handlingar och inhämtande av för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, i det föreliggande utlåtandet underställt riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttranden.

Punkten 1

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 6—8

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12

Lades till handlingarna.

Punkten 13**Ang. handläggningen av visst låne- och bidragsärende**

Under socialdepartementet, § 13, hade revisorerna förordat, att till Fellingsbro kommun skulle återbetalas visst belopp.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av revisorernas förevarande framställning, besluta, att till Fellingsbro kommun i Örebro län skulle återbetalas ett belopp av 27 000 kronor.

Reservation utan angiven mening hade anmälts av, utom annan, herr *Holmqvist*.

Ang. handläggningen av visst låne- och bidragsärende

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Detta ärende gäller handläggningen av ett ärende rörande lån till en person inom Fellingsbro kommun. Det är så, att kommunen har iklätt sig borgensansvar för ett förskott på ett bostadsförbättringslån, som en jordbrukare inom kommunen har uppburit. Denne jordbrukare har emellertid tidigare i samband med förvärvet av jordbruksfastigheten fått statlig garanti för förvärv av jordbruket. När han förbättrade sin bostad med hjälp av kommunens borgen och i förvisning om att han sedan skulle få statligt lån, kom han så småningom i så stor skuldsättning, att det inte var möjligt för honom att klara sina åtaganden i längden, och han blev försatt i konkurs och fastigheten med jord och byggnader såldes exekutivt. Det visade sig emellertid, att den summa, som inflöt vid den exekutiva auktionen, inte räckte till för att täcka någon del av de kostnader som var nedlagda i bostadsfastigheten utan egentligen endast kunde täcka vad jordbruket i sig självt hade ansetts varit värt från början.

Nu har revisorerna tagit upp detta ärende och sagt, att det från början har brustit i handläggningen av detta ärende; man skulle aldrig ha givit denne man så mycket i lån från statens sida i samband med förvärvet av jordbruket. Det framgår också av handlingarna, att bostaden var så dålig att den var i behov av reparation — han hade själv bedömt att det skulle kosta 500 kronor att ställa i ordning fastigheten, men när han sökte lån, begärde han 39 000 kronor, och det visade sig så småningom att det kostade över 50 000 kronor att ställa i ordning bostaden för honom.

Nu säges det, att det här således var fel från början; han skulle inte ha fått ett lån över huvud taget för att förvärva jordbruksfastigheten. Kommunen har gjort gällande, att man inte tillräckligt tidigt fått inflytande över behandlingen av detta ärende — frågan om förvärv av fastigheter skötes ju av lantbruksnämnden. Kommunen har därför kommit i ett tvångsläge, när man gav denna ga-

ranti för bostadsförbättringslånet. Revisorerna har kommit till den uppfattningen, att det vid ärendets handläggning har brustit i så hög grad, att staten borde träda in och ge kommunen ersättning för vad den här förlorat — inte med 35 000 kronor, som revisorerna föreslår, men med 27 000 kronor. Den räntefria stående delen skulle kommunen själv svara för. Kanske betyder detta i realiteten att kommunen inte behöver betala någonting, eftersom den räntefria stående delen måhända inte skall utbetalas i detta fall. Men vad som i detta sammanhang kan vara av intresse och som gjort, att herr Gustafsson i Stockholm och jag under denna punkt avgivit en blank reservation, är riskerna för konsekvenser. Såvitt jag vet har det aldrig tidigare inträffat, att staten har trätt in och givit en kommun ersättning i ett sådant här fall.

Nu skall jag gärna medge, att det faktiskt föreligger särskilda omständigheter, som gör att man måhända skulle kunna betrakta detta som en engångsföreteelse. Ur den synpunkten har jag inte i detta sammanhang velat ställa ett yrkande om avslag, ehuru jag kanske för min del varit mycket tveksam med hänsyn bland annat till den debatt vi hade i förra veckan, då det gällde en enskild person som begärde ersättning av staten, därför att hon lidit skada på grund av tjänstemännens handläggning av hennes ärende. Det är inte helt ett parallellfall, men det finns ändå mycket i detta som påminner om det nu föreliggande fallet.

I statsrevisorernas berättelse har sagts, att sedan Kungl. Maj:t prövat detta ärende — Kungl. Maj:t har nämligen haft ärendet till prövning år 1956 och inte funnit anledning att bifalla framställningen om befrielse från ersättningskyldighet — har det framkommit vissa saker, som inte skulle ha varit kända vid Kungl. Maj:ts prövning av frågan. Jag skulle vara mycket tacksam — jag har ställt frågan i utskottet utan att få något egentligt svar på den — att få reda på vad det är för omständigheter som framkommit, sedan ärendet pröva-

Ang. handläggningen av visst låne- och bidragsärend

des av Kungl. Maj:t, och som gör att man nu skulle ha anledning att bedöma det annorlunda än vad Kungl. Maj:t har gjort.

Jag har, som sagt, herr talman, intet yrkande, men jag har ändå velat fästa uppmärksamheten på det mycket ovanliga i det förslag vi nu har att behandla.

Herr **ANDERBERG** (s):

Herr talman! Även statsrevisorerna har med stor uppmärksamhet behandlat detta ärende. Det gäller här ett uppseendeväckande exempel på bristande samarbete mellan de jordbrukspolitiska och de bostadspolitiska organen. Frågan fick sin upprinnelse redan år 1952 genom de åtgärder, som lantbruksnämnden i Örebro län vidtog. Lantbruksnämnden i detta län bedömde dessa frågor mycket illa. Detta var inte något enstaka fall, utan det var också flera andra, som blev uppmärksammade vid 1954 års revision. Man vidtog också rättelse bl. a. genom att flytta bort de tjänstemän som begått felbedömningarna. Kvar stod, att Fellingsbro kommun nödgats gå i borgen för detta lån på 35 000 kronor.

Kommunens förlust har inte uppkommit genom de åtgärder, som vidtogs av kommunen. Kontrollen var förnämlig från kommunens sida. Man har inte kunnat peka på någonting, som kommunen skulle ha försummat utan felet låg hos de statliga organen.

Vi har här att göra med en lång historia. Redogörelsen för frågan upptar elva sidor i statsrevisorernas berättelse, där frågan blivit belyst i detalj. Man finner där, att det egentliga felet begåtts av lantbruksnämnden och att kommunen till följd därav råkat illa ut genom att bli ålagd att betala det belopp det här gäller. Kommunen vände sig till Kungl. Maj:t med hemställan om befrielse från ersättningsskyldighet. Alla de remissinstanser, som därvid hördes, bostadsstyrelsen, lantbruksstyrelsen och t. o. m. lantbruksnämnden i Örebro län, uttalade sig för ett bifall till framställningen. Kungl. Maj:t vågade sig emellertid

inte på det, möjligen av fruktan för konsekvenserna.

Herr Holmqvist frågade vad som tillkommit i ärendet efter Kungl. Maj:ts prövning. Ja, man hade inte då tillgängliga alla de handlingar, som revisionen haft. Detta ärende har behandlats mycket ingående vid flera sammanträden, först i revisionen och sedan inom utskottet. Vi kom inom revisionen enhälligt till den uppfattningen, att det här förelåg ett så flagrant övergrepp mot en kommun, att rättelse behövde vidtagas. Vid remissbehandlingen av frågan gavs också uttryck för hur man såg på frågan inom de olika myndigheterna. Sålunda uttalar bostadsstyrelsen: »Omständigheterna i föreliggande fall är dock sådana att bostadsstyrelsen kan biträda revisorernas förslag att hålla kommunen skadeslös.» Lantbruksstyrelsen gör ungefär samma uttalande men på ett kraftigare sätt: »Vad beträffar revisorernas förslag till reglering av de ekonomiska mellanhavandena mellan kommunen och länsbostadsnämnden vill styrelsen erinra om att kommunen till länsbostadsnämnden i förväg uttalade sina betänkligheter mot företaget. Med hänsyn härtill och då kommunen, såvitt framgår av revisorernas redogörelse, fullgjort vad på den ankommer och därför inte torde ha ansvaret för att investeringen kom att ske till en merkostnad av sådan storleksordning att sökandens ekonomi icke orkade med företaget, synes det styrelsen skäligt att till kommunen återbetalas det ifrågavarande beloppet.» Lantbruksnämnden i Örebro finner ingen erinran mot förslaget om återbetalning.

De myndigheter, som hörts i ärendet, har alltså funnit att denna fråga varit handlagd på sådant sätt, att statsmakterna måste ingripa.

Det som numera har tillkommit i ärendet är således värderingsprinciperna. De tjänstemän, som handlagt ärendet felaktigt, har bestraffats genom att bli förflyttade och får inte vidare handlägga likartade ärenden. Det kan då inte vara staten värdigt att med kännedom om ärendets tidigare handläggning ålägga kommunen en utgift, som upp-

Ang. handläggningen av visst låne- och bidragsärend

kommit på grund av en allvarlig felbedömning från en statlig myndighets sida.

Det är på grundval härav som revisorerna och utskottet kommit fram till att Fellingsbro kommun bör få det belopp det här gäller återbetalat. Det är nog — som herr Holmqvist yttrade — knappast heller troligt, att fler dylika fall skall uppkomma. Man har i detta fall från de statliga organens sida misskött sig på ett sätt, som vi inom revisionen inte vid något annat tillfälle kunnat finna något likartat exempel på. Det är ostridigt, att kommunen i vanlig ordning genom sina organ bevakat medlens användning beträffande ombyggnaden, och det kan inte visas att kommunen begått någon som helst felaktighet. Då frågan ligger till på detta sätt, kan jag inte finna annat än att det förslag, som lagts fram av statsutskottet, också har all anledning att vinna riksdagens bifall.

Herr SVENSSON, RIKARD, (s):

Herr talman! Med den utförliga redogörelse som herr Anderberg här har lämnat skulle jag kunna inskränka mig till att helt kort yrka bifall till utskottets hemställan, men jag vill ändå peka på att vi vid behandling av ärendet i avdelningen inte har bortsett ifrån vad herr Holmqvist här har nämnt, nämligen att det kan föreligga vissa risker av prejudicerande art. Parallellen med det andra fall, som herr Holmqvist här pekade på, kan emellertid knappast vara riktig. I det fallet byggde man enbart på ett motionsyrkande, och här har ändå statsrevisorerna vid två tillfällen tagit upp denna fråga.

Vi har därför inom såväl avdelningen som utskottet ansett, att man här bör ge kommunen en liten upprättelse för vad den har råkat ut för i ekonomiskt avseende på grund av den felbedömning som herr Anderberg här talade om. Jag vill påpeka att vi inte helt har följt statsrevisorernas förslag, som gick ut på en återbetalning av hela summan, 35 000 kronor. Utskottet har i stället biträtt bostadsstyrelsens förslag, som in-

nebär ett borträknande av 8 000 kronor för lånets räntefria stående del. Revisorerna har också föreslagit återbetalning av upplupen ränta under tiden, och eftersom det rör sig om ganska många år, innebär utskottets förslag, som inte upptar någon ränta, att kommunen inte får mer än i stort sett halva summan i återbäring.

Vi har funnit att man inte kan lösa frågan på annat sätt. Vi anser att man inte kan låta en kommun helt få bära det ekonomiska ansvaret för ett av andra myndigheter fattat beslut, då kommunen icke haft möjlighet att medverka vid beslutets fattande. Det hela är en vidlyftig fråga, men herr Anderberg har ju redogjort för revisorernas syn på saken.

Jag ber att med detta, herr talman, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Då det här är fråga om den kommun jag själv tillhör, skall jag inte alls delta i debatten. Jag vill bara lämna en upplysning. I anledning av herr Holmqvists undran, om kommunen inte ändå skulle slippa betala ut de 8 000 kronorna, ber jag få upplysa om att kommunen får ta denna förlust, även om riksdagen nu bifaller utskottets förslag. Kommunens utgift blir de 8 000 kronorna jämte ränteförlusten.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 14—20

Lades till handlingarna.

Punkten 21

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 22

Lades till handlingarna.

Punkten 23

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 24

Lades till handlingarna.

Ang. lantbruksnämndernas organisation*Punkterna 25—30*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 31 och 32

Lades till handlingarna.

*Punkten 33***Ang. lantbruksnämndernas organisation**

Under jordbruksdepartementet, §§ 33 och 34, hade revisorerna föreslagit en utredning rörande såväl den regionala som den centrala lantbruksadministrationens utformning.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten yttrat:

»Efter en ingående granskning av den regionala lantbruksorganisationen ha revisorerna kommit till den uppfattningen, att en översyn bör företagas rörande denna organisations uppgifter och utformning. Revisorerna ha visserligen funnit, att det program som innefattas i 1947 års beslut om statligt stöd till jordbrukets rationalisering alltså medför betydande arbetsuppgifter för en statlig organisation, men å andra sidan ha enligt revisorerna så väsentliga förändringar inträffat på detta område, att förutsättningarna för lantbruksnämndernas arbete och organisation icke äro desamma som för tio år sedan. Nämnda förändringar tala samtliga i riktning mot att arbetsuppgifterna minska. Vid sådant förhållande vill det synas revisorerna, som om risk föreligger att den nuvarande i huvudsak statliga administrationsapparaten med två var för sig omfattande länsorganisationer — lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen — snart nog kommer att visa sig överdimensionerad. En koncentration av arbetsuppgifterna anse revisorerna därför vara möjlig, vilket i sin tur skulle kunna öppna vägen för en begränsning av organisationen och kostnaderna därför. Därvid torde bl. a. böra prövas, huruvida förutsättningar finnas för dels överförande till lantmateriorganisationen av de delar av lantbruksnämnderna som närmast handha den yttre rationaliseringen, dels ock ett sammanföran-

de i en eller annan form av hushållningssällskapen och lantbruksnämndernas avdelningar för inre rationalisering. Revisorerna ha slutligen anförat att det icke bör betraktas som självskrivet, att en eventuell sammanslagning av vissa regionala organ måste äga rum samtidigt och likformigt över hela landet. Snarare kan det enligt revisorerna antagas medföra fördelar, att en sammanslagning prövas såsom försöksorganisation inom några län för att därefter successivt genomföras i den mån förutsättningar därför visa sig föreligga.

Under ett annat avsnitt av sin berättelse ha revisorerna framhållit, att en ändrad utformning av den regionala lantbruksorganisationen måste påverka frågan om verksamhetens centrala ledning. Revisorerna ha därför förordat att i anslutning till den ovannämnda översynen en prövning sker av lämpligheten av att dels infoga lantbruksstyrelsens rationaliseringsavdelning i lantmateristyrelsen och dels organisatoriskt sammanföra lantbruksstyrelsens lantbruksavdelning och statens jordbruksnämnd.

Enär en särskild proposition berörande bl. a. förevarande ämne numera framlagts, anser sig utskottet icke böra föregripa behandlingen därav genom att föreslå riksdagen att dessförinnan taga ståndpunkt till revisorernas här redovisade förslag. Med hänsyn härtill har utskottet velat begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen omförmäla.»

Herr ANDERBERG (s):

Herr talman! Utskottet har på denna punkt behandlat två frågor, nämligen dels den regionala lantbruksorganisationen — lantbruksnämnderna — dels ock den centrala ledningen. Det är om den förstnämnda frågan jag skall säga några ord.

Sedan ett tiotal år tillbaka arbetar tre olika organisationer på detta område, nämligen lantbruksnämnderna, hushållningssällskapen och lantmateriorganisationen. Till viss del blir det dubbelarbete när man sysslar med i stort sett likartade frågor. Dessa frågor griper gärna in

i varandra, och man anser på många håll att man borde se över organisationen i besparingssyfte.

Utskottet har i sitt utlåtande klart och koncist redovisat de synpunkter revisionen anfört för en mera allsidig översyn av den statliga organisationen, som sysslar med jordbrukets rationalisering och strukturomvandling. Sedan utskottet har gjort denna redogörelse, har det emellertid stannat för denna korta öfverförmalan. Motiveringen är ju att en proposition, nr 148, numera har framlagts, där förevarande ämne berörs, och utskottet vill därför inte föregripa propositionens behandling.

Revisorerna hade inte reda på att denna proposition skulle komma eller vad den skulle innehålla. Deras förslag var ett led i det rationaliserings- och besparingsarbete, som revisionen på många olika områden gått in för. När nu denna proposition har kommit, som behandlar lantbruksnämndernas organisation, kan ju frågan komma i ett något annat läge, ty i propositionen omvittnas, att det behövs ett intimare och mera fast organiserat samarbete mellan de skilda lokala organen och att åtgärder är påkallade för att få en effektivare organisation. Man anser i propositionen, att åtgärder bör vidtagas redan nu. Det innebär, att viss personal inom nämnderna, som sysslar med den inre rationaliseringen, bör användas även vid den yttre rationaliseringen. Propositionen talar vidare om, att inom lantbruksstyrelsen pågår arbete för att få en effektivare lantbruksorganisation och att man beräknar att kunna lägga fram förslag till 1960 års riksdag.

Ingenting tyder emellertid på att man vid detta arbete kommer att pröva de frågor, som statsrevisorerna lagt största vikten på, nämligen möjligheterna till besparingar inom lantbruksnämndernas ram och en koncentrerad av den regionala organisationen. Det som i propositionen framskymtar om utredning gäller i stället ett intensivare arbete inom nämnderna och eventuellt vidgade arbetsuppgifter.

Ang. lantbruksnämndernas organisation

Vi vet för övrigt inte vad riksdagen kommer att fatta för beslut i anledning av proposition nr 148. Den har just kommit till utskottsbehandling, och ärendet kommer på riksdagens bord före utgången av denna månad.

Statsutskottet anser, att behandlingen av proposition nr 148 inte bör föregripas, och däri kan man instämma, men det hade varit önskvärt att man i utskottsutlåtandet uttalat en förhoppning om att det fortsatta utredningsarbetet skulle kunna ges en vidare syftning. Det är annars risk för att statsrevisorernas synpunkter kommer i bakgrunden vid det fortsatta arbetet.

Jag vill understryka vad revisorerna sagt om den skillnad som föreligger mellan olika län. Det finns vissa landsdelar, där jordbrukets strukturomvandling sker mera självständigt och där den inre rationaliseringen hunnit långt. Jag hoppas man inte helt släpper tanken på att undersöka möjligheterna för ett organisatoriskt samgående mellan de olika regionala organen och försöksvis pröva en sådan organisation i något eller några län, där förutsättningar finns.

Jag vill betona, att det inte är fråga om några brådstörtade förändringar. Det gäller att i god tid söka riktlinjer för framtiden. Något annat hade inte revisionen tänkt sig.

År 1954 föreslog statsrevisorerna att man borde överväga en sammanslagning av de båda lantbruksnämnderna i Kalmar län, men i proposition nr 148 får man bara den upplysningen, att utredning om denna jämförelsevis begränsade fråga alltjämt pågår och att förslag i ärendet kan beräknas bli framlagt år 1960. Man kan därför vara övertygad om att även om man hade gått den väg revisorerna här föreslagit, hade man inte löpt någon risk att förhastat sig. Nu får vi emellertid ta upp frågorna igen när den nya organisationen börjat tillämpas, och vi får då se om man kan vidtaga de åtgärder som statsrevisorerna vid detta tillfälle tänkt sig.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Ang. lantbruksnämndernas organisation

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag skall be att få börja med en liten syndabekännelse. Jag har deltagit i statsutskottets plenum vid behandlingen av detta ärende, däremot icke vid avdelningsbehandlingen — ärendet blev ju förberedande handlagt av statsutskottets fjärde avdelning. Jag har vid närmare besinnande av denna fråga kommit till ungefär samma uppfattning som den herr Anderberg alldeles nyss givit uttryck åt. När jag fått närmare reda på vad proposition nr 148 innehåller, har jag inte kunnat finna annat än att den motivering, som statsutskottets fjärde avdelning har föreslagit statsutskottet, är väl snäv. Jag hade ingen anledning att göra den reflexionen vid behandlingen i statsutskottets plenum, enär inga som helst delade meningar på den punkten yppat sig inom fjärde avdelningens förslag till utlåtande.

Det skulle därför vara mycket intressant att få en närmare förklaring från fjärde avdelningens sida till varför motiveringen blivit så pass snäv som den nu är. Det är ju uppenbart, att man inte kan hänga upp statsutskottets förslag allenast på den omständigheten, att propositionen nr 148 skulle komma att behandla *en del* av de problem, som statsrevisorerna har haft till behandling. Det vore därför, som jag förut sade, värdefullt om någon av ledamöterna i fjärde avdelningen ville förklara, varför man har hängt upp sitt yttrande endast på propositionen, när denna uppenbarligen icke kommit att omfatta hela det problemkomplex revisorerna sysslat med.

Nu kan man å andra sidan säga, att frågan för riksdagens vidkommande fortfarande är svävande, ty statsutskottet har inte tagit definitiv ställning till revisorernas hemställan i annan mån än att man gjort en **omförmälan**. Utskottet har i den punkten menat, att man inte skall ta upp denna sak innan propositionen behandlats. Med hänsyn till den uppfattning, jag har kommit till efter att ha fått reda på hur pass litet propositionen nr 148 täcker det problemkomplex, som statsrevisorerna behand-

lat, skulle nog det mest logiska vara, att utskottsutlåtandet i denna punkt återremitterades till statsutskottet, men det lär väl finnas små möjligheter att få ett yrkande i den riktningen bifallet, och därför avstår jag från att göra ett sådant yrkande.

Ehuru jag formellt har deltagit i slutbehandlingen av detta ärende, måste jag betrakta den motivering, som fjärde avdelningen har presenterat, som anmärkningsvärt begränsad för att göra anspråk på att vara tillfredsställande. Med hänsyn till att frågan inte kan anses vara definitivt avförd från dagordningen har jag dock inget yrkande att framställa, men jag vore som sagt ytterst tacksam att få veta, hur det resonemang i fjärde avdelningen varit, som ligger bakom den gjorda motiveringen.

Herr THUN (s):

Herr talman! Herr Bergh efterlyste anledningen till att motiveringen fått en så begränsad omfattning. Det bottenar helt i att fjärde avdelningen i sin behandling av denna fråga inte hade möjligheter att bedöma, vad propositionen i ärendet egentligen omfattade. Vi hade en mycket ingående diskussion i denna fråga, innan vi kände till att proposition skulle farmläggas. När så blev fallet ansåg vi, att man inte kunde föregripa något av propositionens innehåll, då det rädde ovisshet beträffande vilka områden denna omspände.

Det är fullt riktigt, som herr Bergh säger, att vi nog har ansett att frågan inte på något sätt är avfärdad genom det ställningstagande som nu har skett. Vi utgår från att man vid behandlingen av vederbörande proposition naturligtvis får se efter, vilka ytterligare åtgärder, utöver vad propositionen avser, som kan befinnas erforderliga. Det är den klara inställningen från vår sida. Om vi hade haft möjligheter att i god tid ta del av propositionens innehåll, är det möjligt, att vi också hade kunnat bena upp detta problem på ett helt annat sätt och att skrivningen hade blivit något

annorlunda, men under förevarande förhållanden har vi inte kunnat komma fram till något annat än vad som framgår av utlåtandet.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Jag kan instämma i herr Thuns deklaration om att frågan inte är avsågad, även om man kanske delvis kan få det intrycket, då man läser statsutskottets utlåtande.

Ifrån statsrevisorernas sida har vi ansett att det här gäller en mycket viktig fråga, och vi har, så långt våra möjligheter sträcker sig, sökt att bilda oss en uppfattning om hur förhållandena är på detta område. Vi har varit i både södra Sverige och i Mellansverige och undersökt förhållandena, och vi har kommit till det resultat, som framgår av statsrevisorernas berättelse. Vi har menat, att lantbruksnämnderna ändå varit i funktion ett tiotal år och att det kunde vara på tiden att man omprövade deras verksamhet. Om man försöker att följa denna verksamhet, finner man, att det finns vissa ting, som man gärna skulle vilja ha ändrade. Kanske det dock föreligger stora skillnader mellan olika landsdelar.

Jag påminner mig att vi besökte en plats, där vi på goda grunder antog att de bidrag, som lantbruksnämnden utdelade, i många fall inte var större än att kontroll, administration och projektering av arbetena kostade mera än själva utförandet av dessa. Det fanns stenbundna åkrar, som vi tyckte att man möjligen kunde använda till att så skog på men där väldiga maskiner höll på att lyfta upp så stora block, att man blev alldeles förvånad. Jag vill inte påstå att detta arbete inte sköttes rationellt, men frågan är om det verkligen var värt att lägga ner så mycket arbete på dessa stenbundna åkerlappar.

I revisorernas berättelse har vi vidare påtalat, att lantbruksnämnderna för framtida rationalisering nu köper in ett betydande antal fastigheter och

Ang. lantbruksnämndernas fastighetsinnehav

gårdar, som man sedan inte kan bli av med. Vi kom under vår resa till åtskilliga dylika gårdar, där både boningshusen och ladugårdarna höll på att ruttna ner. Om ingen bor i en fastighet under kanske fyra, ja åtta år, blir naturligtvis resultatet att husen förfaller.

Allt detta har föranlett revisorerna att försiktigt fråga, om det inte finns anledning att titta närmare på detta. Därtill kommer att den rationaliseringsverksamhet som det gäller för närvarande handhas av två olika organ, lantbruksnämnderna och hushållnings-sällskapen i länen. Revisorerna har ingalunda sagt att lantbruksnämnderna skall avskaffas. Personligen tror jag att staten har all anledning att även i fortsättningen intressera sig för de uppgifter som det här är fråga om, men ett faktum är väl ändå, att uppgifterna kan växla från tid till annan. Då det nu har gått ganska många år sedan organisationen fastställdes, kan det kanske vara anledning att närmare undersöka det hela och ompröva organisationen. Det är vad vi har begärt.

Det kunde finnas anledning att tillägga åtskilligt i detta sammanhang, men efter det positiva uttalande som herr Thun har gjort på statsutskottets vägnar utgår jag ifrån att även om det här bara är fråga om en omförmålan, kommer Kungl. Maj:t att ha sin uppmärksamhet riktad på saken. Jag hoppas alltså att vi skall få till stånd vad statsrevisorerna önskar, nämligen en utredning om hur man bör ordna det på detta område i framtiden och om det inte finns anledning att göra en del ändringar allteftersom tiden går.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, lades den nu förevarande punkten till handlingarna.

Punkten 34

Ang. lantbruksnämndernas fastighetsinnehav

Under jordbruksdepartementet, § 35, hade revisorerna framfört vissa syn-

Ang. lantbruksnämndernas fastighetsinnehav

punkter på den av lantbruksnämnderna bedrivna aktiva inköpspolitiken.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten yttrat bland annat:

»Under hänvisning till vad utskottet under närmast föregående punkt uttalat har utskottet velat begränsa sig till att vad i ärendet sålunda förevarit för riksdagen omförmåla.»

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! När man ser att statsrevisorerna även på denna punkt gjort en anmärkning, förvånar man sig inte över att så har skett. När lantbruksnämnderna tillkom var det ju meningen, att de skulle försöka ombesörja en bättre arrondering av fastigheterna men att de fortast möjligt skulle avhända sig den mark som de inköpt och försöka få till stånd en sammanslagning av mindre jordbruk till större enheter. I det föreliggande utskottsutlåtandet redovisas emellertid, att lantbruksnämnderna ligger inne med 1 400 fastigheter med en åkerareal av 6 850 hektar och en skogsareal av inte mindre än 60 000 hektar, representerande ett sammanlagt taxeringsvärde av cirka 33 miljoner kronor. Man kan fråga sig, om det är rimligt att fortsätta med en sådan politik. Det går inte alltid att skylla på att man inte får lantmåteriförrättningarna utförda, såsom här påpekats tidigare i dag, ty jag tror att den saken går att ordna. Inom vissa lantbruksnämnder är man emellertid mycket obenägen att avyttra egendomar som man förvärvat. Man säger att man skall avvakta och invänta en lämpligare tidpunkt för fördelningen.

Såsom vi finner, är 30 procent av ifrågavarande egendomar förvärvade för fyra till åtta år sedan. Det är väl ändå orimligt med en sådan ordning. Nog vore det väl ändå anledning att försöka få till stånd en ändring i detta avseende, så att man nådde det syfte, som man avsåg när lantbruksnämnderna instiftades, nämligen att de skulle förvärva sådana fastigheter, som inte ansågs vara bärande och snarast möjligt försöka slå samman dem till bärkraftiga jordbruk.

I stället vill lantbruksnämnderna behålla dessa fastigheter i sin ägo. Staten får sätta till pengarna, men det kan inte vara rimligt att man ligger ute med så stora belopp, utan man borde väl se till att lantbruksnämnderna avvecklade sina affärer fortast möjligt. Alldenstund nämnderna ständigt och jämt får köpa nya fastigheter bör de också se till att de äldre snarast möjligt avvecklas. Det kan inte vara riktigt att nämnderna skall få ligga på en fastighet i fyra till åtta år, utan om en lantbruksnämnd har köpt en egendom för att försöka få till stånd en bättre arrondering, kan man också kräva, att de medverkar till att en sådan kommer till stånd inom en relativt kort tid.

När man har 60 000 hektar skogsmark, förstår jag mycket väl att det är svårt att göra en fördelning, ty jag har själv deltagit i värderingar, där små träd värderats mycket högt. De jordbrukare, på vilka dessa skogsmarker skulle fördelas, har ingen möjlighet att klara den saken med de värden som åsatts, eftersom det inte blir något skogsbestånd att avverka på kanske en mansålder. Därför är det mycket svårt för lantbruksnämnderna att kunna försälja en del av de marker som de har inköpt.

Jag anser med hänsyn till det anförda, att utskottet hade bort skriva litet starkare på denna punkt än vad utskottet gjort. Utskottet har här bara gjort en omförmålan, men här hade säkert behövt sägas ifrån klart och tydligt, att lantbruksnämnderna skall se till att fortast möjligt försöka fylla den uppgift, för vilken de en gång blivit tillsatta, nämligen att medverka till en sammanslagning av mindre jordbruk till bärkraftiga jordbruk.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! Då jag inte är alldeles ense med min gode vän herr Elofsson i hans beskrivning av lantbruksnämndernas verksamhet, skall jag be att i all korthet få säga några ord i detta ärende.

Ang. lantbruksnämndernas fastighetsinnehav

Jag vet ju inte hur förhållandena kan vara i Skåne och de sydligaste delarna av landet, men vad det gäller Norrland eller övre delen av landet ter sig bilden en smula annorlunda. Lantbruksnämndernas uppgift är ju dock att försöka komplettera jordbruken, bland annat med skog. Nu är det inte alldeles så tvärsäkert, att de för detta kompletteringsändamål kan köpa en fastighet, som ligger i rå med den som behöver komplettering, utan därvidlag får man nog inrikta sig på att utföra detta arbete på litet längre sikt. Man kan få lov att köpa fastigheter, som inte ligger så till, att de lämpar sig för direkt sammanläggning med en behövande fastighet. Då får man ändå köpa dem och försöka gå i bytesförhandlingar med ett bolag. Jag vet av erfarenhet från min egen lantbruksnämnd och även från andra nämnder i norrlandslänen, att när man inleder ett sådant bytesförfarande — särskilt var det förhållandet under den första tiden — uppstod en mängd problem beträffande hur man skulle förfara vid själva värderingen; det gällde framför allt det tekniska förfarandet vid värderingen. Bolagen var litet funder samma, men jag vågar i dag säga att vi i rätt många fall har lyckats att göra byten, där fastigheterna, som lantbruksnämnden har förvärvat, har kunnat läggas till ett bolags innehav litet längre bort från byarna och den odlade bygden. Vi kanske har bytt till oss åtskilliga skiften av gammal bondeskog, som har legat i närheten av byarna och på det sättet kunnat göra en komplettering. Men ett sådant förfarande tar ändå en viss tid. Det är också anledning att komma ihåg när man ryggar tillbaka för ett stort innehav, att om man delar upp dessa 60 000 hektar på våra 24 län, blir det ju inte så märkvärdiga siffror.

Så långt är dock kritiken riktig, att man ju inte i en lantbruksnämnd skall hålla på fastigheterna i onödan, men man måste försöka hålla på dem så länge att man får ett vettigt utbyte av vad man har syftat till. Man kan inte köpa en fastighet i dag och sälja den nästa månad alldeles hur som helst, utan man

måste se till att man håller sig till vad som var meningen med lagstiftningen.

Jag har velat säga detta, herr talman, för att i största korthet lägga saken en smula till rätta. Det är inte så enkelt, att man bara kan föra resonemanget efter linjen: »Var så goda och sälj omedelbart!» Det skall väl också vara någon mening med affärerna. Om man syftar till en komplettering av våra ofullständiga jordbruk, så får den göras med skog där det inte går att göra den med åker, och då får man nog finna sig i att nämnderna håller litet på inköpta fastigheter, till dess en sådan komplettering kan genomföras.

Jag har som sagt med dessa ord bara velat i korthet lägga saken en smula till rätta.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Jag skulle helt kort vilja säga, att när man behöver över åtta år för att komplettera ett jordbruk, då blir sannerligen inte många jordbruk kompletterade. Självklart kan det inträffa sådana fall som herr Pålsson talar om, d. v. s. att man får byta jord med bolag o. s. v., men man kan ju inte hålla på ett jordbruk eller ett skogsbruk hur länge som helst. Jag känner till fall, där en lantbruksnämnd har försökt komplettera ett ofullständigt jordbruk genom att byta till sig skog från staten och överlämna skogsmark på annat håll men där det har varit mycket svårt att träffa överenskommelse, men man måste väl ändå gå i författning om att någon gång avveckla en affär. Jag vet att lantbruksnämnderna många gånger köpt egendomar, som de inte behövt för komplettering av ofullständiga jordbruk, och då är det naturligtvis svårt att bli av med dem.

Jag tror alltså att det finns litet större anledning än herr Pålsson gör gällande att skynda på lantbruksnämnderna, så att det går litet fortare med avvecklingen av inköpta egendomar.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! Herr Elofsson säger att det tar åtta år att komplettera jordbruk,

Ang. lantbruksnämndernas fastighetsinnehav

men jag skulle tro att det är ett ytterst litet antal fall som har dragit så långt ut på tiden. Vi skall å andra sidan komma ihåg att det i en apparat av denna storleksordning inte gärna går att skapa en hundra procentig garanti för att en lantbruksnämnd aldrig tar fel, då den köper ett litet skifte. Men sådana miss-tag kan ju inte utgöra grund för ett påstående, att dessa frågor är illa handlagda.

Herr THUN (s):

Herr talman! Vid behandlingen av detta ärende i statsutskottets fjärde avdelning har vi inte haft anledning att som herr Elofsson misstänka att lantbruksnämnderna skulle inköpa gårdar eller delar av gårdar bara för köpan-dets egen skull och utan avsikt att skapa bättre förhållanden på jordbruksom-rådet genom kompletteringar av ofull-ständiga jordbruk, något som ju ofta erfordras. Naturligtvis kommer det all-tid att på detta område uppstå situa-tioner, där det kan ta avsevärd tid att reglera sådana frågor, men avdelning-en har vid sin behandling av ärendet, liksom sedan statsutskottet, ansett att det inte fanns orsak att skriva mera res-triktivt än som har skett. Utskottet har funnit att det borde vara tillräckligt med en omförmälan.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga debatten, men då jag tillhör en lantbruksnämnd som har en del både jord och skog på lager, skall jag be att något få utveckla de omständigheter som influerar på långvarigheten av nämndernas fastighetsinnehav.

Vår lantbruksnämnd hör till dem som haft många byten med bolag, och vi vet att det i sådana fall tar lång tid innan man kommit fram till värde-ringar, som kan godtagas på båda hål-len, och innan man i övrigt nått enighet om att ett byte skall ske. Men där-efter tar det också lång tid innan granskningen av ärendet med hänsyn

till lagen om förbud mot bolagsförvärv blivit klar och Kungl. Maj:t har fattat sitt beslut; och först då kan man ju säga, att bytet verkligen har förts i hamn. Vi har många gånger kunnat konstatera, att en tid av tre år nästan är minimum från det man börjar ta kontakt med bolaget till dess att bytet formellt är genomfört och lagfart kan sökas — en tidsutdräkt på fyra år kan också förekomma — och under sådana omständigheter måste ju lantbruks-nämnden stå som ägare av fastigheten till dess bytet är klart.

Lantmåteritekniska frågor har även visat sig influera. Om en fastighet skall delas upp på flera, kan man enligt lant-måterilagens bestämmelser inte få verkställa avstyckning eller uppstyck-nings och alltså bli fri från fastigheten förrän allt är färdigt.

Det har förekommit sådana fall i Gäv-leborgs län. Det skulle t. ex. verkställas ett byte med Marma-Långgrörs aktiebo-lag, allt var klart och vi trodde att det skulle gå i lös. Men så fanns det ett li-tet dåligt skogsskifte på 7 tunnland, som låg ett par mil bort och som bolaget inte ville ha. Vi räknade emellertid med att lantbruksnämnden skulle behålla detta och senare byta bort det till nå-gon annan. Då förklarade lantmätaren, att allt måste vara sålt, innan lagfart kunde utfärdas på de övriga delarna. Därigenom tog det rätt lång tid — över ett år extra — innan nämnden kunde bli fri från denna fastighet och innan den mark, som nämnden bytte bort till bolaget, kunde avföras ur lantbruks-nämndens ägarregister.

Härtill vill jag, herr talman, bara lägga, att en av de verkligt stora upp-gifter som möter lantbruksnämnderna, lantmåteri- och skogsvårdsstyrelserna är omarronderingarna inom både jord- och skogsbruket. Den utredning angående skogsvården som herr Severin var ordförande för och i vilken jägmästare Hansson i denna kammare var med-lem, förklarade ju i sitt utlåtande, att det finns 3,5 miljoner hektar skogsmark som är dåligt arronderad. Omarronde-ringen är alltså en mycket viktig upp-

Ang. vissa organisationsfrågor inom länsförvaltningen

gift. Liksom herr Pålsson har jag därför den bestämda uppfattningen, att även om lantbruksnämnderna sitter med ett relativt stort skogsinnehav, som inte omedelbart kan komma till användning i samband med ägobyten, så är därmed ingen större olycka skedd, under förutsättning att lantbruksnämnderna sköter skogsvården på fastigheterna riktigt, utan det vore en större olycka, om lantbruksnämnderna ointetgjorde bytesmöjligheter genom att sälja sitt fastighetsinnehav alltför tidigt eller försätta tillfällen till aktiv inköpspolitik.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, lades den nu ifrågavarande punkten till handlingarna.

Punkten 35**Ang. vissa organisationsfrågor inom länsförvaltningen**

Under inrikesdepartementet, § 36, hade revisorerna förordat en koncentrerad länsförvaltning.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört bland annat:

»Enligt utskottets mening innehåller revisorernas förevarande framställning flera beaktansvärda synpunkter och förslag. Av olika skäl finner emellertid utskottet tiden ännu icke vara inne för något ställningstagande till de föreliggande problemen. I den mån dessa på nytt aktualiseras kommer självfallet den av revisorerna verkställda undersökningen jämte de däröver avgivna remissutlåtandena att utgöra en värdefull grund för de fortsatta övervägandena.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter har utskottet velat begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen omförmäla.»

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tillhörde 1948 års länsstyrelseutredning, och vi försökte den gången så långt det var möjligt att få en bild av det dåvarande läget. Vi var fullt överens om att det borde ske vissa förändringar på detta område. Sedan dess har det nu gått 11—12 år, och det

har tillkommit nya länsorgan. Frågan är nu om inte hela länsstyrelseorganisationen borde få en översyn.

Vi ansåg inom länsstyrelseutredningen, att om en modern länsstyrelse skall kunna fungera på det sätt som vår demokratiska tid förutsätter, måste det i länsstyrelsen även finnas lekmän. Från olika håll invändes då, att det skulle bli en tungrodd apparat. Det är naturligtvis, herr talman, i viss mån riktigt. Den minst tungrodda apparaten av alla är ju enmansdiktaturen. Men det är ju inte dit vi strävar, utan vi vill söka få till stånd en demokratisk ordning, som de flesta människor kan anse sig vara nöjda med.

Det finns i detta sammanhang även en hel del detaljproblem rörande de olika länsorganen etc. Här i kammaren har vid upprepade tillfällen påtalats den olägenhet som uppstår därigenom att lantbruksnämnderna skall besluta om marken på en egendom medan beslutanderätten i fråga om bostadshusen på samma egendom ligger hos bostadsnämnden. Det har förekommit fall, då vederbörande lantbruksnämnd och länsbostadsnämnd haft skiljaktiga meningar. En dylik uppdelning av beslutanderätten kan naturligtvis inte vara en god tingens ordning.

Jag anser, herr talman, att hela länsstyrelseorganisationen nu bör underkastas en översyn och få en modern utformning. Det gäller här inte bara att lösa sådana frågor som om man skall flytta in ett eller annat länsorgan, en länsarkitekt eller någon annan befattning, utan hela länsstyrelseorganisationen bör upptas till översyn. Den är nämligen inte tidsenlig i sin nuvarande utformning. Vi försöker ju på alla områden att följa med utvecklingen, men så har inte skett på detta område.

Efter härmed slutad överläggning lades förevarande punkt till handlingarna.

Punkterna 36 och 37

Lades till handlingarna.

Punkten 38

Utskottets hemställan bifölles.

Om restitution av bensinskatt till skogsnäringen**Punkten 39**

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningstullar m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om restitution av bensinskatt till skogsnäringen

Föredrogs ånyo sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner angående restitution av skatt å bensen, som förbrukas vid användning av motorredskap inom skogsbruket och sågverksindustrin.

Till jordbruksutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 351, av herrar *Sundin* och *Nils-Eric Gustafsson*, samt II: 418, av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte

1) besluta om restitution från och med budgetåret 1960/61 av skatt å bensen, som förbrukades av motorsågar och andra jämförbara motorer och redskap i skogsbruket, i enlighet med vad i motionerna anförts, samt

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om härför erforderliga detaljförslag till 1960 års riksdag; ävensom

II) de likalydande motionerna I: 352, av herr *Einar Persson m. fl.*, samt II: 419, av herrar *Persson* i Tandö och *Nilsson* i Östersund, vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, syftande till att bestämmelser angående restitution av skatt å bensen, likvärdiga med dem som nu gällde för jordbruket, fiskerinäringen och trädgårdsnäringen, jämväl bleve gäl-

lande beträffande motorredskap inom skogsbruket och sågverksindustrin.

Enligt överenskommelse mellan bevillningsutskottet och jordbruksutskottet hade förenämnda motioner hänskjutits till behandling av sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott, vilket utskott i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 351, av herrar *Sundin* och *Nils-Eric Gustafsson*, samt II: 418, av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 352, av herr *Einar Persson m. fl.*, samt II: 419, av herrar *Persson* i Tandö och *Nilsson* i Östersund, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Pettersson* i Dahl, *Hagberg*, *Gustaf Elofsson*, *Stiernstedt*, *Franzén* och *Hæggbloom*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 351 och II: 418 samt i anledning av motionerna I: 352 och II: 419 besluta

1) att medgiva skogsbruket gottgörelse för skatt å bensen, som förbrukades vid användning av motorredskap inom näringen, från och med den 1 juli 1960 i överensstämmelse med de grunder, som reservanterna förordat i det föregående;

2) att föreskriva, att till näringen återburna bensinskattemedel skulle tillföras en särskild fond, benämnd Skogsbrukets bensinskattfond, att avräknas mot automobilskattemedlen;

3) att antaga i reservationen infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensen och motorsprit;

4) att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna i övrigt anført i det föregående; samt

II) att de likalydande motionerna I: 352 och II: 419 måtte, i den mån de icke

Om restitution av bensinskatt till skogsnäringen

kunde anses besvarade genom vad reservanterna anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**, (cp):

Herr talman! När beskattningen av bensin infördes, avsågs ju egentligen bensin till sådana redskap som används på vägarna, och skatten uttogs för att man skulle få pengar att hålla vägarna i ordning och att bygga nya vägar. Här gäller det nu sådana redskap som används i skogen, t. ex. motorsågar, barkningsmaskiner o. d., som ingalunda kommer till användning på landsvägar. Trots detta får man vid begagnandet av dessa maskiner betala den bensinskatt som är avsedd för vägunderhåll. Motionärerna i frågan önskar naturligtvis att de redskap som jag nyss nämnde skall bli befriade från denna beskattning.

Utskottet är inte benäget att följa motionärerna utan anser att det skulle vara alltför besvärligt att medge skatte-restitution. Utskottet vill inte vara med om den föreslagna skattelindringen.

Jag undrar emellertid om någon här i kammaren skulle vilja påstå, att den som bär en motorsåg på ryggen i en skog och sågar ned träd med den, på något sätt kan anses slita på vägarna. Det är därför orimligt att en sådan yrkesutövare skall behöva betala en skatt, som är avsedd för ett helt annat ändamål. Detsamma gäller de maskiner som används för barkning av träd. De installeras i skogen, och de har inte på något sätt en sådan funktion att det är motiverat att ta ut bensinskatt av deras ägare.

Motionärerna har därför ansett, att den skatt, som utgår på bensin som används för dessa ändamål, bör restitueras och medlen tillföras en fond. Det är nämligen otänkbart att var och en som äger en motorsåg skall kunna få restitution av erlagd bensinskatt. I stället skulle medlen gå till en särskild fond, benämnd skogsbrukets bensinskattfond, och medlen skulle användas till förbättring av verktyg och redskap inom skogsbruket samt till andra ändamål, som för skogsnäringen kan vara gagneliga.

Jag kan därför, herr talman, inte avsluta mig till utskottets förslag utan ber att med dessa ord få yrka bifall till den reservation som avgivits av herr Pettersson i Dahl m. fl.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Detta är ju ingen ny fråga. Den diskuterades ganska ingående här i kammaren senast under fjolårets s. k. A-riksdag, och det finns väl därför inte anledning att nu ta upp någon längre debatt. Jag vill emellertid påminna om att de motioner, som då förelåg i samma ärende, blev avslagna med mycket knapp majoritet i den gemensamma omröstningen. Man kanske inte heller behöver diskutera principfrågan, utan den kan man nog säga är knäckt i och med att restitution har beviljats flera andra näringar. Sålunda har fiskerinäringen, jordbruket och trädgårdsnäringen blivit berättigade till återbäring av den bensinskatt som erlagts för arbetsmaskiner som begagnas i dessa näringar. Men när skogsbrukets arbetare kräver ett likaberättigande, eftersom de tycker att detta är naturligt och rättvist, är man inte längre med på noterna. Då vinkar man med kalla handen och ger ett tydligt och klart avslag. Jag tycker att det är en mycket egendomlig konsekvens, när man skall tillämpa samma skatteprinciper.

Det är här fråga om en rättvisesak för skogens folk, och jag kan i detta sammanhang påminna om vad skogsarbetarnas egen fackliga organisation sade i sitt remissyttrande i fjol, när vi behandlade denna fråga. Eftersom jag tror att kammarens ledamöter har glömt innehållet i yttrandet och det inte finns med i det utlåtande vi behandlar i dag, skall jag be att få citera några rader ur det. Förbundet säger att användningen av motorsågar inom skogsbruket »har inneburit en stark rationalisering av avverkningsarbetet och medfört betydande vinster för hela vårt folkhushåll. Det absolut övervägande flertalet av de till ett beräknat antal av cirka 50 000 uppgående motorsågarna äges av enskilda skogs-

Om restitution av bensinskatt till skogsnäringen

arbetare.» — Nu är motorsågarnas antal uppe i 80 000. — »I många fall innebär detta», fortsätter förbundet, »att dessa fått ta stora ekonomiska risker med hänsyn till de förhållandevis höga kostnader, som anskaffningen av motorsågen innebär.» Sedan anför förbundet: »Vid förbundets senaste förbundskongress förelåg ett flertal motioner från förbundsavdelningar, vari krävdes åtgärder från förbundets sida för att få en ändring till stånd i detta förhållande. Det anfördes därvidlag också att man ser det som en rättvisefråga, att skogsarbetarna erhåller samma rätt till restitution av skatt på bensin som i dylika fall användes som drivmedel, vilken tidigare tillerkänts jordbruket, trädgårdsnäringen och fisket. Förbundet finner det därför angeläget framhålla, att de motioner som nu förelagts riksdagen har ett starkt stöd bland skogsarbetarna.»

Jag tror var och en kan understryka vad förbundet säger i sitt yttrande. Som också framgår av detta fackförbunds yttrande får skogsarbetarna också vidkännas mycket stora utlägg för sina motorsågar, och det lär knappast finnas någon arbetargrupp som har en så dyrbar verktygsuppsättning. Om man räknar med att det finns ungefär 80 000 motorsågar och att dessa kostat mellan 1 200 och 1 500 kronor stycket, så kommer man fram till att det finns investerat 100 miljoner kronor i skogsarbetarnas motorsågsutrustning. Detta betyder att det varje år måste nyinvesteras 25 miljoner kronor för att förnya motorsågsparken, då en motorsågs livslängd inte är mer än 4—5 år.

Nu anför utskottet som motivering för sitt avstyrkande av motionerna bl. a. att skogsbruket erhåller en viss återbäring av bensinskatt i form av anslagsanvisningar under nionde huvudtiteln till vägbyggnader i enskild ägo. Jag måste säga att jag har mycket svårt att förstå denna argumentering, då jag förmodar att dessa anslag utgår av bilskattemedel. Skogsarbetarna får väl för sina bilar erlägga både bil- och bensinskatt, och då tycker jag inte att de också skall behöva erlägga en skatt för motorsågarna,

ty jag har liksom herr Elofsson svårt att förstå att dessa motorsågar sliter på vägarna. Jag skulle tro att utskottet är ensamt om att tro något sådant.

Nu uppgår statens anslag till ifrågavarande skogsbilvägar till 7,7 miljoner kronor för innevarande år. Utgår man från skogsstyrelsens beräkningar av den bensin som förbrukas av skogsarbetarnas motorsågar, så skulle den bensinskatt som tas ut på dessa motorsågar uppgå till 2,9 miljoner kronor. Det är alltså i realiteten så att skogsarbetarna till avsevärd del över sina motorsågar får finansiera byggandet av skogsbilvägarna. Jag för min del har ju annars trott, att det är samhällets och skogsägarnas uppgift att bygga skogsbilvägar, och jag tror inte att dessa skogsbilvägar tillkommit i första hand för att betjäna skogsarbetarna. Sådana vägar byggdes långt innan motorsågarna började begagnas av skogsarbetarna — motorsågarna är ju en mycket ny företeelse inom skogsbruket — och man kan härvidlag fråga sig hur det skulle bli, om motorsågarna i en snar framtid skulle komma att drivas med annat bränsle än bensin. Skulle då anslagen till skogsbilvägarna minskas med det belopp, närmare 2,9 miljoner kronor, som man nu tar in i skatt från motorsågarna? Jag ställer den frågan. Det torde väl ändå vara ganska unikt att en arbetargrupp skall så att säga bygga egna vägar för att komma fram till sin arbetsplats, men detta måste bli konsekvensen av utskottets resonemang.

Nu framhåller också utskottet i sitt avstyrkande utlåtande att skogsnäringens restitutionsspörsmål bör få en mera enhetlig bedömning i anslutning till de överväganden som sker inom 1953 års trafikutredning. Jag säger nu som jag sade i fjol, att jag inte alls är säker på att denna trafikutredning kommer att syssla med dessa problem. Jag har också svårt att förstå vad detta har med skogsarbetarnas motorsågar att göra, allra helst sm riksdagen så sent som 1956 beslöt om återbäring av skatt för bensin till trädgårdsnäringens maskiner utan att det då sades ett ord om att man

Om restitution av bensinskatt till skogsnäringen

skulle invänta de förslag som skulle komma från 1953 års trafikutredning. Av vilken anledning var det så bråttom att höja återbäringen med 15 kronor för varje inom jordbruksnäringen bensindriven traktor, vilket skett i år? Hade man inte kunnat invänta vad denna trafikutredning har att säga också när det gäller dessa traktorer? Jag är fullt medveten om att den återbäring som det här är fråga om är en ekonomisk börda för staten. Men det är ju inte på grund därav som utskottet avstyrkt motionerna, utan det är helt andra skäl som ligger bakom utskottets avslagsyrkande. För övrigt uppgår den årliga kostnaden för det förslag som framförts i motionerna till ungefär samma belopp som det kostar att bygga en motorväg av 1,5 kilometers längd varje år. Man tycker också att detta nog skulle vara överkomligt med hänsyn till att man genom ett bifall i motionsyrkandet skapar rättvisa för skogarnas arbetare i förevarande fall.

Jag hade helst för min del velat yrka bifall till motionerna nr 352 i denna kammare och nr 419 i andra kammaren, men som frågan nu ligger till har jag ingen annan möjlighet än att yrka bifall till den vid utlåtagandet fogade reservationen.

Herr CARLSSON, OSCAR, (s):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av att jag vid fjolårets behandling av denna fråga tillhörde reservanterna men icke haft tillfälle att i år delta i sammansatta utskottets behandling av ärendet. Efter vad herrar Elofsson och Persson yttrat kan jag fatta mig mycket kort.

Vi är i alla fall i denna kammare i princip överens, skulle jag tro, om att allt vad som göras kan för att popularisera arbetet för skogarnas folk göras. Om man läser det senaste numret av den välredigerade facktidningen SIA skall man finna ett reportage som heter »Skall Olle gå från skogen?» När man har läst detta reportage kommer man underfund med att det fordras

många och stora insatser från samhällets och även från andras sida för att man skall få skogarnas folk att stanna kvar i skogen, och det torde väl ur nationens synpunkt vara angeläget att vi hejdar denna flykt från skogen som dagligen äger rum. Vi vet att domänverket och de stora skogsbolagen tar många initiativ och att de gör storartade insatser när det gäller att skapa trevnad och lönsamhet i skogsarbetet, men vi vet ju också att det fattas mycket. Man behöver bara hänvisa till det yttrande som skogsstyrelsen lämnat i frågan och som är redovisat i utskottets utlåtande för att förstå att den fond som här talas om i reservationen skulle bli till mycket stor nytta och gagn för skogarnas folk. Principen i frågan har, som här tidigare omtalats, riksdagen redan tagit ställning till. Det gäller således nu endast huruvida denna princip skall få vara gällande för skogsfolket liksom den fått vara gällande för jordbruksnäringen och trädgårdsnäringen. Jag anser således, herr talman, att det är en angelägen uppgift att man skapar möjlighet för trivsel, och en första åtgärd borde då vara att man avlägsnar alla sådana beslut som kan betraktas som orättvisa för en viss kategori människor och att man tillämpar besluten för samtliga som de bör tillämpas för. Då har man, i varje fall från riksdagens sida, i detta ärende gjort vad som bör göras.

Det är med hänsyn till detta, herr talman, och med hänsyn till att jag vet hur skogarnas folk har det, som jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Likalydande motioner behandlades vid fjolårets riksdag och avslogs då. Riksdagen ansåg att man borde avvakta den utredning som då arbetade och som väntades komma med ett förslag. Enligt vad utskottet nu inhämtat är utredningen beredd att lägga fram ett förslag under nästkommande år.

De nu föreliggande motionsparen

Om restitution av bensinskatt till skogsnäringen

skiljer sig något från varandra. I det ena motionsparet — där förstakammar-motionen har nr 351 — begär man helt enkelt restitution av bensinskatt för sådana maskiner som användes i skogsbruket, främst motorsågar, men — märk väl — även barkningsmaskiner. Dessa senare är sådana som, enligt vad jag förstår, skogsarbetarna inte håller sig med, utan det är bolagens och de enskilda skogsägarnas sak att skaffa barkningsmaskiner. Man har slopat den gamla metoden att använda barkspade, med vilken man ibland i trettio graders kyla försökte få bort den frusna barken från stockarna. I motion 351 begärs vidare, att man skall bilda en fond, ur vilken medel skall tas för yrkesutbildning, forskning, rationalisering o. s. v.

I den andra motionen, nr 352 i första kammaren, som herr Einar Persson talade för, begäres en utredning med förslag om restitution av skatt på bensin. Med anledning därav vill jag hänvisa till den pågående utredning, som håller på med att ur principiella synpunkter behandla denna restitutionsfråga, vilken vi skall ta ställning till i dag.

Beträffande den första motionens yrkanden om skapande av en fond, ur vilken man skulle kunna erhålla medel för yrkesutbildning, rationalisering och liknande, får jag hänvisa till vad utskottet skrivit, att skogsbruket under nästa budgetår erhåller 7,7 miljoner kronor till skogsbilvägar, vilket belopp avräknas mot automobilskattemedlen. Beträffande yrkesutbildningen finner man att Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln föreslagit 2 718 000 kronor till yrkesutbildning inom skogsbruket att betalas av skattemedel. Det går till kurser anordnade av skogsvårdsstyrelserna, det går till ungdoms- och lärlingskurser, och det går till vidareutbildning i skogsarbete och skogshushållning, instruktionskurser i skogsarbete och dessutom förmansutbildning o. s. v. Här erhålles alltså redan nu medel för det ändamål, till vilket anslag begäres i motion 351.

Om man mot denna bakgrund ser på vad motionärerna anfört i motiveringen till motion 351 skall man finna, att de själva säger att den grundläggande principen för bensinskattemedlens användning i första hand synes vara att sådana ändamål skall tillgodoses för vilka anslag ur riksstaten inte kan påräknas. Då frågar jag mig: Blir det någonting kvar av motionärernas önskemål beträffande användningen av medlen, sedan man nu sett att anslag redan begärts i statsverkspropositionen? Kvar kan då visserligen sägas stå något som jag inte räknat upp, nämligen anslaget till forskning, men även på detta område sker forskning med stöd av statsmedel. De i motionen framförda önskemålen angående restitutionen kan därför sägas ha tillgodosetts.

Låt mig sedan ta den andra motionen — av herr Einar Persson m. fl. — vari man begär en utredning om restitution av bensinskatt. Herr Persson talar om rättvisekrav och återopar den återbäring som nu gäller för jordbruket, fiskerinäringen och på senare tid även trädgårdsnäringen. Beträffande den sista formen av återbäring var ju meningarna delade både i denna kammare och i andra kammaren, och om jag minns rätt måste frågan avgöras genom gemensam votering. Motiveringen för motionen är rättvisesynpunkten. Men skall man driva rättvisesynpunkten så långt, då undrar jag, om man inte skall ge sig in på andra områden av näringslivet och se efter, om man inte skall låta också dem vederfaras rättvisa i form av skatteåterbäring.

Om jag fattade herr Einar Persson rätt, menade han att restitutionen skulle komma skogsarbetarna till godo. Det är en sak för sig. Av motionen framgår inte hur återbäringen skall komma skogsarbetarna till godo i andra former än man redan nu ger stöd av statsmedel. När det gäller fisket sker ingen enskild återbäring, utan det är en kollektiv återbäring till en fond, och i fråga om trädgårdsnäringen sker också kollektiv återbäring till en fond för vissa

Om restitution av bensinskatt till skogsnäringen

speciella ändamål, medan det inom jordbruket är en mera enskild återbäring med schablonmässiga belopp, som restitueras varje år. Där har man en olikhet. Skall man närmast räkna med att låta skogsarbetarna själva komma i åtnjutande av restitutionen, måste man tänka sig en direkt, enskild återbäring.

Här talas det om de mycket dyrbara redskap och verktyg som skogsarbetarna använder. Jag är överens med herr Persson om att motorsågarna är mycket dyrbara. Men är detta något alldeles speciellt? Är inte yrkesmännens maskiner ofta ganska dyrbara? Om man räknar ihop värdet av en snickares eller träarbetares verktyg, så ifrågasätter jag om man inte kommer upp till ganska väsentliga belopp för de huggmejslar, hyvlar och andra pinaler det kan bli fråga om. Snickaren får visserligen i sin deklaration göra ett mindre avdrag för sina verktyg, men det kan väl också skogsarbetaren göra.

Herr Oscar Carlsson var vidare inne på skogsstyrelsens yttrande. Jag har också läst detta och fäst mig vid vad styrelsen uttalat på denna punkt. Styrelsen har därvid i en mening, som jag skulle vilja citera, anfört att för ett snabbt tillgodoseende av dessa behov kräves under några år extra anslag utöver riksstaternas. Det innebär bara att skogsstyrelsen i detta fall vill via motionerna få mera pengar till sitt förhållande än vad riksdagen vid sin prövning av statsverkspropositionen ansett att styrelsen bör ha. Om nu riksdagen vid prövningen av nionde huvudtiteln kommit fram till, enligt Kungl. Maj:ts förslag och enligt motioner på detta område, att styrelsens utbildningsverksamhet skall bedrivas inom en viss ram, skall man då på andra vägar försöka ge styrelsen ett extra anslag utöver vad riksdagen tidigare ansett att styrelsen bör ha?

Med denna motivering, herr talman, har jag i någon mån sökt ge uttryck åt vad utskottet ansett sig ha som bakgrund för sitt ställningstagande i denna fråga, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! Om riksdagen skulle vara konsekvent, vilket den tyvärr långt ifrån alltid är, skulle den självfallet inte kunna undgå att inse att det krav som här har ställts från skogsarbetarhåll är berättigat i lika hög grad som den förman som jordbruket, trädgårdsnäringen och fisket redan fått sig tillerkänd.

Jag skall inte här ingå på en detaljbekrivning i likhet med den som presenterats av herr Hjalmar Nilsson. Jag vill bara i likhet med herr Gustaf Elofsson framhålla att ingen rimligtvis kan påstå att de redskap som skogsarbetarna använder i själva skogsbruket på något sätt är väggående eller åsamkar vägsplitage. Om jag inte missuppfattar saken har riksdagen en gång knäsat den principen att restitution av bensinskatt i första hand skall gälla vid användning av sådana redskap som inte är väggående. Jag kan därför, herr talman, helt instämma i yrkandet om bifall till den föreliggande reservationen.

Däremot kan jag inte biträda det motionspar, som har framburits av herr Einar Persson samt av herr Persson i Tandö, ty dessa motioner syftar mycket vidare. Man inriktar sig här på en utredning, där frågan om restitution till sågverksindustrin för dess bensindrivna motorer också skulle tas in i bilden. Jag förnekar inte att det ur rent principiell synpunkt och med tanke på konsekvensen kan ligga någonting i en sådan tanke. Skulle man emellertid ge sig in på den frågan, bleve det ett så omfattande förslag att det kunde bli ett vanskligt äventyr. För övrigt kan man inte i dagens statsfinansiella läge förordna en så vidsträckt omfattning av restitutionen. Man har anledning att vara restriktiv på denna punkt, som utskottet på något ställe säger.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Bara några korta repliker till herr Hjalmar Nilsson.

Om restitution av bensinskatt till skogsnäringen

Eftersom man här talar om 1953 års trafikutredning vore det av ett mycket stort intresse att få ett direkt svar på om utredningen verkligen kommer att syssla med frågan om restitution av bensinskatt beträffande skogsbrukets arbetsmaskiner. Jag hemställer om ett sådant svar och att eventuellt få uppläst något därom ur vad denna utredning kan ha kommit till i sitt arbete.

Man vill här begagna användningen av barkningsmaskiner som hinder för skogsarbetarna att få återbäring av skatt för bensin till motorsågar. Hur många barkmaskiner finns det i landet? Det finns en i min hemkommun. Den körs aldrig på skogsvägar, utan den håller sig på de stora vägarna och ställs upp efter älvarna. Man kan därför inte slå ihjäl återbäringskravet bara därför att det finns en och annan barkningsmaskin här och var i landet. För närvarande barkas för övrigt större delen av timret med hjälp av barkspadar och inte i barkningsmaskiner.

Vidare nämndes några ord om utredning. Ja, vi har begärt en utredning i våra motioner, och jag tycker att utskottet hade kunnat vara så pass generöst att det gått med på en utredning, men denna begäran har man inte velat lyssna till.

Detta anslag på 7,7 miljoner kronor har jag varit inne på i mitt tidigare anförande. Jag tycker att det är egendomligt att man här skall behöva ta större delen av detta anslag i anspråk för restitution av bensinskatt när det gäller skogsarbetarnas motorsågar. Finns det någon annan arbetargrupp som får lov att bygga sina egna vägar än just skogsarbetarna? Det anslag till yrkesutbildning och kortare kurser för undervisning i handhavandet av motorsågar, som under nionde huvudtiteln upptagits med två miljoner kronor, förslår inte långt. Vi har ju för närvarande stora grupper av ungdomar som skall in i detta yrke, och dessa får inte hantera en motorsåg, om de inte gått igenom en kortare kurs i motorsågarnas skötsel. Det är självfallet att man får se till att dessa kurser kommer till stånd, så att ungdomar-

na kan börja ett jobb i skogen och inte — såsom nämnts förut — behöver gå ifrån skogen.

Jag nämnde rättvisesynpunkterna, men det var inte bara jag som talade om dessa rättvisesynpunkter, utan det var Skogs- och flottningsarbetareförbundet som gjorde det på sin kongress — och detta förbund är väl ändå vittnesgillt i detta sammanhang, skulle jag tro.

Vidare sade herr Hjalmar Nilsson att om skogsarbetarna skulle få någon nytta av det hela, måste det bli en återbäring till varje enskild skogsarbetare. Men det går väl lika bra att ordna detta genom en kollektiv återbäring.

Med de dyrbara redskap som skogsarbetarna har måste de ju genomgå utbildningskurser för att lära sig att sköta redskapen så effektivt som möjligt så att dessa redskap kan ge det bästa möjliga ekonomiska utbyte. Det är inte alls så, som herr Hjalmar Nilsson säger, att snickarna har en lika dyrbar verktygsuppsättning som skogsarbetarna. Jag skulle tro att en snickares verktygsuppsättning kostar ungefär 400 kronor, och dessa verktyg behöver åtminstone inte förnyas vart fjärde eller femte år som fallet är med motorsågarna.

Det var dessa synpunkter jag tänkt framföra, och jag kanske får återkomma ytterligare en gång.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Med anledning av herr Hjalmar Nilssons erinran att det till skogsägarna utgår anslag till vägar i enskild ägo på 7,7 miljoner kronor, vill jag säga att herr Nilsson glömde att tala om att det också uttas skogsvårdsavgifter som vida överstiger denna summa.

Herr Nilsson kom sedan in på frågan varför en skogsarbetare som har motorsåg skulle få restitution av skatt på bensinen till motorsågen, när en snickare som har så dyrbara verktyg inte får någon sådan restitution. Ja, herr Nilsson, om en snickare köper sina verktyg tror jag inte att dessa kostar hälften så mycket som en motorsåg kostar.

Vidare sade herr Nilsson att om det

Om restitution av bensinskatt till skogsnäringen

skulle vara rättvisa i detta fall skulle restitutionen komma varje enskild arbetare till godo. Ja, om herr Nilsson kan medverka till detta skall jag gärna vara med på det. Jag tycker att det är rimligt och rättvist att var och en som begagnar motorsåg får restitution av skatten på den bensin han använder till sin motorsåg. Om jag fattade herr Nilssons anförande rätt skulle restitutionen annars inte komma arbetaren till godo utan komma skogsägaren till godo. Då finns det väl möjlighet att försöka få sådana ändringar att återbäringen kommer dem till godo som verkligen skall ha den.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Herr Elofsson har missuppfattat mig, eller också hörde han inte på vad jag sade; jag drog nämligen inte någon jämförelse mellan snickarens verktyg och skogsarbetarens. Jag sade bara att en snickare kunde ha en lika dyrbar verktygsutrustning som en skogsarbetare, och jag behöver inte ta tillbaka detta. Med den nuvarande tekniska utvecklingen finns det nämligen rätt dyrbara maskiner som en träarbetare har — det är inte tu tal om den saken. Man kan finna detta, om man börjar titta på vad snickarna har för verktyg, t. ex. de elektriskt drivna borrar och sådana saker som de för närvarande får köpa för rätt mycket pengar, om de skall ha en god utrustning.

Vidare vill jag säga herr Einar Persson att jag inte tror att grabbarna som tar arbete ute i skogen absolut måste ha en kurs för att lära sig sköta en motorsåg. Om vi nämligen ser på det motorintresse som i allmänhet finns när det gäller bilar, mopeder och motorcyklar, förstår vi att det inte är någon större svårighet för dem att köra en motorsåg. Vad de behöver är utbildning i att kunna aptera ett träd, och det är en annan sak. Jag var, herr Persson, i tillfälle att på en marknad i höstas i ett större samhälle uppe i norra Sverige, där det framför allt demonstrerades olika typer av motorsågar, se en

ganska stor ring av intresserade, framför allt yngre pojkar, och dessa körde i tur och ordning motorsågarna och provsågade, och jag lade märke till att det inte var någon som en enda gång missade ett enda grepp på motorsågarna. Jag tror därför inte att man skall använda sådana skäl när man diskuterar denna fråga.

Vidare vill jag bara på den direkta frågan säga att 1953 års trafikutredning skall inta en principiell ståndpunkt till frågan om restitutionen av bensinskattemedel i hela dess vidd; om man alltså över huvud taget skall ha någon restitution av skatt på bensin eller inte. När den utredningen framlagt sitt förslag med en principiell ståndpunkt i frågan, får man ta upp detaljspörsmålen.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Som motionär måste jag efter det anförande som herr Nilsson höll säga några ord. Först och främst vill jag säga, att herr Hjalmar Nilsson nämnde att det inte fanns någonting kvar av motiveringen i den motion, som jag varit med om att väcka i denna kammare. Jag skulle efter den argumentering som herr Nilsson här har anfört kunna säga precis detsamma, kanske med mera fog, nämligen att av utskottets utlåtande i sak i denna fråga finns ingenting kvar, och om kammaren vill se det hela sakligt måste den rösta för reservationen.

När det här som argument anfördes att den ungdom som får hand om en motorsåg inte behöver lära sig att sköta den, ligger detta på en sådan nivå att någon argumentering från min sida i och för sig är obehövlig. Vidare anføres av utskottet som ett starkt motiv bl. a. att en utredning, benämnd 1953 års trafikutredning, skall ta upp denna fråga i dess helhet. Utskottet säger följande: »Skogsnäringens restitutionsfråga borde liksom övriga spörsmål av samma innebörd övervägas i ett sammanhang vid den fortsatta utredning rörande restitution av bensinskatt, som anknyter till 1953 års trafikutredning.» Detta innebär

Om restitution av bensinskatt till skogsnäringen

att man tror att ett sådant övervägande skall ske, men därom vet vi intet.

Den argumentering som i övrigt tillgripits är denna, att det bl. a. till skogsbilvägarna utgått inte mindre än 7,7 miljoner kronor. Ja, jag vill bara fråga utskottsmajoriteten i detta sammanhang: Vad har detta att göra med frågan om restitution till ägarna av motorsågarna? Det är en sammanblandning av olika saker, som inte på något sätt har med varandra att göra. De 7,7 miljoner kronorna baseras på 1955 års skogsvårdsutredning, som i medvetande om hur mycket de enskilda skogsbilvägarna begagnades av bilar kom fram till att dessa var berättigade inte till 7,7 miljoner utan till något över 12 miljoner kronor av bensinskattemedel. Det är ju en sak för sig, och detta har inte riksdagen infriat med det belopp som bort ske. Det här är en annan sak, nämligen att skogsarbetarna skall få tillbaka skattemedel, som åtminstone motionärerna och även reservanterna anser det vara oskäligt att belasta dem med.

Man kan ju tala om denna fråga som en rättvisefråga. Jag vill inte på något sätt bli känslomässig, men när det gäller en så stor summa som 2,9 miljoner kronor vill jag ändock, om det nu inte må lända till någonting annat, få antecknat till kammarens protokoll att jag anser att det är lika skäligt och lika riktigt att man ger skogsarbetarna denna restitution som att man ger restitution till jordbruket för traktorerna. Jag tror att man måste komma fram till att det är lika värdefullt för den enskilda skogsarbetaren att få dessa medel kollektivt som om de skulle utgå till honom personligen, ty medlen kommer att användas så att de enskilda skogsarbetarna får del av dem.

Jag vill uppmana herr Hjalmar Nilsson att läsa även reservationen och inte bara utskottets utlåtande, ty i reservationen anvisas det bl. a. vad pengarna skall användas till, och det är ändamål som det tidigare inte funnits pengar till under något annan rubrik i riksstaten.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag skall inte kvittera min bänkkamrats, herr Sundins, ord med att tala om dålig argumentering. Jag skall endast säga att det i detta fall inte går att med den senaste argumenteringen skjuta skogsarbetaren framför sig när man tar ställning till denna fråga. Ty inte ens enligt herr Sundins egen motion, I: 351, kommer medlen skogsarbetarna till godo annat än i form av ett eventuellt anslag ur en fond till utbildning. Det är motionärernas syfte. Jag behöver inte läsa i reservationen. Det är tillräckligt att läsa i motionen. Om reservanterna har kommit med något annat förslag i reservationen må det stå för deras egen del. Här har utskottet haft att ta ställning till en motion och inte till en reservation.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Persson, Einar, och herr Elofsson, Gustaf, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Om viss restitution av energiskatt på bränsle

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Persson, Einar*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 57.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om viss restitution av energiskatt på bränsle

Föredrogs ånyo sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner angående viss restitution av energiskatt på bränsle.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 350, av herr *Hermansson m. fl.*, samt II: 417, av herr *Grebäck m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen skulle besluta dels att i princip medgiva, att ett belopp, motsvarande hälften av vad vid yrkesmässigt bedriven växthusodling under 1958 erlagts i energiskatt på bränsle, finge kollektivt restitueras till näringsutövarna, dels att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående dels det belopp, som skäligen borde ifrågakomma och dels de ändamål, vartill medlen måtte disponeras med beaktande av de i motionerna framförda synpunkterna.

Enligt överenskommelse mellan bevillningsutskottet och jordbruksutskottet hade förenämnda motioner hänskjutits till behandling av sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott, vilket utskott i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 350 och II: 417.

Reservation hade anförts av herrar *Pettersson i Dahl, Hagberg, Gustaf Elofsson, Kollberg, Stiernstedt, Nord, Antby, Franzén och Hæggbloom*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 350 och II: 417 måtte

1) besluta att i princip medgiva, att ett belopp, motsvarande hälften av vad vid yrkesmässigt bedriven växthusodling under 1958 erlagts i energiskatt på bränsle, finge kollektivt restitueras till näringsutövarna;

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående dels det belopp, som skäligen borde ifrågakomma och dels de ändamål, vartill medlen måtte disponeras med beaktande av de i motionerna framförda synpunkterna.

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! Enligt förordningen om energiskatt den 31 maj 1957 — jag nämner dag och årtal, ty det har viss betydelse i detta sammanhang — kan Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer medge befrielse från eller återbäring av skatt. Enligt 10 § tredje stycket samma förordning må beskattningsmyndigheten medge skäligen nedsättning av skatten, där kostnaden för bränsle vid industriell tillverkning till mera betydande del ingår i tillverkningskostnaden. Kontrollstyrelsen har vid sitt ställningstagande till frågan om skattenedsättning tillämpat den av energiskattenämnden definierade principen att, därest kostnaden mera märkbart överstiger en procent av de framställda produkternas saluvärde, detta förhållande bör tillmätas avgörande betydelse för frågan om skattenedsättning, även om andra särskilda skäl för nedsättning av skatten icke föreligger.

Nu måste man konstatera det onekligen egendomliga att trädgårdsnäringen av någon anledning ända till för ett par månader sedan har ställts utanför en ordning som i detta hänseende gäller

Om viss restitution av energiskatt på bränsle

för alla andra svenska näringsgrenar. Man undrar vad anledningen till detta förhållande kan vara. Man får en förklaring uti utskottsutlåtandet, som är så pass märklig, att jag tycker jag har anledning besvara kammaren med att läsa upp den. Det heter på sid. 2 under rubriken »Frågans tidigare behandling»: »Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund ingav den 15 juli 1957 till Kungl. Maj:t ansökan om nedsättning av energiskatten för bränsle som användes för yrkesmässig växthusodling. Framställningen remitterades den 20 juli 1957 för utlåtande till kontrollstyrelsen, som överlämnade ärendet för yttrande till energiskattenämnden. Energiskattenämndens yttrande till kontrollstyrelsen avgavs den 7 januari 1958, och kontrollstyrelsens utlåtande till Kungl. Maj:t lämnades den 11 april 1958. Kungl. Maj:t begärde därefter en del kompletterande utredningar, vilka kontrollstyrelsen avlämnade den 14 november 1958.»

Som ett resultat av dessa sina överväganden kom energiskattenämnden och kontrollstyrelsen fram till att en nedsättning av skatten med 50 procent borde ske i fråga om bränsle, som förbrukas inom yrkesmässigt bedriven växthusodling. Kungl. Maj:t fattade beslut i frågan den 30 december 1958. Enligt detta medgavs ifrågavarande näringsidkare en nedsättning med 50 procent av energiskatten från och med den 1 januari i år. Kungl. Maj:ts beslut utgör vidare en bekräftelse på att trädgårdsnäringen tillhör den grupp företag med särskilt bränslekrävande produktion, som enligt riksdagens beslut bör erhålla nedsättning av skattesatsen.

Vilken är nu den reella innebörden av allt detta, ärade ledamöter av kammaren? Jo, den är att under de ett och ett halvt år som papperen på detta sätt har valsat från myndighet till myndighet, till Kungl. Maj:t och från Kungl. Maj:t tillbaka till myndighet, har trädgårdsnäringen icke erhållit den jämställdhet med andra svenska näringar, som den varit berättigad till. Nu har den omsider fått den, men detta räknas

endast från den 1 januari i år, under det att bestämmelserna för näringslivet i övrigt gäller från lagens ikraftträdande. På grund av dröjsmålet med besked i ärendet har alltså växthusodlarna under motsvarande tid fått vidkännas en skattebelastning, som väsentligt överstiger genomsnittet för industrien i allmänhet, och därmed naturligtvis en fördyring av produktionskostnaderna, som, såvitt man kan förstå, inte kunnat kompenseras genom högra produktpriser.

Det, som nu föreslås i motionerna och i reservationen, är att riksdagen måtte besluta att i princip medge att ett belopp motsvarande hälften av vad vid yrkesmässigt bedriven växthusodling under år 1958 erlagts i energiskatt på bränsle må kollektivt restitueras till näringsutövarna, samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående dels det belopp, som skäligen bör ifrågakomma, dels det ändamål vartill medlen må disponeras.

I fråga om medlens disponering har i de väckta motionerna en hel del olika uppslag framförts. Man har också angivit trädgårdsnäringsutredningen som ett lämpligt organ att närmare pröva den sidan av saken.

Hur ser nu utskottsmajoriteten på denna onekligen ganska egendomliga angelägenhet? Utskottsmajoriteten tycker, att det kan räcka med den ordning, som, enligt vad jag för en stund sedan påpekade, gäller från och med den 1 januari i år, och vill alltså inte vara med om den retroaktiva restitution för år 1958, som det skulle bli fråga om. Man har alltså inget sinne för den sidan av problemet att växthusodlingen under ett och ett halvt år inte kommit i åtnjutande av samma rättighet, som hela det svenska näringslivet i övrigt haft i detta sammanhang. Vilket motiv har då utskottsmajoriteten för sitt ställningstagande? Jo, »enligt utskottets uppfattning lär det icke vara möjligt att i efterhand konstatera i vilken mån energiskatten i detta fall slutligt burits av näringsidkarna». Det står faktiskt så i utskottsmajoritetens motivering.

Härtill kan, herr talman, i all korthet

Om viss restitution av energiskatt på bränsle

erinras därom att i de fall, då skattnedsättning med stöd av 10 § energiskatteförordningen medgivits industriföretag, har nedsättningen regelmässigt givits retroaktiv verkan. Man har alltså för hela näringslivet i övrigt utan olägenhet kunnat tillämpa denna princip, men nu anser plötsligt utskottsmajoriteten, att det är omöjligt att göra det för växthusodlingen. Man får ingen närmare förklaring till varför utskottet anser detta. Mot bakgrunden av att detta retroaktiva förfarande praktiseras för hela näringslivet i övrigt anser jag det vara skäligt att även ett beslut om skattnedsättning för växthusodlingen gives retroaktiv karaktär.

Herr talman! Med dessa ord hemställer jag om bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Vid behandlingen av denna motion har utskottet konstaterat att det är synnerligen svårt att så här i efterhand kunna bedöma i vilken mån energiskatten i detta fall slutligt burits av näringsidkarna. Det sannolika är ju att de ökade kostnaderna helt enkelt fått betalas av konsumenterna. Därtill kommer att man haft kraftigt fallande bränslepriser under fjolåret. Växthusodlingen omfattar också i vart fall till viss del produkter, för vilka efterfrågan är mindre priskänslig. Utskottet har av dessa skäl inte ansett sig kunna bifalla motionärernas förslag.

Herr Hagberg hävdar nu att även växthusodlingen bör ha rätt till denna retroaktiva återbäring. Det är emellertid som sagt svårt att konstatera huruvida näringens utövare verkligen själva fått bära några ökade kostnader på grund av energiskatten. Som konsument måste jag säga att det bjuder mig emot att ge restitution för energiskatten till speciellt denna näringsgren, då man ju vet att prisfluktuationerna för dess produkter är mycket små. Det finns heller ingen möjlighet att kontrollera huruvida näringens utövare verkligen själva fått svara för de ökade

kostnaderna eller om det inte är konsumenterna som till sist fått betala merkostnaden.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga att jag är principiell motståndare till att man skall ge restitution på detta område. Har vi infört en skatt skall den bäras av alla samhällsgrupper, och undantag skall inte göras för en viss grupp, vilket man begär i detta fall. Jag tycker det är orimligt att slå in på en sådan väg. Det är mot den bakgrunden, jag tagit ställning till denna fråga, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag får nog säga att det senaste anförandet överraskade mig något. Den ärade talaren förklarade, att han av princip inte kunde vara med om att på detta sätt göra undantag för en speciell näring i fråga om restitutionen. Ja, men det är ju inte detta som saken gäller. Vad det här gäller är att alla andra näringar utom växthusodlingen i princip har rätt till retroaktiv nedsättning av energiskatt på bränsle och att denna princip, som jag i mitt förra anförande tillät mig påvisa, också kommit till användning. Växthusodlingen har helt enkelt blivit bortglömd i detta sammanhang på grund av de omständigheter som jag tidigare redovisat. Herr Hjalmar Nilsson har själv varit med om att knäsetta principen om rätt till restitution i energiskatteförordningen för näringslivet. Men just växthusodlingen har inte kommit med.

Den ärade talaren förmenar vidare att man inte har någon garanti för att inte ytterst konsumenterna i form av ökade priser har fått betala den skatt, som näringen har fått erlägga. Jag är litet överraskad även över detta uttalande, ty betänkandet ger inget stöd för detsamma. Om herr Hjalmar Nilsson studerar kontrollstyrelsens och energiskattnämndens uttalanden i saken finner han att dessa i detta hänseende är av en sådan innebörd, att de måste göra herr Hjalmar Nilsson särdeles betänksam. Jag kan

Om obligatorisk ansvarighetsförsäkring för moped

inskränka mig till att ordagrant läsa upp vad utskottet — alltså under rubriken »Frågans tidigare behandling» — självt har skrivit: »Enligt energiskattenämndens och kontrollstyrelsens uppfattning måste skattebelastningens storlek för växthusodlingen, sedd i belysning av den ringa lönsamheten inom branschen och svårigheterna på grund av utländsk konkurrens att övervältra skatten på konsumenterna, få anses utgöra sådana synnerliga skäl som avses i denna paragraf.»

Kontrollstyrelsen och energiskattenämnden delar synbarligen inte herr Hjalmar Nilssons uppfattning.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 60.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 29, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pension åt städerskan vid riksbankens sedeltryckeri Hilma Nilsson, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till konkurslagen; samt

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 5 och 8 §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om obligatorisk ansvarighetsförsäkring för moped

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om obligatorisk ansvarighetsförsäkring för moped.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 39 i första kammaren av herr *Elofsson*, *Gustaf*, *m. fl.* samt nr 57 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Tvärålund *m. fl.*,

dels ock motionen II:85 av herr *Ståhl*.

Om obligatorisk ansvarighetsförsäkring för moped

I motionerna I: 39 och II: 57 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag om införande av obligatorisk ansvarighetsförsäkring för moped i enlighet med motionernas syfte.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner,

- 1) I: 39 och II: 57; samt
- 2) II: 85,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Om man har sett den utveckling som mopedväsendet har fått i vårt land och betraktat de många gånger unga förare som använder sig av dessa fordon, ställes man inför frågan om inte en ansvarighetsförsäkring borde vara obligatorisk i detta fall.

Vi har ju vid oändligt många tillfällen sett hur dessa unga förare har farit fram med ganska stor oförsiktighet och på så sätt förorsakat skador. När sedan den skadelidande har begärt ersättning har det visat sig att han inte haft möjlighet att få ut sådan. Där har inte funnits någonting att ta.

Kammarens ledamöter har i dag på sina bord fått en departementsskrivelse via statens upplysningsbyrå. I denna skrivelse, som behandlar just frågan om mopedförsäkring, framhålles starkt att en obligatorisk försäkring bör införas fortast möjligt.

Sedan är naturligtvis frågan i vilken form försäkringen skall införas. Enligt min mening är det enda rätta att registrera mopederna och föreskriva obligatorisk försäkring för varje mopedförare. För inte länge sedan inträffade det att en ung mopedist, som for vårdslöst fram i halt väglag, slirade och körde på en äldre människa som fick benet avslaget. Den skadade har ingen möjlighet att få ersättning, eftersom mopedisten saknade försäkring och inte har någonting att betala med. Jag tycker inte att man skall låta det fortgå på detta sätt, herr talman, utan vi måste med hänsyn till mo-

pedismens utveckling i vårt land åstadkomma ett försäkringsskydd. Vid årsskiftet fanns — enligt den senaste redogörelse jag sett — över 600 000 mopeder i landet, och vi som far på vägarna vet att mopedåkarna många gånger färdas betydligt oförsiktigare än bilisterna, som visserligen också ganska ofta kör slarvigt. Alla har ju rätt att färdas på våra vägar, men särskilt i städer och samhällen, där trafiken inte alltid löper jämnt, försöker mopedåkarna ofta tränga sig fram på alla möjliga sätt.

Jag har därför ansett att en obligatorisk ansvarighetsförsäkring för mopeder borde införas. Utskottet har inte velat gå med på förslaget utan hänvisar till en utredning. Det talesättet är ju vanligt här i riksdagen — kan man bara hänvisa till någon pågående utredning och stjälp över frågan dit, så blir man ju av med den för tillfället. Men jag tror, herr talman, att utvecklingen har blivit sådan att en obligatorisk mopedförsäkring måste införas och det ganska skyndsamt, om man skall kunna ersätta de skadelidande vid olyckor som vållas av mopeder. Såvitt jag förstår finns ingen annan möjlighet att åstadkomma detta än genom en obligatorisk försäkring.

Jag skall inte i dag ställa något yrkande, herr talman, eftersom det inte lönar sig mot ett enhälligt utskott, men jag vill framhålla att det bör ligga i statmakternas intresse att fortast möjligt söka lösa denna fråga och skapa ett skydd för övriga trafikanter.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, som det brukar heta, utan vill bara säga att det inte är utredning som utskottet föreslår. Från fabrikanthåll har tagits initiativ i den riktningen att man vid försäljning av nya mopeder skulle i priset inkludera en försäkringsavgift för hela den tid mopeden kan användas, och det är resultatet av detta initiativ vi vill avvakta innan vi tar närmare ställning till frågan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om riskförsäkring vid farligt räddningsarbete

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Om riskförsäkring vid farligt räddningsarbete

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om riskförsäkring vid farligt räddningsarbete.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade likalydande motioner, nr 328 i första kammaren av herr *Mattsson* samt nr 400 i andra kammaren av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Jansson* i Benestad, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan rörande riskförsäkring vid farligt räddningsarbete i samband med katastrofrisk.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 328 och II: 400, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 328 och II: 400, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om riskskydd för dem som deltog i farligt räddningsarbete.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Till detta utlåtande finns antecknad en reservation, som jag skall be att något få motivera.

Vid katastroftillbud måste alla krafter sättas till för att inte omfattningen och skadegörelsen skall bli större än nödvändigt är. Vi har exempel på detta i de översvämningar som har drabbat och som fortfarande drabbar vissa älvdalar, främst i Värmland och i mitt eget

län, Kopparbergs län. Ett annat slag av dylik skadegörelse hade vi ju i Mohedafallet år 1958, som också var ett exempel på att det måste till något av alarmberedskap för att förhindra att verkningarna av en olycka ytterligare skulle sprida sig. Vid dylika tillbud fordras rådhighet och hastigt ingripande för att följderna av en katastrof inte skall bli större eller förstoras. Vid sådana ingripanden frågar inte alltid de deltagande efter vilka risker de löper till liv och lem, med åtföljande verkningar för de anhöriga. Att det måste till ett skydd för de deltagande torde stå klart för alla. Frågan om hur detta skydd är ordnat och hur det bör utformas aktualiserades inte minst i samband med Mohedaolyckan år 1958. Detta spörsmål har nu tagits upp i tvenne motioner, nämligen nr 328 i första kammaren och nr 400 i andra kammaren.

I motionerna hemställs att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande riskförsäkring vid farligt räddningsarbete i samband med katastrofrisk. Att detta skydd inte är tillfredsställande framgår av såväl riksförsäkringsanstaltens yttrande som av utskottets utlåtande. De nuvarande bestämmelserna innebär att den som i egenskap av anställd deltar i räddningsarbetet genom bestämmelserna i yrkesskadeförsäkringslagen i allmänhet är försäkrad för de risker som han löper. Såsom anställd räknas också den som tillfälligt anställts för att delta i räddningsarbetet. Vidare är värnpliktiga och viss militär personal, som utkommenderas för att delta i dylikt räddningsarbete, också försäkringsskyddade. Men det finns en grupp som är fullständigt utan skydd, nämligen de, som utan att ha anställningsförhållande deltar i ett räddningsarbete. Från motionärernas sida hävdas, att det är motiverat med ett skydd även för dessa människors vidkommande, ty deras insats är lika nödvändig och lika välbehövlig som övrigas insats.

Det finns exempel på att det går att lösa frågan om ersättning för deltagande i räddningsarbete. I gällande brandlag-

Ang. den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna stiftning föreskrives, att den som har deltagit eller på annat sätt varit verksam vid släckning av brand är tillförsäkrad ersättning av statsmedel för skada som därvid åsamkats honom. Där göres inget undantag.

Utskottet har baserat sitt utlåtande inte minst på riks försäkringsanstaltens yttrande. Anstalten har framhållit, att det inte kan anses sakligt motiverat att införa ett riskskydd endast för dem som deltagit i räddningsarbete vid katastrof eller risk för katastrof och lämnar deltagare i annat farligt räddningsarbete utan sådant skydd. Utskottet delar riks försäkringsanstaltens uppfattning och säger att en försäkring av förevarande slag således borde omfatta alla slag av farligt räddningsarbete. Vi anser att den utredning som påyrkats från motionärernas sida också borde omfatta dessa detaljer, och den skulle även göra det, därest den kom till stånd.

Jag ber, herr talman, att med hänvisning till vad jag här anfört få yrka bifall till den reservation, som herr Gustavsson i Alvesta och jag har antecknat till utskottets utlåtande.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Om man skall ordna en försäkring i någon form måste man ju känna till skaderiskens omfattning. Eftersom det i förevarande fall gäller naturkatastrofer och liknande saker kan ingen på förhand beräkna vilken omfattning skaderisken kan få vare sig det ena eller det andra året, och inte heller vilka som drabbas av skadan. Det är följaktligen praktiskt omöjligt att beräkna vilka premier som skulle betalas för denna försäkring, och likaså är det naturligtvis omöjligt att veta vilka som skulle betala dessa premier. Denna fråga kan rimligen inte lösas på något annat sätt än att det allmänna svarar för eventuella ersättningar. Under sådana förhållanden är det ju ganska meningslöst att gå omvägen över en försäkringsform. I stället måste man säga, såsom utskottet har gjort, att i de fall då någon behöver träda emellan för att ersätta

de skador, som har vållats på egendom eller på person, får det allmänna svara för den saken. Jag kan inte finna någon annan lösning, och ingen har heller kunnat anvisa någon annan lösning. Därför är det också fullständigt meningslöst med en utredning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förre propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion om allmänna barnbidrag för vissa blinda och döva barn, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion angående den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 313 i första kammaren av fru *Segerstedt-Wiberg* och fru *Hamrin-Thorell* samt nr 385 i andra kammaren av herrar *von Friesen* och *Munktel*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utarbetande av bestämmelser, enligt vilka f. d. medborgare i de baltiska länderna kunde få ställning som statslösa.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

Ang. den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna att motionerna I: 313 och II: 385 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Ringaby* och *Lothigius* samt fröken *Höjer*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 313 och II: 385 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande en lagstiftning, som öppnade möjlighet för utländsk medborgare att under vissa förutsättningar här vinna befrielse från sitt utländska medborgarskap.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Den motion, som i denna kammare väckts av bl. a. fru Segerstedt-Wiberg, behandlar ett ämne vars bakgrund är en mycket mörk fläck i historien och som rymmer en mängd av mänskligt lidande och mänsklig tragedi.

De cirka 7 000 baltiska flyktingar, som för närvarande lever och verkar i vårt land, har ett medborgarskap som är bestämt av ett visst datum, nämligen den 7 september 1940. De balter som kom hit före detta datum bokfördes som statslösa, och de som kommit senare — och det är kanske de flesta — har bokförts som sovjetryska medborgare. Dessa olyckliga människor kan givetvis inte på något sätt, varken historiskt eller rasbiologiskt, känna någon naturlig samhörighet med Sovjet och detta påtvingade medborgarskap. Sedan Sverige den 4 april 1941 erkänt den ryska lagen av den 7 september 1940, är givetvis ur strikt juridisk synpunkt de balter som kommit till Sverige efter lagens tillkomst att betrakta som sovjetmedborgare, men ur moralisk och humanitär synpunkt är ju problemet inte tillfredsställande löst.

Vi reservanter har den uppfattningen att problemet skulle kunna lösas på ett betydligt mjukare och humanare sätt, så att de mänskliga rättigheterna bättre bleve tillgodosedda. Den enskilde individens önskemål i detta avseende bör

givetvis i största möjliga utsträckning tillgodoses. Så har skett exempelvis när det gäller svenska medborgare; under vissa omständigheter kan nämligen Konungen befria en person från hans svenska medborgarskap, därest vederbörande själv skulle önska det. Vi kan inte se någon som helst rimlig anledning till att en baltisk sovjetmedborgare, som kanske för sitt återstående liv kommer att vara bosatt i Sverige, inte skulle kunna få åtnjuta samma rättighet. Andra länder har visat betydligt större förståelse för dessa hårt drabbade människor, och det vore givetvis önskvärt att flera länder likformigt och gemensamt löste detta problem på ett humant sätt. En baltisk flykting, som t. ex. i England blivit befriad från sitt ryska medborgarskap, blir efter vad jag förstår ånyo sovjetrisk medborgare, om han av någon anledning skulle bli bosatt i Sverige.

Även om ett tillmötesgående av dessa människors önskan att bli befriade från ett medborgarskap, som de inte kan acceptera, till allra största delen är ett humanitärt intresse, har saken likväl också en ganska stor praktisk betydelse. När det gäller familjerättsliga spörsmål såsom ingående av äktenskap och arvsfrågor, när det gäller rätt att driva näring och i fråga om många sociala förmåner spelar det en ganska stor roll om man är svensk medborgare eller ej. Vi svenskar åtnjuter ännu, herr talman, ett ganska stort mått av frihet, och vi är med rätta stolta över både denna frihet och vårt rättsväsen. Men det finns tyvärr en minoritet vars många gånger berättigade önskemål inte har blivit tillgodosedda. De nu gällande lagarna i fråga om de baltiska flyktingarna kunde kanske vara förståeliga och acceptabla under de förhållanden som rådde år 1941 när de tillkom. Men mycket har ändrats sedan dess, och tiden är kanske nu mogen för en revision av gällande bestämmelser på det området, så att även den utländska minoriteten kan känna att man bor i ett fritt land, där individuella önskemål i största möjliga utsträckning kan bli tillgodosedda.

Ang. den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna

Det finns givetvis, herr talman, flera synpunkter att anlägga på detta problem. Det jag nu anfört är vad jag som lekman har velat andraga i frågan, och jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Fru SEGERSTEDT-WIBERG (fp):

Herr talman! För att förstå intensiteten i balternas önskan att inte kallas för sovjetryska medborgare är det nästan nödvändigt att kort rekapitulera vad som hände deras länder under kriget.

Sovjetryska trupper ockuperade Östersjöområdet år 1940. Redan samma år, i september, förklarades folken där vara sovjetryska medborgare. Nästa år trängde tyskarna in i Baltikum på väg mot Sovjet, och nu upplevde de baltiska folken ett nytt förtryck, det tyska. Men hela tiden gick deras strävan ut på att återvinna sin självständighet. Hoppet därom sveks definitivt då ryssarna år 1944 för andra gången ockuperade de baltiska staterna. En stor del av befolkningen flydde för att inte bli sovjetryska medborgare. Många av dem kom som bekant till Sverige, andra flydde till Mellaneuropa, och av de senare har ett stort antal längre fram fått asyl i Sverige. Det gör att vi fortfarande har mellan 7 000 och 8 000 baltar i vårt land, vilka inte erhållit svenskt medborgarskap.

Samlingsregeringen erkände tidigt den ryska ockupationen och även ryssarnas förklaring att balterna var sovjetryska medborgare såvida de inte genom rysk lag berövats rätten att kallas så. Erkännandet kom emellertid inte förrän år 1945 till uttryck i de svenska författningarna och vid behandlingen av flyktingarna. Det är att märka att det under åren 1940—1944 var svårt att definitivt fastställa var gränserna för det sovjetryska området gick i denna del av Europa.

Sedan 1945 har emellertid flyktingarna från de baltiska staterna enligt svensk lag folkbokförts såsom sovjetryska medborgare. Ingen gång har dock denna re-

gel helt slagit igenom. Statistiskt redovisas de fortfarande såsom estländare, lett-ländare eller litauer. Mestadels tycks de endast figurera som sovjetryska medborgare när pressen finner lämpligt. Om en flykting uppträtt i ett mindre fördelaktigt sammanhang inträffar att man erinrar sig att dessa flyktingar är sovjetryssar.

Säkert är emellertid att det är nästan obegripligt för de baltiska flyktingarna själva att de skall betraktas som sovjetryska medborgare. Deras flykt var ju dikterad av önskan att undgå något sådant. Många av dem har, såsom jag nämnde, kommit till Sverige från andra länder, länder där de mestadels inte betraktas som sovjetryssar. I Tyskland är de t. ex. displaced persons, i England och andra västeuropeiska länder är de statslösa. Kommer de till Amerika är de fortfarande baltar.

Vid den mycket knapphändiga behandling, som andra lagutskottet givit motionen nr 313 i denna kammare, har utskottet sagt, att det ur internationell rättssynpunkt inte är försvarligt att låta balterna registreras som statslösa. Påståendet är knappast sådant att det inte hade behövt en närmare motivering. Nu hänvisar utskottet endast till det svar som hans excellens herr utrikesministern gav på en interpellation i andra kammaren 1948.

Diskussionen har inte gällt, och gäller inte heller nu, huruvida balterna skall åtnjuta asylrätt; den rätten har vid flera tillfällen försäkrats gälla för dem på samma sätt som för andra politiska flyktingar. Precis som de i övrigt har samma förmåner som dessa.

Behandlar man balterna konsekvent som sovjetryska medborgare, skulle behandlingen komma i konflikt med den behandling som tillförsäkrats dem i deras egenskap av flyktingar. Särskilt när det gäller familjerättsliga frågor har också avvikelser skett från den konsekventa tolkningen av deras rättsliga ställning.

I det folkrättsliga umgänget gäller för flyktingar, som önskar resa från ett land till ett annat, de resedokument

Ang. den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna

som utfärdas som legitimationshandlingar i enlighet med 1954 års konvention om flyktingarnas rättsliga ställning. Beträffande dessa dokument finns emellertid ingen som helst föreskrift att nationalitet på något sätt skall redovisas. Under senare år har också på det internationella planet strävandena gått ut på att hävda den enskildes rätt framför allt.

Under de internationella diskussionerna som ägt rum inte minst beträffande flyktingarnas medborgarskap, rättighet till eller förlust därav, har rätt en tämligen stor övisshet, för att inte säga oenighet. Här finns alltså plats för ett initiativ, och som reservanterna framhållit borde man från svensk sida åtminstone försöka få till stånd nordisk enighet. Det saknas inte rättesnören för en human flyktingpolitik såsom motionärerna förslagit. Vi har numera både den allmänna och den europeiska förklaringen om de mänskliga rättigheterna.

Registreringen av de baltiska flyktingarna som sovjetryska medborgare står knappast i överensstämmelse med förklaringarna, i varje fall icke med deras syften. Det står inte heller i överensstämmelse med svensk rättskänsla eller med den humana syn som i övrigt präglar vår flyktingpolitik.

Låt mig endast som illustration nämna hur tämligen nyss en lettländsk man, efter att ha flytt för att undgå den sovjetryska ockupationen och länge levt i flyktingläger, erhöill fristad i Sverige. Här kände han sig trygg tills han en dag erfor att han betraktades som sovjetryska medborgare. Den känsla som en flykting erfar vid ett sådant meddelande — den må vara berättigad eller ej — är en känsla av obeskrivlig skräck. Vi kan knappast föreställa oss hur den uppleves, men den är en realitet som vi måste räkna med. Dessa människor har dock lämnat allt för att leva i den frihet, som den demokratiska staten ger varje individ. Inte har de vid flykten tänkt sig, att de i en demokratisk stat inte bara själva skall registreras som sovjetryska medborgare, utan att också

deras barn som föds i friheten skall påtvingas detta förhatliga medborgarskap.

Det borde, herr talman, vara möjligt att som reservanterna föreslår skapa förutsättningar för utlännningar att på vissa villkor bli befriade från påtvingade medborgarskap.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation som fogats till andra lagutskottets utlåtande nr 27.

Häri instämde fru *Hamrin-Thorell* (fp).

Herr **ELOWSSON, NILS**, (s):

Herr talman! Jag kan försäkra dem, som har talat för reservationen, att vi som har dikterat utskottets utlåtande känner lika djupt och lika varmt som de för dessa flyktingar. Det råder säkert inga delade meningar oss emellan på någon punkt beträffande den saken.

Men det är inte detta det är fråga om här närmast, utan här har det gällt för statsmakterna i vårt land att ta ställning till hur man med iakttagande av nationell och internationell rätt skall kunna reda upp de många problem som uppstår i sammanhang som dessa. Därför intog man ju på ett tidigt stadium den ståndpunkt, som här har redovisats genom återgivande av det interpellationssvar som utrikesministern gav herr Håstad.

Det är nu snart 20 år sedan den ryska förklaringen kom att de som bodde i Estland, Lettland och Litauen var att betrakta som sovjetryska medborgare. Detta förhållande har nu ägt bestånd under den långa tid, som förflutit sedan dess, och ingen kan säga när det kan bli möjligt för dessa stater att få sin nationella frihet igen.

Det var någon av talarna nyss som nämnde att de tre staternas anslutning till Sovjetunionen var definitiv. Ingen av oss vet väl hur det förhåller sig med den saken, men det finns i alla fall ingenting i dag som tyder på att det snart skall bli en ändring i detta avseende, och då inställer sig frågan, huruvida man genom att göra en förändring i detta avseende bara för att det

Ang. rätt till kostnadsersättning i anledning av ifrågasatt expropriation m. m.

är obehagligt för dessa flyktingar att bli betraktade som sovjetryska medborgare skall skapa svårigheter som kan bli besvärliga att bemästra. Jag förstår så väl hur det måste kännas för dem, ty har man blivit berövad sitt land och har man måst fly ur det landet för att sedan bli betraktad som tillhörande inkräktarnationen, så kan detta inte vara angenämt. Enligt min mening är det inte heller rätt.

När vi emellertid intagit den ståndpunkt, som vi har gjort i utskottet, så är det för att vi böjt oss inför en nödvändighet; det nödjas vi ju i nationella och internationella sammanhang många gånger göra, även om vi inte trivs med det. Balterna kommer inte i någon sämre ställning i vårt land genom att de betraktas eller benämnas på ett visst sätt i kyrkobokföringen. Det enda som det här är fråga om är ett psykiskt obehag, som de självfallet måste känna — obehaget att de måste leva sitt liv som medborgare i en stat, som de aldrig kunnat eller velat godkänna som sitt hemland.

När utskottet grep sig an med behandlingen av denna fråga förstod vi, att ju djupare vi trängde in i detta problemkomplex, ju större skulle svårigheterna bli att reda ut det. Vi skulle såvitt jag bedömer saken inte kunnat komma till någon annan uppfattning än den vi intagit. Vi kände oss inte kapabla att bedöma alla de verkningar, nationella och internationella och i andra avseenden, som ett bifall till motionen skulle föra med sig. Därför beslöt vi att förorda att låta det vara som det är, men jag kan ännu en gång försäkra, att vi inte gjorde det med särskilt lätt hjärta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid ut-

låtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om tillstånd för utövande av fastighetsmäklaryrket, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. rätt till kostnadsersättning i anledning av ifrågasatt expropriation m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motion angående rätt till kostnadsersättning i anledning av ifrågasatt expropriation m. m.

Tredje lagutskottet hade behandlat en inom riksdagens första kammare av herr Nilsson, *Ferdinand*, väckt motion, nr 172, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag avseende att trygga den enskildes rätt att erhålla ersättning för kostnader, som åsamkades honom av hot om expropriation, även om detta hot icke ledde till rättegång.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionen I:172 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr Nilsson, *Ferdinand*, ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Vår uppfattning är ju att äganderätten är en så betydande sak, att det är väl motiverat att omge den med skyddande garantier. När samhället då behöver göra ingrepp på detta område skall den enskilde i möjligaste mån

Ang. rätt till kostnadsersättning i anledning av ifrågasatt expropriation, m. m.

åtnjuta rättsskydd. Detta är grundvalen för gällande lagstiftning.

När jag i en utredning hade tillfälle att ta ståndpunkt till användandet av expropriationslagens bestämmelser, fäste jag mig vid att man i de ärenden det gällde i mycket liten utsträckning hade använt sig av denna lagstiftning. Vi förfrågade oss hos vederbörande, som hade att sätta i gång tillämpningen av expropriationsinstitutet, och de förklarade, att det var nödvändigt att ha möjlighet till expropriation även om sådan inte kom till användning — de framhöll med andra ord att det var mycket betydelsefullt att ha tillgång till denna möjlighet som påtryckningsmedel. Under sådana förhållanden blir det stora problemet givetvis inte bara själva expropriationsinstitutets användande, utan *hotet* om expropriation, ty det är detta som då spelar den större rollen.

När jag därför i denna kammare väckte en motion i denna fråga, fäste jag särskild vikt vid — och det framgår av motiveringen i motionen — det förhållandet, att Kungl. Maj:t gett tillstånd till expropriation. I sådana fall var alltså hotet klart konstaterat. Jag gjorde dock ett avsteg så till vida som yrkandet i motionen var mera allmänt hållet på denna punkt. Resultatet skördades i form av remissyttrandena från vattenfallsstyrelsen, fortifikationsförvaltningen, Stadsförbundet och Landskommunernas förbund, således från håll där man emellanåt använder sig av expropriation. Det är klart att dessa institutioner inte tycker om att man inför några inskränkningar härvidlag. De avstyrkte därför med motivering att det icke alltid låter sig konstateras om hot föreligger.

Märkligare var att avstyrkande också kom från Riksförbundet Landsbygdens folk.

Det ligger något i dessa anmärkningar. Men även om man har svårt att göra det i *alla* fall, förefaller det att man åtminstone kan försöka att trygga vederbörandes rätt när det gäller sådana fall, där Kungl. Maj:ts medgivande föreligger att anlita expropriationslagen och man

under sådana förhållanden kan ställa vederbörande inför ett tryck. Utredningar — även kostsamma sådana — igångsattes och vederbörande gör vad han kan för att skydda sin rätt, enär expropriationsinstitutet erfarenhetsmässigt leder till ganska växlande resultat. Det visar då ofta, att när man har gjort en ordentlig utredning, så blir det en bra ersättning, i andra fall kan det bli en sämre. Men om aktionen kommer av sig och expropriation icke inför domstol påkallas, så får den angripne själv bekosta vad som annars skulle vara ersatta rättegångskostnader. Vare därmed hur som helst, så har jag inte kunnat undgå att vara litet missnöjd med utskottets yttrande, bl. a. därför att utskottet en smula sofistiskt säger, att det icke synes uteslutet, att gällande ram inrymmer rätt att i tillståndsärenden få ersättning för kostnader. Ja, det var en flicka som blev tillfrågad om hon spelade piano. Hon svarade: »Jag vet inte, jag har inte försökt!» På liknande sätt kan man kanske resonera här. Men lika väl som det väl var någon anledning till att flickan inte försökte spela piano, så finns det väl i detta fall anledning till att vederbörande inte försökte erhålla ersättning för de kostnader som vållats, nämligen att de positiva lagbestämmelserna om rättegångskostnader inte ger något fog härför. Under dessa förhållanden, sägs det, kan man väl avvakta och se hur det kommer att gå, när sådana fall uppträder. Med andra ord, man låter vederbörandes otrygghet i en rättsfråga stå kvar, bara därför att man vill se hur det kommer att gå.

Jag tyckte inte att detta var tillfredsställande. Ifrån de utgångspunkter, som jag här har berört, har jag avgivit en reservation vid behandlingen av ärendet, och jag ber nu att få yrka bifall till denna reservation.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Den otrygghet i rätts-hänseende, som herr Ferdinand Nilsson nyss talade om och som skulle vara en följd av den nuvarande lagstiftningen,

Ang. rätt till kostnadsersättning i anledning av ifrågasatt expropriation m. m.

skulle ju komma att kvarstå, även om den av honom avgivna reservationen skulle bifallas.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att det här är fråga om två olika grupper av kostnader. Det är först de kostnader, som kan föranledas av vad som herr Nilsson i sin motion har kallat »hot om expropriation», även om hotet icke leder till rättegång. Det är också om detta hot, som herr Nilsson nu har talat i kammaren. En helt annan sak är emellertid de kostnader, som förorsakas av rättegången, och i herr Ferdinand Nilssons reservation yrkas just på en översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader.

Motionsyrkandet rör en sak, reservationsyrkandet en annan. När det gäller kostnaderna vid hot om rättegång har vi inom utskottet inte kunnat komma till någon annan slutsats än att vi icke har någon anledning att föreslå en utredning, eftersom det ju har uttalats, bl. a. av fortifikationsförvaltningen, att det i vissa av de fall, som här kan tänkas, är självklart att kronan skall betala motpartens kostnader. Det har icke förekommit några fall, där frågan har blivit prövad, och följaktligen har utskottet menat, att det inte finns anledning att nu göra något.

Det väsentliga är enligt min uppfattning att motionsyrkandet är ett och reservationsyrkandet ett annat.

I utskottets utlåtande har föreslagits, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna hemställan.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att få konstatera, att den omständigheten, att fortifikationsförvaltningen varit så hygglig att den sagt, att ersättning enligt förvaltningens mening skall utgå i sådana fall, inte konstituerar något som helst rättsskydd för vederbörande. Det hela blir bara en skälighetsfråga. Man får f. ö. ingen lösning ens ur skälighetssynpunkt annat än när man har att göra med for-

tifikationsförvaltningen, men det finns ju flera expropriationer.

Sedan konstaterar utskottets ärade ordförande ett stort gap mellan motionen och reservationen på det sättet, att motionen rör sig om hot och reservationen rör sig om rättegångskostnader. Men, herr talman, jag ser inte saken så. De bestämmelser på vilka utskottet grundar sin ovisshet om hur det går i händelse av överklagande, är såvitt jag förstår just rättegångsbestämmelserna. Sambandet är så mycket klarare i de fall då Kungl. Maj:t lämnar medgivande till expropriation. När aktionen kommer i gång och vederbörande känner sig hotad av den expropriation som skall komma — enligt lagen får han ju inte fördröja det hela — så gör han allt vad han kan för att vidta de skyddsåtgärder han har rätt till. Går saken till rättegång, kommer frågan om rättegångskostnaderna upp, den saken är alldeles klar. Jag menar emellertid, att i grund och botten är de kostnader av precis samma reala karaktär, som vederbörande får vidkännas även om det inte blir rättegång, ty det är hotet om rättegång som har vållat kostnaderna. Jag skulle vilja säga, fastän uttrycket kanske är hårt, att det är på gränsen till sofisteri att driva fram en skillnad i så pass klara fall. Jag skall be att få betona att jag i slutet av reservationen uttalar, att man särskilt bör uppmärksamma det fall »då sökanden erhållit tillstånd att föra talan om expropriation men icke fullföljt saken».

Jag har ingen anledning att ändra mitt yrkande.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Så långt har herr Ferdinand Nilsson rätt, att det i båda fallen blir kostnader; i det ena fallet är det fråga om kostnader före rättegången, och i det andra fallet är det fråga om rättegångskostnaderna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu före-

Om översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader

dragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som inefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av motioner om översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader.

Tredje lagutskottet hade behandlat två i riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 330 i första kammaren av herr Nilsson, *Hjalmar, m. fl.* och nr 401 i andra kammaren av herr Lundmark *m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av expropriationslagen av den 21 december 1949 i vad den avsåge bestämmelserna om rättegångskostnader.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen med bifall till motionerna I: 330 och II: 401 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnad.

Reservationer hade anförts

1. av herrar *Osvald, Ebbe Ohlsson, Gunnar Pettersson, von Seth, Nyberg, Jansson* i Benestad och *Wachtmeister*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 330 och II: 401 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. av herr *Nilsson, Ferdinand*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! I den motion, som utskottet har behandlat i detta utlåtande, nr 19, yrkas det på en utredning, och

syftet med motionen är att den nuvarande regeln om bestridande av rättegångskostnader vid expropriation skulle ändras så, att den exproprierande icke skulle vara skyldig att betala fastighetsägarens rättegångskostnader i högre instanser. Man har i motionen, som ju tillstyrks av utskottets majoritet, i huvudsak anført tre skäl för att den gällande regeln skulle ändras så, att rättegångsbalkens allmänna bestämmelser för kostnadsfördelningen i högre rätt skulle bli gällande.

Man har, som jag sade, i huvudsak anført tre skäl. Det ena är att den nuvarande regeln uppmuntrar till okynnesöverklagande. Tredje lagutskottet har från Svea hovrätt fått ett mycket utförligt yttrande. Av detta framgår med all önskvärd tydlighet, att hovrättens erfarenhet ingalunda ger stöd för den uppfattningen, att det skulle förekomma överklaganden av okynne. Den nuvarande lagstiftningen innehåller ju också vissa bestämmelser, som kan sätta en broms för ett sådant överklagande. Enligt en statistik, som har förts under tiden från den 1 april 1950 till 1957 års utgång, var det således inom Svea hovrätts domsområde endast 8 procent av expropriationsmålen, som överklagades i hovrätten. Och av de 34 mål, som överklagades av fastighetsägaren, vann han i 12 av målen. Man kan sålunda inte säga, att det är någon särskilt stor procent av målen som föres vidare till högre instans, och de mål som har förts till högre instans men där vederbörande förlorat, utgör i själva verket endast 2 å 3 procent av hela antalet. Jag anser därför, att det är tämligen klart att Svea hovrätts erfarenhet ingalunda kan andragas som ett stöd för påståendet, att överklagande göres av rent okynne eller att man företar onödigt kostsamma utredningar, som den exproprierande sedermera får betala. Det kan också i detta sammanhang sägas, att även civilförvaltningens erfarenhet går i samma riktning som Svea hovrätts.

Det andra skälet, som anförts av motionärerna och som anføres även i utskottets utlåtande, är att de nuvarande

Om översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader reglerna medför en fördyring av tomtmarknaden. I själva verket är emellertid den fördyring, som åstadkommes, tämligen obetydlig. I Svea hovrätts yttrande nämnes, att den kostnad som tillerkännes fastighetsägarna, uppgår i genomsnitt till 2 030 kronor per mål i 66 fall. Det är sålunda inte här fråga om några särskilt stora kostnader. Dessutom framhåller Svea hovrätt mycket bestämt, att det nuvarande systemet innebär för båda parter en betydelsefull garanti för rättssäkerheten. Även om detta skulle föranleda någon ökning av kostnaderna, måste det väl ändå sägas vara riktigt, att man får ha vissa kostnader för att ha en rättsäkerhet något så när väl garanterad.

Det tredje motivet slutligen — som anföres av utskottet liksom av motionärerna — för att de nuvarande reglerna skulle ändras är, att tyngdpunkten vid behandlingen av expropriationsmålen förskjutes från underrätterna till överrätterna. Av de siffror, som jag redan förut har anfört, framgår, att detta påstående icke kan få något stöd i den av Svea hovrätt förda statistiken, eftersom endast 8 procent av expropriationsmålen under en period av nära 8 år har förts till Svea hovrätt. Dessutom har Svea hovrätt just i denna fråga framhållit, att det ofta kan vara till mycket stor fördel att dessa i regel mycket svåra problem bringas till högre instansers prövning, därför att det är önskvärt att få en enhetlig rättstillämpning i fråga om dessa mycket vanskliga problem.

I en reservation, som är fogad till detta utlåtande, har vi också yrkat på att motionerna inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Bakgrunden till detta är, kan jag väl säga, framför allt den, att det nu gällande systemet inrymmer en för båda parter mycket betydelsefull rättssäkerhetsgaranti. Vi menar att denna rättssäkerhetsgaranti är så värdefull, att man inte genom ändring av det nuvarande systemet bör nagga den i kanten. Men vi har också i reservationen framhållit, att om det skulle visa sig att de nu gällande reglerna le-

der till missbruk, kan det naturligtvis vara skäl att genomföra sådana ändringar, att missbruket motarbetas. Men en sådan ändring av expropriationslagstiftningen bör i så fall företas i anslutning till en allmän översyn av denna lagstiftning.

Jag ber, herr talman, med dessa ord få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag vill helt kort ge en liten motivering för min blanka reservation. Innebörden av den framgår egentligen av det ärende, som behandlades alldeles nyss. Jag ifrågasatte i det ärendet önskvärdheten av att få en översyn av expropriationsbestämmelserna. Jag kan väl också säga, att inte bara ur den synpunkt som då låg närmast till hands för mig, — nämligen kostnaderna när expropriationsframställning inte direkt leder till rättegång — ansåg jag min ståndpunkt motiverad, utan även andra skäl kan tala för den.

Emellertid har jag inte kunnat undgå att stötas bort av motiveringen i den motion som här föreligger. Man har inriktat kritiken på ett pris, som kan framkomma vid expropriationsrättegång. Man vill försöka råda bot på det genom en lagstiftning, som skulle gå ut över vederbörandes möjlighet att få rättsskydd så till vida att den fria rättegången skall för honom begränsas.

Men är man nu missnöjd med prissättningsnormerna enligt expropriationslagstiftningen, då bör man ändra dessa normer och inte gå den vägen, att man försvagar vederbörandes ställning ur rättslig synpunkt. Naturligtvis kan han processa ändå, invänder man — man vill bara hindra onödigt processande. De som vill anlita institutet tycker väl att det mesta som motparten gör är onödigt. Den synpunkten bör man väl därför inte trycka alltför hårt på.

Med dessa utgångspunkter kan jag inte biträda det yrkande, som ställts av utskottet i detta fall, utan kommer att rösta emot det. Jag ber alltså att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Om översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader

Herr GRYM (s):

Herr talman! Jag kan mycket gärna hålla med reservanterna om att den fråga, som vi nu behandlar och som på nytt har tagits upp i vissa motioner, gäller ett detaljspörsmål i lagen om expropriation. Motionärernas yrkande går endast ut på en översyn av expropriationslagen i vad den avser bestämmelserna om rättegångskostnader, men om det bara är en detalj, så är det enligt många och enligt min egen uppfattning en ganska betydande sådan.

Utskottets majoritet — eller rättare sagt den ena hälften av utskottet — har i likhet med motionärerna kommit till det resultatet, att mycket starka skäl talar för att en översyn av expropriationslagens bestämmelser om fördelning av rättegångskostnaderna bör komma till stånd. För närvarande gäller som bekant att den exproprierande, oavsett om han vinner eller förlorar, har att i alla rättsinstanser betala inte endast sina egna utan även motpartens kostnader. Enda begränsningen utgör 6 och 8 §§ i rättegångsbalkens 18 kapitel, som även här äger giltighet. Dessa paragrafer finnes återgivna på s. 2 i utskottets utlåtande.

Enligt motionärernas och utskottsmajoritetens uppfattning har den inskränkning, som nämnda paragrafer innebär, dock ett mer teoretiskt än praktiskt värde. Detta medges även av Svea hovrätt i dess yttrande. För en domstol är det givetvis svårt att avgöra, om fastighetsägaren tredskas, likaså om han kan ha insett eller bort inse vad som saknar fog i dessa sammanhang.

Även reservanterna anser att den utformning expropriationslagens rättegångskostnadsregel erhållit vid första påseende måhända kan förefalla generös och därför vara ägnad att »uppmuntra till omotiverade överklaganden».

Visserligen är reservanternas formulering ytterst försiktig, men på sitt sätt innebär den dock ett medgivande av att allt inte är bra som det för närvarande är på detta område. Det ligger mycket nära till hands att anta att den-

na frihet för fastighetsägaren frestar till överklagning. Han är mycket väl medveten om att motparten får betala kostnaderna även om fastighetsägaren inte i minsta mån vinner bifall till sin i överrätterna förda talan.

I likhet med motionärerna anser utskottsmajoriteten det motiverat, att expropriationslagens rättegångsbestämmelser beträffande i första hand rättegången i överrätten ändras. Enligt utskottets mening kan en sådan reform företas efter flera olika linjer. Jag skall inte gå in på dem — de finns angivna i utskottets utlåtande, och om någon är intresserad kan han se där. Utskottet säger i varje fall bl. a., att syftet med en reform bör vara att införa ett moment som utan att behöriga rättssäkerhetskrav blir åsidosatta, verkar återhållande på fastighetsägarens benägenhet att överklaga.

Jag skall, herr talman, inte bli mångordig. Jag skall med endast några ord beröra vad remissinstanserna sagt i sina yttranden. Meningarna är mycket delade. Sveriges advokatsamfund har t. ex. avstyrkt motionerna, likaså RLF och Svenska fastighetsägareförbundet. Detta är inte alls märkligt, långt därför. Det är helt naturligt att det ligger i deras intresse att motsätta sig en ändring av expropriationslagen i den riktning som motionärerna har tänkt sig. Det skulle rent av ha varit en sensation om dessa gruppers yttranden hade gått i tillstyrkande riktning.

Svea hovrätt har i sitt avstyrkande yttrande dock framhållit, att det skulle kunna synas önskvärt med en regel som förhindrade onödigt fullföljande av talan och begränsade fastighetsägarens benägenhet att på expropriandens bekostnad verkställda onödigt omfattande och onödigt dyrbara utredningar.

Svenska stadsförbundets styrelse har tillstyrkt motionerna, likaså majoriteten inom styrelsen för Svenska landskommunernas förbund. Göta hovrätt finner för sin del den av motionärerna framförda kritiken mot nu gällande bestämmelser berättigad och anser den nuvarande ordningen otillfredsställan-

Om översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader de. Hovrätten tillstyrker därför obehörigt att en utredning i motionärernas syften kommer till stånd.

Här har nu den ena av de två hörda hovrätterna avstyrkt och den andra har tillstyrkt motionen. Den neutrala och rättslärd sakkunskapen har sagt sitt ord. En lekman som jag står undrande inför dessa ställningstaganden, och man är benägen att ställa sig den frågan: Vad är sanning? Vem har misstagit sig?

Jag skall inte ta kammarens tid ytterligare i anspråk utan inskränker mig till vad jag har sagt. Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Då herr Grym här särskilt fäste uppmärksamheten på de kostnader, som kan förorsakas av överklaganden på okynne och ofta nog är onödigaste kostnader, vill jag ytterligare betona, att redan den nuvarande lagstiftningen ger vissa möjligheter till att hämma sådana okynnesåtgärder. I sjätte och åttonde paragraferna, framför allt, 6 §, i 18 kap. i rättegångsbalken, talas det just om att de kostnader, som skall ersättas, skall vara skäligen kostnader.

Vad sedan beträffar frågan om den omfattning som dylika klagomål kan komma att ha vill jag nämna, att det under en åttaårsperiod bara är 10 mål av 770, som har förts till Svea hovrätt av exproprianden, där exproprianden inte har vunnit bifall. Endast i 22 fall har målet förts till hovrätten av fastighetsägaren, och blott i 10 fall av dessa har fastighetsägaren förlorat.

En ändring i den riktning, som motionärerna tänkt sig och som utskottet har tillstyrkt, skulle framför allt för personer med svag ekonomisk ställning göra det svårt att hävda sin rätt. Det är dock fråga om att med tvång beröva en människa hennes lagfångna egendom. Särskilt för personer i blygsamma ekonomiska omständigheter kan det vara förenat med stora svårig-

heter att skaffa sig rätt, om de själva nödgas betala rättegångskostnaderna eller om man skall tillämpa rättegångsbalkens allmänna bestämmelser.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna den av herr Osvald m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Osvald* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Osvald m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Osvald* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 60.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 § folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469), bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om utredning beträffande alkoholen i den officiella representationen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 210, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslagsbehovet för budgetåret 1959/60 till sjöbefälsskolorna m. m.;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av svenska träforskningsinstitutet m. m.;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade riktlinjer för den statliga exportkreditgarantiverksamheten m. m.;

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt båttrafiken i Stockholms skärgård;

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införlivande med

statens järnvägar av Stockholm—Roslagens järnvägar; och

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av det skandinaviska luftfartssamarbetet inom SAS m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 221, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207).

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställningar

dels angående tjänstemännens vid riksdagens verk löner under år 1959, m. m.,

dels ock angående pensionsreglering för anställningshavare vid riksdagens verk.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln till seminarier för huslig utbildning jämte i ämnet väckta motioner;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av staten tilldömd ersättning för släckningskostnad vid skogsbrand;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.;

nr 91, i anledning av väckta motioner angående ändrade övergångsbestämmelser rörande statsbidragen till driftkostnader för det allmänna skolväsendet;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner,

såvitt propositionen och motionerna hänvisats till statsutskottet;

nr 93, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar;

nr 94, i anledning av väckta motioner om redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår;

nr 95, i anledning av väckta motioner angående alternativa anslagsäskanden från myndigheterna; samt

nr 96, i anledning av väckta motioner angående planering på längre sikt av statens utgifter och inkomster;

bevillningsutskottets betänkande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av fullmäktiges i riksbanken

framställning angående fullföljande av påbörjad ombyggnad av värmesystemet i riksbankshuset i Stockholm; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner om utredning rörande tillfälliga utförsäljningar och realisationer.

Anmälades och bordlades en av herr *Larsson, Thorsten*, under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 509, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.47.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Måndagen den 11 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda investeringsfonder för förklarade inventarier och lagertillgångar, m. m.; samt

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § och punkt 10 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställningar

dels angående tjänstemännens vid riksdagens verk löner under år 1959, m. m.,

dels ock angående pensionsreglering för anställningshavare vid riksdagens verk.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet motionen nr 509, av herr Larsson, Thorsten.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 88—96, bevillningsutskottets betänkande nr 40, bankoutskottets utlåtande nr 31 och andra lagutskottets utlåtande nr 29.

Anmälades och bordlades

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamhetens organisation, m. m.;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statliga lånegarantier till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder berörande landsbygdens elnät, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om överförande av fiskerilånefonden från räntetyp III c till räntetyp I; ävensom

särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.02.

In fidem

Fritz af Petersens

Tisdagen den 12 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 192, angående val av fullmäktige i riksbanken med suppleanter;

nr 197, angående val av fullmäktige i riksgäldskontoret med suppleanter; och

nr 202, angående val av en suppleant i styrelsen över riksdagsbiblioteket;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 193, för herr Nils Gunnar Svärd att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 194, för herr Karl Emil Ahlkvist att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 195, för herr Ragnar Sundén att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 196, för herr Gösta Tore Edvin Bengtsson att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 198, för herr Waldemar Svensson att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 199, för herr Axel Gustav Birger Andersson att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 200, för herr Lars Arthur Widén att vara suppleant för en fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 201, för herr Hans Lennart Gustafsson att vara suppleant för en fullmäktig i riksgäldskontoret; och

nr 203, för herr Sigfrid Larsson att vara suppleant för ledamot av styrelsen över riksdagsbiblioteket.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 227, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med för-

slag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till vissa kostnader för läkarutbildningen;

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till socialattachéer;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 till vattendomstolarna;

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation för civilförsvaret m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar; och

nr 235, i anledning av riksdagens år 1958 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 238, till Konungen i anledning av väckt motion om allmänna barnbidrag för vissa blinda och döva barn.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 240, till Konungen i anledning av väckta motioner om ändring i kommunala vallagen, i vad gäller utseende av suppleant för landstingsman.

Ang. åtgärder i samband med statens förvärv av Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **SKOGLUND**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Eskilssons interpellation angående åtgärder i samband med statens förvärv av Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Eskilsson har frågat mig *dels* vilka åtgärder jag har vidtagit med anledning av riksdagens skrivelse nr 138 år 1949 i samband med beslutet om förvärv av Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar, *dels* vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att tillgodose kommunikationsbehovet inom området Åtvidaberg—Norsholm, om järnvägstrafiken på denna sträcka kommer att nedläggas.

I det år 1949 träffade avtal, varigenom staten förvärvade Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar, fanns intagen en klausul, att bandelarna Åtvidaberg—Västervik och Jenny—Hultsfred skulle ombyggas till normalspår före år 1968. Vid behandlingen av ärendet uttalade emellertid riksdagen, att i samband med en eventuell ombyggnad av nämnda bandelar jämväl spörsmålet om utbyggnad till normalspår av hela sträckan Västervik—Norsholm borde upptagas till prövning.

Även i andra sammanhang framfördes under efterkrigstidens första år förslag om nya breddningsarbeten. Förslag väcktes också om byggande av nya järnvägslinjer. Förslagen tog ofta sikte på en förbättring av den mera lokalt betonade järnvägstrafiken. Den optimistiska syn på järnvägens möjligheter att behålla och utöka sin trafik, som kännetecknade huvudparten av dessa förslag, får ses mot bakgrunden av de under krigsåren starkt ökade järnvägstransporterna. Till följd av bilismens expansion har emellertid under senare år transportsituationen för lokala järnvägstransporter radikalt förändrats. De lokala transporterna kan numera i stor utsträckning med fördel utföras med bil eller buss. Järnvägen kommer dock allt-

jämmt att ha kvar stora transportuppgifter, när det gäller massbefordran och då framför allt på långa avstånd. Trafikarbetet på statens järnvägar kan därför förutses komma att i ännu högre grad än i dag utföras på stambanenätet.

Vid den prövning som nyligen gjorts rörande breddning till normalspår av de i interpellationen åsyftade bandelarna har sålunda först måst bedömas, hur järnvägstrafiken inom området i framtiden kan komma att gestalta sig. Det har därvid stått klart, att transportuppgifterna på bandelen Åtvidaberg—Västervik bl. a. med hänsyn till Västerviks hamn och stadens kraftiga befolkningstillväxt även fortsättningsvis kommer att vara av sådan omfattning, att järnvägsdrift är motiverad. En breddning till normalspår har därför icke minst ur driftteknisk synpunkt framstått som ändamålsenlig. Då breddningsarbetet kunnat inordnas i samhällets sysselsättningsstödjande åtgärder, har anläggningskostnaden till väsentlig del ansetts kunna bestridas av arbetsmarknadsmedel utan förräntningsplikt för statens järnvägar. En breddning till normalspår av bandelen Åtvidaberg—Västervik har ur dessa allmänna synpunkter ansetts medföra sådana fördelar, att 1949 års överenskommelse i denna del bör fullföljas.

Lika vägande skäl för en breddning av övriga i samband med statsförvärvet aktualiserade breddningsarbeten har icke förelegat. Viss inskränkning av trafiken på dessa bandelar kan tvärtom bli aktuell.

Interpellanten har också tydligen utgått härifrån, när han i sin andra fråga berört spörsmålet om nedläggning av trafiken på bandelen Norsholm—Åtvidaberg. Jag vill här först framhålla, att trafiken på denna bandel förutsatts bli upprätthållen till dess breddningsprojektet är klart. Först i samband med övergången till normalspårsdrift på bandelen Åtvidaberg—Västervik kommer alltså frågan om nedläggning upp till avgörande. Det torde emellertid redan i dagens läge kunna förutses, att efter breddningens genomförande de återstående transportuppgifterna på smalspåret Åtvidaberg—Norsholm kommer att bli

Ang. åtgärder i samband med statens förvärv av Norsholm—Västervik—Hultfreds järnvägar

så ringa, att en nedläggning av trafiken på denna bandel med största säkerhet kommer att te sig som det enda riktiga ur ekonomisk synpunkt. Hur ersättningstrafiken därvid skall anordnas, kan emellertid nu inte bedömas, då frågan får aktualitet först om cirka fem år. Några närmare uttalanden om hur riktlinjerna för anordnandet av ersättningstrafiken skall dras upp, finner jag mig därför inte kunna göra i dag. Givetvis måste dock ersättningstrafiken anordnas så, att den ger en tillfredsställande lösning av sådana problem, som aktualiseras genom nedläggningen.

Med dessa ord, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till statsrådet Skoglund för hans interpellationssvar.

Det blir alltid diskussion när det varslas om att en järnväg befinner sig i farozonen. Befolkningen i min hembygd ser nu med oro fram emot ett eventuellt nedläggande av järnvägstrafiken på sträckan mellan Åtvidaberg och Norsholm. Visserligen har både person- och godstrafiken på sträckan minskats för varje år, men järnvägen fyller fortfarande en mycket viktig funktion för bygden. Tack vare de jämförelsevis goda förbindelserna utnyttjas järnvägen bl. a. i stor utsträckning för färd till och från arbetet och för skolbarnens resor. Jag kan som ett exempel nämna, att när jag i morse reste från min hemstation upp till Stockholm, hade jag i den lilla rälsbussen från Åtvidaberg till Norsholm resällskap med mellan 30 och 35 personer på väg till sitt arbete. På grund av dessa färdmöjligheter har många familjer kunnat bo kvar i kommunerna utmed järnvägen, trots att de har sitt arbete på annat håll. Detta är en omständighet som vi tillmäter stor betydelse ur kommunal synpunkt. Vi kämpar med näbb och klor för att kunna hålla befolkningen kvar ute i landskommunerna. Möjligheterna att ge bygden industri är

ofta rätt begränsade, och därför är vi angelägna om att möjliggöra för människorna att bo kvar hos oss även om de har sitt arbete i närliggande tätorter. För detta spelar kommunikationerna helt naturligt en avgörande roll.

Jag är därför inte helt överens med statsrådet när han i interpellationssvaret säger att »en nedläggning av trafiken på denna bandel med största säkerhet kommer att te sig som det enda riktiga ur ekonomisk synpunkt». Det är möjligt att så är fallet ur SJ:s och kommunikationsdepartementets synpunkt, men hur ställer det sig för oss ute i bygderna?

Frågan har ägnats stor uppmärksamhet i den senaste berättelsen från SJ:s överrevisorer. Dessa framhåller att en koncentration av SJ:s verksamhet genom nedläggande av trafiksvaga bandelar utgör en förutsättning för att företaget skall kunna anpassa sig efter dagens förhållanden. Men, tillägger överrevisorerna, »frågan om nedläggning av trafiksvaga bandelar får icke enbart ses från rent företagsekonomiska synpunkter utan måste givetvis även bedömas från sociala, kulturella, näringspolitiska och andra mer allmänt samhällseliga synpunkter. Varje beslut om nedläggning av en järnvägslinje måste därför föregås av undersökningar, som icke enbart omfattar de rent järnvägsekonomiska förhållandena utan även inbegriper befolknings- och näringsförhållanden samt den ekonomiska utvecklingen inom trafikområde.» Ur lokal synpunkt anser vi dessa undersökningar ofrånkomliga, och de bör göras i god tid före varje ifrågasatt järnvägsnedläggning.

För oss som bor utefter den järnvägslinje som min interpellation gällde blir alltså frågan vad som skall hända när sträckan Västervik—Åtvidaberg om några år har byggts ut till normalspår. Statsrådet meddelar att någon breddning av övriga berörda bansträckor inte kommer att ske. Jag har heller inte ifrågasatt detta i min interpellation. Med den nuvarande utvecklingen på trafikområdet måste statens ansträngningar för att

Ang. tillämpning av arbetarskyddslagen i fråga om bilars värme- och ventilations-system, m. m.

förbättra kommunikationerna få en annan inriktning, men när statsrådet avböjer att diskutera ersättningstrafiken nu med hänvisning till att frågan inte får aktualitet förrän om cirka fem år, har jag en annan mening. Även om vi har god tid på oss skadar det inte att närma sig problemet redan nu. Måhända kan det komma fram något i debatten som bidrar till att stärka järnvägens ställning i konkurrensen. Det är emellertid onödigt att besvara riksdagen med en sådan debatt, den bör lämpligen föras med de lokala järnvägsmyndigheterna.

I ett avseende vill jag emellertid göra ett påpekande här i kammaren och det gäller landsvägarna. Med kännedom om takten när det gäller förbättring av våra små bygdevägar är fem år inte någon lång tid. Vi har hittills fått öva oss i konsten att vänta! Vagnätet i dessa bygder är mycket svagt utbyggt. Vägarna är smala, krokiga och backiga och lämpar sig mycket illa för busstrafik. De behöver förbättras och byggas om för att med fördel kunna användas för sådan trafik, och det är åtgärder som behöver både planeras och utföras i mycket god tid.

Statsrådets avslutning på interpellationssvaret innebär emellertid ett löfte, som jag gärna vill ta fasta på. Statsrådet utlovar nämligen en tillfredsställande lösning av de problem angående ersättningstrafiken, som aktualiseras genom en eventuell nedläggning av järnvägstrafiken. Jag är tacksam för detta besked.

För varje år ökas antalet bilar i vårt land, så att flertalet människor kan ordna sina resor efter behag. Men trots detta kommer det alltså att finnas kvar ett behov av kollektiva trafikmedel för folkgrupper, som varken har råd eller möjlighet att klara sina resor på egen hand. Vi får inte glömma bort dessa folkgrupper i sammanhanget. Vi är också i våra bygder vana vid goda postanordningar och över huvud taget goda förbindelser med tätorterna runt om tack vare järnvägsförbindelserna. Vi vill inte ha dessa försämrade vid en even-

tuell nedläggning av järnvägen. Jag tolkar herr statsrådets slutord i interpellationssvaret som en utfästelse, att vi kommer att få kommunikationsdepartementets och myndigheternas stöd för att tillgodose våra önskemål i dessa avseenden.

Med detta konstaterande vill jag än en gång tacka herr statsrådet för hans svar.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag vill säga, att det var just de befolkningsgrupper som herr Eskilsson omnämnde i slutet av sitt anförande som jag i första hand tänkte på när jag skrev avslutningsfrasen, att »ersättningstrafiken anordnas så, att den ger en tillfredsställande lösning av sådana problem, som aktualiseras genom nedläggningen».

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. tillämpning av arbetarskyddslagen i fråga om bilars värme- och ventilations-system, m. m.

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet SKOGLUND, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Edströms interpellation angående tillämpning av arbetarskyddslagen i fråga om bilars värme- och ventilationssystem, m. m., och nu yttrade:

Herr talman! Herr Edström har frågat mig,

om jag vill klarlägga i vilken utsträckning arbetarskyddslagen är tillämplig i fråga om kontroll av bilars värme- och ventilationssystem m. m. och

om jag är villig medverka till att en utredning tillsättes om värme- och ventilationsproblemen i våra bilar med hänsyn till trafiksäkerhets- och hälsovårdskrav, särskilt under vinterklimatförhållanden.

Till svar på dessa frågor får jag anföra följande.

Ang. tillämpning av arbetarskyddslagen i fråga om bilar värme- och ventilations-system, m. m.

Arbetarskyddslagen äger i princip tillämpning på varje rörelse vari arbetstagar användes till arbete för arbetsgivares räkning. Arbetsgivaren är enligt lagens 7 § pliktig att iakttaga allt som skäligen kan erfordras för att förebygga, att hos honom sysselsatt arbetstagar ådrager sig ohälsa i följd av arbetet eller drabbas av olycksfall däri. Beträffande bl. a. i arbetet använda bilar kompletteras denna allmänna regel av 22 och 36 §§ arbetarskyddskungörelsen. Enligt 22 § kungörelsen skall, där så erfordras, tjänliga anordningar finnas för att arbetet må kunna äga rum vid lämplig värme- och fuktighetsgrad. Som exempel nämnes just uppvärmning i förarhytten på motorfordon, där så kan anses påkallat. I 36 § kungörelsen föreskrives, att fordon ochagnar av olika slag skall med hänsyn till material, konstruktion och utrustning erbjuda betryggande säkerhet samt vara lämpligt anordnade och försedda med nödiga skydd.

Nu nämnda bestämmelser gäller alltså långträdare och andra bilar, som användes av i bilägarens tjänst anställda arbetstagar. Vid sidan av dessa regler om arbetsgivares skyldigheter finns en bestämmelse om tillverkares och försäljares skyldigheter i lagens 45 §, vilken är tillämplig även för bilar, som faller utom det förut angivna området för lagens tillämpning i övrigt. Enligt sistnämnda lagrum skall nämligen tillverkare, försäljare och upplåtare av maskiner, redskap eller annan teknisk anordning tillse, att dessa är försedda med nödiga skyddsanordningar och även i övrigt erbjuda betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall. Detta gäller alla här avsedda tekniska anordningar, däribland även motorfordon, oavsett om de används i verksamhet, som i övrigt omfattas av arbetarskyddslagen, eller ej.

Det kan i detta sammanhang framhållas, att arbetarskyddsstyrelsen tillagts befogenhet att meddela råd och anvisningar till ledning vid tillämpningen av arbetarskyddslagen.

Det ligger i sakens natur, att gränsen är flytande mellan å ena sidan sådana

åtgärder på motorfordon, som avser ökat skydd för förare mot ohälsa och olycksfall, och å andra sidan sådana, som syftar till ökad trafiksäkerhet. Det har därför ansetts lämpligt och naturligt, att erforderliga detaljbestämmelser rörande motorfordons beskaffenhet och utrustning ingår i vägtrafikförordningen.

Uppvärmningen av förarutrymmet i motorfordon är otvivelaktigt en detalj, som tidigare inte ägnats någon större uppmärksamhet. Ännu vid slutet av 1930-talet saknade många person- och lastbilar uppvärmningsanordning, och de anordningar som fanns var otillfredsställande. En markant utveckling till det bättre har emellertid ägt rum. Så gott som samtliga bilar, som numera saluföres, är försedda med effektiva uppvärmningsanordningar.

Problemet med försämrade sikt genom rutorna är emellertid inte löst enbart genom införande av effektiva uppvärmningsanordningar. Tyvärr ser man vintertid alltför ofta bilar med otillfredsställande sikt på grund av is- och isbeläggning på bilrutorna.

Dessa olägenheter kan i de flesta fall undvikas genom riktig skötsel av lämpliga uppvärmnings- och ventilationsanordningar. Här är det mycket en fråga om upplysning. NTF har i sin verksamhet tidigare beaktat spörsmålet och har nu under hand utlovat, att i samband med trafiksäkerhetskampanjen inför nästa vintersäsong kraftigt understryka även hithörande faromoment.

Givetvis är det angeläget, att även trafiksäkerhetsforskningen ägnar sig åt här avsedda fråga. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har hos statens trafiksäkerhetsråd också förordnat, att undersökningar göres på detta område. Från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har för övrigt upplysts, att styrelsen, i samråd med arbetarskyddsstyrelsen, för närvarande utarbetar bestämmelser om förarhytt m. m. på lastbil och att spörsmålet om förbättrad ventilation o. d. i möjligaste mån kommer att beaktas vid detta arbete.

Jag finner under förhandenvarande

Ang. tillämpning av arbetarskyddslagen i fråga om bilars värme- och ventilations-system, m. m.

omständigheter icke motiverat att tillsätta en särskild utredning i detta ämne.

Med dessa ord anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Först ber jag att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra ett tack för hans svar och särskilt för hans uttömmande redogörelse för vilka paragrafer i arbetarskyddskungörelsen som kan vara tillämpliga i denna fråga. Då emellertid dessa problem i dagens trafiksituation är i hög grad aktuella, tillåter jag mig ta kammarens uppmärksamhet i anspråk några minuter.

Ventilationen och uppvärmningen i våra bilar berör — såsom jag sagt i min interpellation — såväl *trafiksäkerheten* som *arbetarskyddet* och *hälsovården*.

Först påverkas *förarsikten*, om dimma och frostbeläggningar bildas på rutorna, särskilt på vindrutan. Gå ut en kall vinterdag och iakttag bilarna! I hur många av dem är glaset klart runt om? Vattenånga och fukt kan man inte undgå i en bil på grund av de farandes andedräkt. Enligt lagen om kalla väggen kondenseras denna vattenånga till imma på de väggar som är kallast, d. v. s. insidan av bilfönstren, och om det är kallt blir det frostbeläggning. Imman kan visserligen avlägsnas med imsprutor, och flertalet bilar har väl i dag mer eller mindre fullkomliga sådana, men någon föreskrift i vägtrafikförordningen finns ej om detta. Inte heller står det något därom i »anvisningar för flygande inspektion». Är det inte på tiden att det i vägtrafikförordningen kommer in en bestämmelse som kräver fri förarsikt? De av statsrådet åberopade bestämmelserna i arbetarskyddskungörelsen torde vara föga kända och borde aktualiseras. NTF borde i sin propaganda ta upp dessa problem. *Frostdöden* synes mig under vintern vara en väl så reell fara som mörkerdöden, ty förarsikten nedsättes då mer av dessa frostbeläggningar än av mörkret. I min hem-

ställen inrymmes, att vi får en utredning om frostdödens offer.

Sedan kommer hälsovårds- och arbetarskyddsfrågan. Bilrutorna är oftast dåligt värmeisolerade och måste på grund av den dåliga ventilationen hållas mer eller mindre öppna för undgående av imbildning. Det uppstår drag såväl genom den på så sätt uppkomna kalla luftströmmen som genom den kalla strålningen från rutorna. Detta drag framkallar ensidig avkylning av kroppen, något som vi människor är dåligt rustade för att kunna kompensera genom ändrade blodcirkulationsförhållanden inom kroppen, vår eljest naturliga reaktion. Resultatet blir ofta sjukliga förändringar, något som våra bilförare nogsnat kan omvittna. Vi blir mottagligare för infektioner, »förkylningar», och får cirkulationsrubbningar i musklerna, »muskelreumatism», som kan vara mycket smärtsamma — för att inte tala om värre saker. Njurarna är särskilt känsliga för avkylning, och rubbningar där uppkommer lätt. Avkylning kan också vara av betydelse för uppkomsten av magsår. Akut hjärtdöd har under ogynnsamma förhållanden iakttagits. Att bli kall om fötterna är erfarenhetsmässigt särskilt deletärt. Jag vill erinra om det kända experimentet som företogs av den gamle forskaren Pasteur, som visade att han inte kunde infektera höns med pest med mindre än att han lät dem springa med fötterna i kallt vatten. Tyskarna Schmidt och Kairis lät studenter sitta med fötterna i kallt vatten och mätte samtidigt slemhinnetemperaturen i svalget, varvid det visade sig att den gick ner högst avsevärt och att de där fick dålig blodcirkulation och »förkylning», alltså infektion, i svalget. Vi skall hålla oss varma om fötterna. Det är en oerhört viktig hälsoregel som många gånger är svår att tillämpa i våra bilar.

Att frågan även blivit en arbetarskyddsfråga beror på att främst de mindre, äldre lastbilarna oftast har så dålig ventilation. Luftinsläppet är i de modernare bilarna bättre, men då luftutsläppet fortfarande oftast är helt

Ang. tillämpning av arbetarskyddslagen i fråga om bilars värme- och ventilations-system, m. m.

oreglerat blir ventilationen i alla fall dålig. Långtradarna är i allmänhet litet bättre rustade, men de små åkeriernas grus- och byggnadsarbetsbilar hör till de sämsta. Äldre hyttypor på dessa lastbilar har oftast mycket bristfälliga tätningar och är därför mycket dragiga, särskilt vid dörrar och golv. Även om tätningen vid dörrarna kanske var godtagbar då bilen var ny försämrades den alltid högradigt dels genom deformationen under användningen, dels genom att tätningsslisterna torkar och slits. Vi har dock nu en del nyare goda hyttypor, som visar att det går om man vill. Man behöver därför ej gå så långt som den ingenjör, vars bil med innanfönster, skumplastisolerad takplåt samt filt- och aluminiumfolieisolerade sidor och dörrar för en tid sedan beskrevs i Motor. Att man med enkel genial teknik kan nå långt visar t. ex. den tekniker som genom att sätta in en fläkt i bagagerummet och borra ett antal utblåsningshål i baksätets underkant kunde åstadkomma en god ventilation i sin Volvo utan att öppna fönstren.

En annan lika viktig faktor är *skyddet mot koloxidförgiftning*. Det är ej många dagar sedan vi läste i tidningarna om en Volkswagen-skolbuss som slog runt i ett dike i Brösarp i Skåne, varvid sex barn och chauffören skadades, sedan samtliga mer eller mindre koloxidförgiftats. Koloxidförgiftningen var orsaken till olyckan, emedan chauffören blivit påverkad därav. Civilingenjör Erik Örnholmer har nyligen gjort en yrkeshygienisk utredning om hälsorisker vid bilkörning, varvid han särskilt undersökt förarhyttventileringen hos lastbilar. Undersökningen har skett i samarbete med statspolisen. Han har därvid kommit till det resultatet att risken för koloxidförgiftning har reell aktualitet samt att avgaser i farlig mängd då och då tränger in i förar- och passagerarutrymmen.

Jag vill inte ta upp kammarens tid med att ytterligare ingå på dessa ventilationsproblem, vilka såvitt jag kan finna är av den betydelse att skäl finnes för en mer ingående utredning härom

med hänsyn till såväl trafiksäkerhetskrav som arbetarskydds- och hälsovårdskrav. Det är för att rikta uppmärksamheten därpå som jag har gjort min interpellation. Som bioklimatolog har jag sedan många år tillbaka både forskat och undervisat i dessa frågor. Jag vet att mikroklimatet på våra arbetsplatser och i våra bostäder är av stor vikt för vårt hälsotillstånd. Bilen är för många en ej så litet använd arbetsplats. Vår lagstiftning bör ta hänsyn därtill.

Jag instämmer i statsrådets mening att det är angeläget att trafiksäkerhetsforskningen ägnar sig åt dessa frågor, men vore det då inte även angeläget att den fick erforderliga ekonomiska resurser? Statsrådet anser att någon utredning ej behövs, då väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har dessa frågor aktuella. Jag tillåter mig att vara en smula skeptisk. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har många och stora andra uppgifter för handen, och någon särskild pionjäranda i fråga om trafiksäkerheten har väl ändå där näppeligen försports. Skulle denna interpellation lyckas stegra intresset, skulle jag bli synnerligen glad.

Jag ber ännu en gång, herr talman, att till herr statsrådet få framföra mitt tack för svaret.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo jordbruksutskottets utlåtanden nr 26 och 27.

Föredrogs jordbruksutskottets memorial nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om överförande av fiskerilånefonden från räntetyp III c till räntetyp I.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

På sedermera gjord proposition godkändes den i memorialet föreslagna voteringspropositionen.

Herr talmannen yttrade, att under förutsättning att den nu godkända voteringspropositionen bleve godkänd även av andra kammaren enligt överenskomelse med nämnda kammares talman gemensam omröstning i ämnet komme att äga rum vid kamrarnas sammanträden under morgondagen. Gemensam votering komme då även att företagas i fråga om anslag till Allmänna läroverken: Avlöningar.

Föredrogs och bordlades ånyo särskilda utskottets utlåtande nr 1.

På framställning av herr talmannen beslöts att särskilda utskottets utlåtande nr 1 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde samt vidare att statsutskottets utlåtande nr 92 skulle sättas näst efter bevillningsutskottets betänkande nr 40 på samma lista.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1958 och 1959 vid dess tionde ordinarie möte fattade beslut;

statsutskottets utlåtanden:

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1959/60 till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet jämte motioner i atomvapenfrågor;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1959/60 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa organisationsförändringar inom försvaret jämte i ämnet väckta motioner;

nr 100, i anledning av väckta motioner om utredning rörande ett neutralitetsförsvar;

nr 101, i anledning av väckt motion angående rikshemvärnschefens tjänstegrad;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordningar för forskning och utbildning i psykiatri vid vissa sinnessjukhus;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombildning av Stockholms högskola till universitet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 104, i anledning av väckta motioner om vissa tilläggsdirektiv för socialpolitiska kommittén;

nr 105, i anledning av väckta motioner om anslag till Svenska livräddnings-sällskapet;

nr 106, i anledning av väckta motioner om anslag till Riksförbundet mot tobaken;

nr 107, i anledning av väckt motion om utredning angående en central för paraplegivård; samt

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1959/60;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar (tidningsförordning) jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 14 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

bankoutsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av de svenska insatserna i Internationella valutafonden och Världsbanken, jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom, dels ock i ämnet väckta motioner ävensom motioner om vissa åtgärder i syfte att bekämpa brottsligheten;

Interpellation ang. förarskydd å traktorer, m. m.

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag; samt

nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; även som

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckta motioner om lagfäst rätt till arbete, m. m.;

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjöarbetstidslag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 33, angående väckta motioner om viss ändring i bidragsförskottslagen;

nr 34, i anledning av väckta motioner om ändring i lagarna om allmänna barnbidrag och särskilda barnbidrag; samt

nr 35, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

Interpellation ang. förarskydd å traktorer, m. m.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp) erhöjll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Genom beslut av kungl. arbetsmarknadsstyrelsen har föreskrivits att ny traktor, som anskaffats efter den 1 januari 1959, skall vara försedd med störtsäker hytt eller ram. Genom Kungl. Maj:ts resolution av den 28 juli 1958 har bestämmelsens ikraftträdande framflyttats till den 1 juli 1959.

Det är förekomsten av svåra traktorolyckor, orsakade av vältning och överstegring, som aktualiserat ett bättre skydd för förarna. Det är också, enligt min mening, utomordentligt viktigt att allt vad som kan göras för att minska olycksriskerna också blir genomfört och på kortast möjliga tid. Å andra sidan är det lika viktigt att man får fram anordningar, som ger ett verkligt skydd och icke endast ett skenbart, samt att den tekniska utrustningens effektivitet icke minskas i onödan. Det är också en första

rangens angelägenhet att konstruktionerna ej ger upphov till skadliga eller plågsamma arbetsförhållanden.

När traktorerna nu i enlighet med myndigheternas bestämmande skall förses med skydd, bör varje traktorförare — både anställd och egen företagare — ha rätt att kräva garantier för att hyttens såväl skyddsegenskaper som funktion under vanligt arbete är goda. Det är därför riktigt att arbetarskyddsstyrelsen gör uttalanden om huruvida saluförda konstruktioner uppfyller lagens krav. Men det är angeläget att uteslutande verkliga och vid officiell institution genomförda prov lägges till grund för de officiella uttalandena. Blir underlaget för sådana uttalanden svagt, kommer förtroendet snabbt att svikta.

I detta sammanhang måste också observeras, att det faller utanför arbetarskyddsstyrelsens ämbetsområde och möjligheter att bedöma konstruktionernas lämplighet ur jordbrukssynpunkt. Om konstruktionerna icke tillgodoser kraven på god driftsfunktion, kan de nya bestämmelserna och vad de representerar av strävan att minska olycksriskerna bli ett slag i luften. Dessa konstateranden leder fram till den slutsatsen, att officiella uttalanden om olika hytttypers lämplighet ur skyddssynpunkt böra bygga på officiella provningsresultat, som också inkluderar driftsfunktionell prövning. I den av staten bedrivna, officiella maskinprovningen finns redan ett instrument för utförande av sådana prov.

Det är ett oroande faktum att först nu — mindre än två månader innan den aktuella bestämmelsen träder i kraft — har utfärdats anvisningar med definierade krav på skyddshyttens konstruktion. Och vidare: alltjämt synes det vara oklart om skyddsram kan väljas eller om komplett hytt företrädesvis skall komma i fråga.

Ett antal hytter lär vara godkända av arbetarskyddsstyrelsen, men långt ifrån till alla förekommande traktortyper. Dessa styrelsens uttalanden bygger emellertid icke på färdiga provningar, som av naturliga skäl kräver avsevärd tid.

Interpellation ang. förarskydd å traktorer, m. m.

Enligt vad som inhämtats från statens maskinprovningar har visserligen nu ett 40-tal hytt- och ramtyper anmälts till provning. Men bl. a. på grund av svårigheterna att få fram konstruktioner som verkligen håller och som även i övrigt är godtagbara, har emellertid endast ca 15 hytter, avsedda för ett 10-tal traktortyper, hittills kunnat sättas in i praktisk provning. Och det kan ta avsevärd tid innan dessa provningar kan läggas till grund för vägledande uttalanden. Endast två typer av skyddshytt är definitivt färdigprovade.

De jordbrukare, som avsett att köpa traktor i sommar eller höst, kan möjligen uppskjuta anskaffningen en tid, vilket kan få konsekvenser för näringslivet i övrigt och på arbetsmarknaden. Andra blir då tvungna att ta vad som finns, utan möjligheter att få stöd för sin bedömning av den officiella maskinprovningen, en tillgång som i andra maskinanskaffningssammanhang högt skattas av jordbrukarna.

Den utvidgning av arbetarskyddslagens bestämmelser som här diskuterats har en annan principiell sida som bör uppmärksammas. Föreskrifterna är tillämpliga på alla maskiner vid ett jordbruk, alltså oavsett om man där har anställd personal eller icke. Detta är i och för sig inte något fel, speciellt när det gäller att komma till rätta med traktorolyckorna. Men i konsekvens härmed bör också de jordbrukare, som själva arbetar som traktorförare — och det torde vara det ojämförligt största antalet — ha representation i arbetarskyddsstyrelsen. För en sådan ordning talar

också den omständigheten, att förtroendefull samverkan från början till slut mellan berörda parter är en absolut förutsättning för att ett positivt resultat skall uppnås i strävandena att förbättra skyddet mot olycksfall i arbetet.

Med hänvisning till vad som här anförts anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande frågor:

1) Har herr statsrådet uppmärksammat att det ännu, två månader innan bestämmelsen om förarskydd på traktorer träder i kraft, icke finns tillräckligt utprovade konstruktioner av sådana skydd mer än till enstaka traktortyper?

2) Anser herr statsrådet det lämpligt och möjligt att genom dispensförfarande eller på annat sätt låta ikraftträdandet av ifrågavarande bestämmelser anstå?

3) Är herr statsrådet beredd att förlägga förslag till åtgärder, som kan leda till att gruppen familj jordbrukare blir representerad i arbetarskyddsstyrelsen, då skyddsfrågor inom lantbruket behandlas?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.44.

In fidem

K.-G. Lindelöw